

הישיבה הארבע-מאות-וחמש-עשרה של הכנסת השישית

יום שלישי, א' תמוז תשכ"ט (17 יוני 1969)
ירושלים, הכנסת, שעה 16.00

א. שאילתות ותשובות

ואמר למחלקה כי הוא רוצה לשמוע את דעתם על החזרת השטחים. כמה חיילים אמרו כי זה לא קשור לצבא, וסגן האלוף השיב כי יש גם אספקטים צבאיים לשאלה. הוא אמר כי עתה הוא עובר במחנות רבים כדי לעמוד על הלכי-הרוח של החיילים לגבי החזרת שטחים. אחר הצביע באצבע על אחד החיילים והכריחו בפקודה להשיב על השאלה. כאשר נשמעו קריאות כי החייל מבולבל וכן כי הממשלה צריכה להחליט על שאלה זו, הניד בידו בזלזול ואמר כי כאשר הממשלה מבולבלת, אין להתפלא שגם החיילים מבולבלים. אחר אמר כי כבר עמד על הלכי-הרוח במחלקה, והלך.

הכתבה נפסלה לפיטוסם.

הגני מבקש לדעת:

1. האם הועברה הכתבה דלעיל לאישור הצנוורה?
 2. האם נפסלה הכתבה לפיטוסם על-ידי הצנוורה – מה הסיבה לכך?
 3. האם הוחלט על-ידי שלטונות הצבא לערוך מחקר בין חיילי צה"ל בשירות סדיר ובשירות מילואים לגבי השאלה אם יש להחזיר את השטחים אם לאו?
 4. אם נתקבלה החלטה כנ"ל: (א) על דעת מי נתקבלה? (ב) האם אושרה על-ידי שר הבטחון?
 5. האם נערכה חקירה כלשהי לבידור האחראים לביצוע המעשים המתוארים בכתבה (אם אמנם נעשו)?
 6. אם נערכה חקירה – מה עלתה?
 7. האם בעקבות החקירה הוחלט לנקוט הליכים משמעותיים כל-שהם נגד מאן דהוא?
- אם כן – מה הם ההליכים שננקטו, ונגד מי?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלות 1–2: הידיעה נפסלה על-ידי הצנוורה משיקולי בטחון. לדעת הצנוורה יש בידיעה זו להטיל דופי במשמעת ובקצונה המבונה של צה"ל, ולדעתו אין לפרסם ידיעות כאלה בטרם נבדקו ובעוד החקירה נמשכת.

לשאלות 3–4: התשובה שלילית.

לשאלות 5–7: הרמטכ"ל הורה על עריכת חקירה וזו טרם הושלמה.

היו"ר. הקטין:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה – כוח חדש):
כבוד השר, האם זו התלונה היחידה מסוג זה, שהגיעה לידי הרמטכ"ל?

שר-הבטחון מ. דיין:

אינני יודע.

היו"ר. הקטין:

אני מתכבדת לפתוח את ישיבת הכנסת. תחילה נשמע שאילתות ותשובות.

1. מעשי מיקוש וחבלה בסיני

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום כ"ז בניסן תשכ"ט (15 באפריל 1969):

בידיעה שנתפרסמה ב"ניו-יורק טיימס" של יום 26 במארס 1969 נמסר, שנפתח לאחרונה על-ידי איר-גוני טרור ערביים אזור מלחמה חדש מאחורי הקווים הישראליים בחצי-האי סיני. לפי הידיעה שנתפרסמה, מפעילים שם רקיטות נידות: נגד עמדות תותחים, מיתקני ראדר ומיפקדות ישראליות.

העתון מצטט טענות אירגון מחבלים, המתקרא "קבוצת סיני", על התקפות נגד עמדות ישראליות באל-בורג', כ"16 ק"מ ממזרח לתעלת סואץ, שבוצעו בליל יום א' (23 במארס 1969). לפי דברי כתב העתון, ראימוגד אנדרסון, קבוצות קטנות של מחבלים מסת-גנות לסיני זה זמן-מה, מטמינות מוקשים ומציבות מארבים.

הגני מבקש לדעת:

1. האם הידיעות דלעיל נכונות?
2. אם אינן נכונות – מה אינו נכון בהן?

שר-הבטחון מ. דיין:

בסיני מופעלים מדי פעם בדואים למעשי מיקוש וחבלה תמורת שכר.

כמו כן, ביום הנזכר בשאילתה היה ירי של בזוקות מאולתרות ממזרח לתעלת סואץ. לא נגרם כל נזק.

2. הסיבה למסילת כתבה על-ידי הצנוורה

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום כ"ז בניסן תשכ"ט (15 באפריל 1969):

ביום 25 במארס 1969, בשעות הערב, העבירה מערכת "הארץ" לאישור הצנוורה כתבה דלהלן, מאת יגאל לביב, סופר "הארץ":

מחלקת מילואים נחקרה על ידי סגן אלוף בצבא הקבע ליחסה לשאלת החזרת השטחים. המחלקה, שנח-קרה תוך עמדה במסדר צבאי, שמעה ממנו גם את דעותיו שלו על הבעיה וכן הערות של זלזול בממשלה. מפקדי הבסיס שבו אירע הדבר סירבו למסור את שם סגן האלוף, שנשא סמל תותחנים ותג פיקוד הדרכה, אולם אמרו כי הודיעו להם על ביקורו הצפוי מראש.

המחלקה היתה באמצע אימוניה באחד מבסיסי צה"ל. מפקד הבסיס יחד עם ראש מדור החבלה סרן מזרחי ובלויית סגן האלוף העמידוהו במסדר. סגן האלוף פתח בתיאור הרי חברון הירוקים והיפים,

3. חזרת דרוזים, תושבי רמת-הגולן, מסוריה לישראל

חברת-הכנסת ש. ארבלי-אלמוזלינו שאלה את שר הבטחון
ביום י"ז באייר תשכ"ט (5 במאי 1969):

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. כמה דרוזים מרמת-הגולן הוחזרו במסגרת איחוד המשפחות עד 1 במאי 1969?
2. האם יש בין החוזרים חיילים ששירתו בצבא הסורי?
3. אם כן, כמה?

4. האם ישנם דרוזים נוספים שהתגוררו ברמת-הגולן ושפנו לישראל בבקשה לאפשר להם לחזור?
5. אם כן, כמה בקשות כבר נתקבלו?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: 449 איש.

לשאלה 2: התשובה חיובית.

לשאלה 3: 30.

לשאלה 4: התשובה חיובית.

לשאלה 5: הוגשו בקשות המתייחסות ל-508 נפש.

4. הגבלות תנועה וסיוע למשקיפי האו"ם ליד תעלת סואץ

חברת-הכנסת ש. כהן-צידון שאל את שר הבטחון
ביום י"ח באייר תשכ"ט (6 במאי 1969):

העתון "מעריב" מיום ב', 28 באפריל 1969, מוסר כי שוקלים פינוי מטה האו"ם מקנטרה בגלל ההפגזות המצריות עליו.

אבקש את כבודו להשיבני:

1. מה מספר משקיפי האו"ם הפועלים בגיזרה הישראלית בגדה המערבית של תעלת סואץ?
2. אילו הגבלות חלות על תנועתם של משקיפי האו"ם באזור?
3. איזו עזרה נותנת ישראל למשקיפי האו"ם?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: 50.

לשאלה 2: על משקיפי האו"ם חלות אותן הגבלות הנהוגות לגבי כלל תושבי המדינה.

לשאלה 3: צה"ל עוזר למשקיפי האו"ם בהספקת מים, מזון, בדיקת מיקוש על הדרכים בנקודות התצפית ובמתן קציני קישור.

5. הרצאות של הגברת גאולה כהן בפני חיילים

חברת-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון
ביום י"ח באייר תשכ"ט (6 במאי 1969):

בעתון "הארץ" מיום 14 באפריל 1969 מוסרת הדה בושס, כי הגברת גאולה כהן מופיעה כמרצה בצבא.

הנני מבקש לדעת:

1. האם הידיעה דלעיל נכונה?

2. אם הידיעה דלעיל נכונה, מה הם נושאי הרצאותיה של הגברת כהן?

3. אם הנושאים הם פוליטיים, היש ביקורת מוקדמת על הרצאותיה? אם כן, ביקורת מטעם מי?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: הגברת גאולה כהן אינה נמנית על רשימת המרצים הקבועים בצה"ל, אך היא, כרבים אחרים, מרצה מדי פעם (בהתנדבות) בפני חיילים.

לשאלה 2: נושאי הרצאותיה: גבורה יחידית וחוויות לוחמת.

לשאלה 3: נושאי הרצאותיה של הגברת כהן, כאמור, אינם פוליטיים. נעשית ביקורת כללית לגבי נושאי ההרצאות בצה"ל, אולם לא על הנוסח המדויק של ההרצאה. את הביקורת עושים קציני החינוך הפיקודיים והחיילים ואלה מקבלים הנחיות מקצין החינוך הראשי בצה"ל.

היו"ר ר. הקטין:

שאלה נוספת לחברת-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד השר, הואיל והגברת גאולה כהן ידועה כתעמלנית של התנועה לארץ-ישראל השלמה, שאלתי הנוספת היא: האם מוזמנים לצה"ל גם מרצים מטעם תנועות כגון התנועה למען שלום וביטחון וכ"?

שר-הבטחון מ. דיין:

אינני יודע. אני לא עוסק בהזמנת המרצים. אני מסופק אם הרמטכ"ל עוסק בכך. אני מניח שקצין חינוך ראשי הוא שבוחר את המרצים, ואינני יודע אם הוא מפלה או בוחר בין תנועה אחת לשנייה. אני מניח שהוא בוחר את המרצים לפי הערכתו האישית את כושרם להרצות בנושאים שמניתי לעיל.

6. פרטים על חבלות ונפגעים ברצועת עזה

חברת-הכנסת ש. תמיר שאל את שר הבטחון
ביום י"ח באייר תשכ"ט (6 במאי 1969):

אבקש את כבודו להשיבני:

1. מה מספר החבלות שאירעו בשנת 1969 ברצועת עזה?
2. מה מספר המחבלים שנתפסו ברצועת עזה בתקופה זו?
3. מה הוא מספר הנפגעים באזור רצועת עזה בתקופה זו?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: מ-1 בינואר 1969 ועד 31 במאי 1969 — 134.

לשאלה 2: 220.

לשאלה 3: נהרגו 2 חיילים, 3 אזרחים ישראליים ו-8 תושבים מקומיים. נפצעו 24 חיילים, 3 אזרחים ישראליים ו-85 תושבים מקומיים.

10. הודעות דובר צה"ל על היתקלויות עם מחבלים

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום י"ט באייר תשכ"ט (7 במאי 1969):

ביום ו', 2 במאי 1969, אירעו היתקלויות עם חבלנים בצפון הארץ. בהיתקלויות אלה נפגעו אחדים מחיילינו. "קול ישראל" לא שידר כל ידיעה על היתקלויות אלה ביום השבת, 3 במאי 1969.

בהקשר זה הגני מבקש לדעת:

1. מתי מסר לראשונה דובר צה"ל ידיעה כל-שהיא לפירסום על היתקלויות אלה?

2. אם נמסרו הידיעות לפירסום באחור — מה הסיבה לכך?

שר-הבטחון מ. דיין:

דובר צה"ל מסר על ההיתקלות ביום 2 במאי 1969 בשעות 12.00, 12.10, 13.55 ו-19.00.

העתק ההודעות מצורף בזאת.

היו"ר ד. הקטין:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

כבוד השר, מתקבל הרושם כי אין משרדים הודעות על פגיעות בתקריות חמורות. האם זה נעשה לפי בקשת משרד הבטחון או לא?

שר-הבטחון מ. דיין:

אינני יודע אצל מי מתקבל איזה רושם. אין בדעתי, ובוודאי לא לפי בקשותי — עד כמה שאני יודע גם לא בדעת הרמטכ"ל — לכסות במשהו או להפחית מהמתרחש במציאות.

11. פגיעות המצרים בנקודות תצפית של משקיפי או"ם

חבר-הכנסת ג. האונגר שאל את שר הבטחון ביום כ"ה באייר תשכ"ט (13 במאי 1969):

כבוד השר מתבקש להשיבני:

א. כמה פעמים פתחו המצרים באש בגדות תעלת סואץ על עמדות צה"ל מאז 1 בינואר 1969, לפי דו"חות הגנרל אוד בול?

ב. כמה פעמים נפגעו עמדות משקיפי או"ם על-ידי פגיעות המצרים בגדה המזרחית של תעלת סואץ?

ג. אילו אמצעים נוקט צה"ל, כדי להבטיח את מירב בטחונם ושלומם של משקיפי או"ם בגדה המזרחית של תעלת סואץ?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: לפי דיווחו של גנרל בול פתחו המצרים באש בתקופה שבין 1 בינואר 1969 לבין 31 במאי 1969 — 3070 פעם.

לשאלה 2: ב-39 מקרים נפגעו נקודות תצפית של האו"ם באש מצרים. ניווק מרכז הפיקוח בקנטרה ו-7 נקודות תצפית של האו"ם נהרסו כליל. גנרל בול דיווח על מספר רב יותר של מקרים שבהם ירו המצרים על נקודות תצפית של האו"ם, אך הללו לא נפגעו.

7. הפחתת תאונות דרכים ברכב צבאי

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר הבטחון ביום י"ח באייר תשכ"ט (6 במאי 1969):

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מה האמצעים הננקטים על-ידי הצבא למען הורדת מספר תאונות הדרכים שבהן מעורבים חיילים ורכב צבאי?

2. האם חלה בשנת 1968 ירידה במספר תאונות הדרכים, שבהן היה מעורב רכב צבאי, לעומת שנים קודמות?

3. אם כן, במה התבטאה ירידה זו הן במספר התאונות והן בשיעור הנפגעים?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: בתשובתי, שניתנה ביום 24 בדצמבר 1968 לשאלתה של חבר-הכנסת אליעזר שוסטק בנושא זה, פירטתי האמצעים הננקטים על-ידי צה"ל.

לשאלה 2: בשנת 1968 חלה ירידה של 50.4%, לעומת שנת 1967, בתאונות דרכים שבהן היו נפגעים. בארבעת החודשים הראשונים של שנת 1969 חלה ירידה של 56.3%, לעומת אותה תקופה אשתקד, במספר הנפגעים מתאונות דרכים, שבהן היו מעורבים כלי רכב צבאיים.

לשאלה 3: הירידה התבטאה במספר אבסולוטי של תאונות הדרכים ונפגעים וכן באופן יחסי לגידול מצבת כלי הרכב.

8. סידורי הסעה לחיילים המשרתים בסיני

חבר-הכנסת ר. ארזי שאל את שר הבטחון ביום י"ח באייר תשכ"ט (6 במאי 1969):

אבקש את כבוד השר להשיבני:

מה הם סידורי ההסעה לחיילים הנוסעים בתפקיד לסיני וחוזרים הביתה לחופשה?

שר-הבטחון מ. דיין:

חיילי חובה השוהים בסיני או במרחב שלמה מקבלים חופשה אחת לחודש לביקור בביתם. חיילי קבע מקבלים חופשה פעם בשבוע.

הסעת חיילים לסיני נערכת במטוסים, אוטובוסים או רכב היחידה. למרחב שלמה — במטוסים, אוטובוסים שכיירים ובחלקם בספינה מאילת.

9. מרטים על חדירות מצריות מעבר לתעלת סואץ

חבר-הכנסת א. שוסטק שאל את שר הבטחון ביום י"ח באייר תשכ"ט (6 במאי 1969):

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מה היה מספר החדירות המצריות מעבר לתעלת סואץ בחודשים מארס — אפריל?

2. מה היה מספר הנפגעים הישראליים כתוצאה מחדירות אלו?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: 5.

לשאלה 2: 3 חיילי צה"ל נהרגו, חייל אחד נחטף ו-8 נפצעו.

14. פגיעות במחבלים שחדרו מלבנון

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום כ"ו באייר תשכ"ט (14 במאי 1969):

היום פורסמו על-ידי צה"ל בפומבי פרטים על חבלנים שנהרגו בשבוע שעבר באזור החרמון ושפעלו מהלבנון. בקשר לגילוי זה וההתרחשויות בלבנון על רקע המאבק בין החבלנים לסוגיהם (ובעיקר בתמיכת סוריה) לבין שלטונות המדינה — אבקש את השר להשיב לי:

כמה הרוגים ופצועים מאירוגנים אלה נפלו בגבול הצפוני וכמה נתפסו?

שר-הבטחון מ. דיין:

מ"1 בינואר ועד סוף מאי שנה זו נהרגו בגבול הצפוני 3 מחבלים שחדרו מלבנון. עצורים לא היו.

15. פגיעות מצריות בתצפיות של האו"ם

חבר-הכנסת נ. פלד שאל את שר הבטחון ביום כ"ו באייר תשכ"ט (14 במאי 1969):

הריני מתכבד לשאול:

1. כמה פגיעות היו בתצפיות של משקיפי או"ם בצד הישראלי של התעלה מאז ה"1 במאוס 1969?

2. האם היו תלונות על פגיעות בתצפיות של משקיפי או"ם בצד המצרי של התעלה באותו פרק זמן, ואם כן — בכמה מקרים?

3. האם הגיש האו"ם הצעות להגברת הבטיחות של המשקיפים, מה היו ההצעות ומה היו תגובות ישראל ומצרים?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: ב-39 מקרים נפגעו תצפיות של האו"ם באש המצרית. פרטים על כך מסרתי היום בתשובתי לשאלתה של חבר-הכנסת האוונר באותו עניין.

לשאלה 2: לפי דיווחיו של הגנרל בול רב בשני מקרים בלבד נפגעו תצפיות של האו"ם בצד המצרי בפגיעה ישירה. הנזק היה קל. ב-9 מקרים נוספים נפגעו תצפיות של האו"ם מהדף ורסיסים. יש לציין, שהגנרל בול התריע על סמיכות יתירה של עמדות המצרים לתצפיות או"ם. במקרה מסוים נמצאה עמדה מצרית במרחק של מטר אחד מנקודת תצפית.

לשאלה 3: האו"ם הציע להתיר שיט של סירת האו"ם בתעלה כדי להחליף את אחד המשקיפים בנקודת תצפית שבצפון התעלה. שני הצדדים השיבו בשלילה.

16. פירסומי מר א. גלבוט בעניין מסירת אינפורמציה כוזבת לממשלה

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום ב' בסיון תשכ"ט (19 במאי 1969):

האם פירסומיו של מר א. גלבוט, אשר בהם האשים את האלוף יריב במסירת אינפורמציה כוזבת לממשלה, קיבלו אישור מוקדם של הצנזורה?

שר-הבטחון מ. דיין:
התשובה חיובית.

היו"ר ר. הקטין:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

לשאלה 3: עניתי על כך היום בתשובה לשאלתה של חבר-הכנסת שלמה כהן-צידון בעניין זה.

12. מניעת הנפתו של דגל ישראל ליד מערת המכפלה

חבר-הכנסת א. טיאר שאל את שר הבטחון ביום כ"ו באייר תשכ"ט (14 במאי 1969):

ביום העצמאות הוכו על-ידי חיילי צה"ל מתנחלי חברון, כאשר הניפו דגלי המדינה בתחום מערת המכפלה.

אודה לכבודו אם יואיל להשיבני:

1. מי נתן את ההוראה לחיילי צה"ל להכות את מתנחלי חברון ולמנוע הנפת דגל ישראל במערת המכפלה?

2. מה הן התקנות האוסרות הנפת דגל ישראל במערה?

3. אילו טקסים מותרים במערת המכפלה?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: לא ניתנה הוראה להכות את מתנחלי חברון.

לשאלות 2-3: אין "טקסים" המותרים במערה. יש הסכם ונוהל של ביקורים ותפילות על קברי האבות בשעות מסוימות.

היו"ר ר. הקטין:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת טיאר.

אברהם טיאר (המרכז החופשי):

האם כבוד השר בירר מדוע הוכו מתנחלי חברון?

שר-הבטחון מ. דיין:

כן, ביררתי. הם לא הוכו, אלא השתמשו נגדם בכוח כדי שיבצעו את מה שנאמר להם לעשות. אם אינני טועה, אחד הדברים היה — הנפת דגל במערת המכפלה. הם עשו זאת בניגוד להוראות, וכאשר ביקשו מהם למסור את הדגל היהודי-ישראלי, סירבו לעשות זאת. הדבר השני היה — הם פתחו בריקודים ובשירה במערת המכפלה. ביקשו מהם להפסיק, וגם זאת סירבו לעשות. אני רוצה לומר לחבר-הכנסת טיאר, שואל השאלתה, שאינני חושב שיש משום הישג רב בכך שמביאים את המושל הצבאי לידי כך שיוירד דגל ישראל ממערת המכפלה.

13. נסיבות ותוצאות של חדירות חוליות

מצריות מעבר לתעלת סואץ

חבר-הכנסת א. שוסטק שאל את שר הבטחון ביום כ"ו באייר תשכ"ט (14 במאי 1969):

אבקש את כבוד השר להשיבני:

מה היו הנסיבות שבהן חדרו חוליות קומנדו מצריות לשטחים המוחזקים על-ידי ישראל בגדה המערבית של תעלת סואץ, ומה היו תוצאות החדירות?

שר-הבטחון מ. דיין:

הנסיבות והתוצאות של חדירות חוליות מצריות פורטו בהודעות דובר צה"ל מ-20, 21, 22, 25, 26 באפריל.

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: אינני יודע מה דעותיהם של הרבנים הצבאיים בצה"ל, אולם אין המאמר מבטא את דעת הרב הראשי לצה"ל.

לשאלה 2: על-ידי עורך "מחניים".

לשאלה 3: אינני יודע. מכל מקום, "מחניים" לא נועד לבירור שאלות מדיניות מעשיות, אלא לדיון בנושאים הלכיים ומדעיים בשטחי היהדות בלבד.

לשאלה 4: ב-4000 עותקים.

לשאלות 5-6: ליחידות צה"ל - בחינם, ולאור-חיים בתשלום.

היו"ר. הקטין:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנר.

אורי אבנר (העולם הזה - כוח חדש):

כבוד השר, זוהי השאלתה השלישית שלי היום המתייחסת כמעט לאותו נושא - התעמולה של אנשי ארץ-ישראל השלמה באמצעות צה"ל. האם צירוף המקרים האלה, כאשר יש תעמולה בעל-פה ובכתב, באמצעות צה"ל, למען ארץ-ישראל השלמה, בעוד שאין תעמולה בכיוון ההפוך, - האם אין זה נוגד את המדיניות של שר הבטחון?

שר-הבטחון מ. דיין:

המדיניות של שר הבטחון היא להשאיר בידי הרמטכ"ל ובכדי קצין חינוך ראשי לארגן את הפירסום מים ואת ההרצאות שהם סבירים ומקומם נאות בצבא. אינני מוציא לא הנחיות ולא הוראות בגדון. עד עכשיו לא מצאתי שום סיבה להתערב, להעיר או לפסול משהו בהחלטותיהם של הרמטכ"ל או של קצין חינוך ראשי. גם לאחר השאלות של חבר-הכנסת אורי אבנר אינני רואה מקום לכך.

18. הפלת "מיג 21" על-ידי טיל "הוק"

חבר-הכנסת נ. פלד שאל את שר הבטחון ביום י' בסיון תשכ"ט (27 במאי 1969):

בקשר להפלת מטוס "מיג 21" מצרי בגזרה הצפון-נית של תעלת סואץ ביום 21 במאי 1969 על-ידי טיל "הוק" - אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. האם כבר היו בעבר מקרים של הפלת "מיג 21" על-ידי טיל "הוק", מלבד המקרה הנ"ל?
2. האם מתוך בחינת הנסיבות של הפלת "מיג 21" על-ידי טיל "הוק" אפשר לראות באירוע זה הוכחת יעילותו של טיל "הוק"?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: לפי מיטב ידיעתי - לא.

לשאלה 2: התשובה חיובית.

19. הסמכת נשק מסין לאירוגני החבלה

חבר-הכנסת נ. פלד שאל את שר הבטחון ביום י' בסיון תשכ"ט (27 במאי 1969):

בקשר לביקור המשלחת הצבאית הסורית בראשותו של הרמטכ"ל גנרל מוצטפה טלאס בסין העממית, אבקש מכבוד השר להשיבני:

אורי אבנר (העולם הזה - כוח חדש):

מדוע, אם כן, לא פסל הצנזור את הידיעה, שלפי הדעת שר הבטחון היתה ידעה כוזבת, והנוגעת לענייני בטחון?

שר-הבטחון מ. דיין:

אינני יודע, אבל אני מניח שהצנזור איננו ממונה על דיוק הידיעות, אלא על היתר או איסור לפרסם ידיעה מנקודת-ראות בטחונית. אם משהו יכתוב דברים לא נכונים, אך אינם פוגעים בבטחון, אני מסופק אם הצנזור יצנור אותם.

17. פירסום מאמר "השלום הישראלי"

ב"מחניים"

חבר-הכנסת א. אבנר שאל את שר הבטחון ביום ג' בסיון תשכ"ט (20 במאי 1969):

בגליון האחרון של "מחניים", היוצא לאור בהוצאת הרבנות הצבאית, נתפרסם מאמר של אדם הקרוי שרגא גפני בשם "השלום הישראלי". בין היתר מופיעים במאמר הזה קטעים כלהלן:

"הנציונל-סוציאליזם הערבי הוא לגבינו חמור יותר מהגרמני... כמו היטלר בשעתו, שהשיג למעשה את כל מבוקשו בלחצים מדיניים וצבאיים, ללא מלחמה, ובכל זאת חתר למלחמה, כדי לשפוך דם לשמו, כך אביה הרוחני של התנועה הלאומית-הנאצית הערבית, נאצר, והערבים כולם עמו - יבקשו עוד שנים רבות לשטוף את הכתם שעל כבודם ננחלי דם ישראל. ואוקיינוס דם זה הוא משאת נפשם יותר מכל הישג טריטוריאלי."

כפתרון לסיכסוך הישראלי-ערבי מציע שרגא גפני הנ"ל את ההצעה הבאה: "עלינו לקיים פיגוי מסודר ואנושי במשך תקופה ממושכת יחסית ולא בבת אחת, אלא בהתאם לפירון האוכלוסיה הישראלית, התרבותה ויכלתה למלא את מקום המפונים, לבל תהיה הארץ המפונית שממה ותגדל פרא."

ולהלן כותב בעל המאמר: "הערבים - היסוד הנכרי במהותו לארץ וליהודה, היושב בה כיום - דינם בכל כדון היסודות הנכריים הקדומים... הישיבה במשותף עם הערבים בארצנו בלתי-אפשרית היא לזמן ממושך, כיוון שהערבי פונה בתודעתו, בתפילתו, במאוויו, בחזונו לעתיד, אל מכה, ואילו הישראלי - אל ירושלים. רק הפונה אל ירושלים הוא בנה הנכון של הארץ... או שהיסוד הערבי יחדל לעבוד את חזונו של מכה, או שהיסוד הערבי יחדל לעבוד את חזונו של ציון ירושלים, או שיחזור אל ארצותיה של מכה, ויניח לבני ציון למלא את יעדם באין מפריע. אם יפריע - יפונה ממנה!"

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. האם מבטא המאמר הנ"ל את עמדת הרבנות הצבאית הראשית?

2. על-ידי מי אושר המאמר לפירסום?

3. האם הופיעו בבטאון הנ"ל מאמרים של אישים אשר קראו להחזרת שטחים לאחר שיושג הסדר בין ישראל למדינות ערב?

4. בכמה אקסמפלרים מודפס הירחון "מחניים"?

5. האם הוא מחולק חינם?

6. למי הוא מחולק?

מערכת המשפט הפלילי הקיימת ברמת-הגולן היא המערכת הסורית שהיתה באזור ערב כניסת כוחות צה"ל ובהתאם לתיקונים, החלטות או שינויים בצווים שניתנו על-ידי מפקד כוחות צה"ל באזור.

לפי זאת, מערכת המשפט הנחוגה היום ברמת-הגולן מהווה "קוקטייל" של שלושה מרכיבים: המשפט הסורי, הישראלי וצווי המושל הצבאי.

23. השתתפות אנשי צבא בחוגים לאינפורמציה

חבר-הכנסת מ. בן-פורת שאל את שר הבטחון ביום כ"ה בסיון תשכ"ט (11 ביוני 1969):

ביום 26 במאי פירסם העתון "הארץ" דיווח מיושבת הממשלה, שדנה בפעילות אנשי צבא בחיילים הפוליטיים והציבוריים במדינה. בהתאם לדיווח, היו בפני ועדת השורים המיוחדת מספר הצעות וביניהן של שר הבטחון, של שד המשפטים והדמטכ"ל רב-אלוף ח. בר-לב. האחרון הציע להכניס שינויים בפקודות המטכ"ל. אחרי דיון במסקנות הוועדה נתקבלה ברוב קולות הצעתו של שר הסעד ד"ר בורג, "להשאיר את פקודות המטכ"ל הקיימות כפי שהן".

רצוני לשאול את כבוד השר:

האם פקודות המטכ"ל שלא שווו מתירות הקמת חוגים לאינפורמציה ופעילות אנשי צבא?

שר-הבטחון מ. דיין:

כפי שהודיע שר המשפטים בכנסת ביום 5 בפברואר 1969 לפי פקודות מטכ"ל הנוכחיות ניתן לקיים "חוגים לאינפורמציה" מבלי שהחיילים המשתתפים בהם יעברו בכך על הפקודות.

ראש המטה הכללי ואנכי סבורים כי יש לשנות בעניין זה הפקודות הקיימות כך שהחיילים לא יוכלו להשתתף בחוגים מפלגתיים כאלה, ולכן הציע הרמטכ"ל תיקון לפקודה, שעל פיו נאסרה השתתפותם של חיילים בחוגים העוסקים בשאלות מדיניות או בטחוניות.

כפי שפורסם, הממשלה לא קיבלה, לדאבוני, הצעותינו לשינוי הפקודות בעניין זה, ולכן המצב כיום הוא, שכל מפלגה יכולה לקיים "חוגים לאינפורמציה" וחיילים רשאים להשתתף בהם, כבעבר, מבלי שיעברו בכך על פקודת מטכ"ל.

24. השתתפות משלחת ישראל בסלון האווירי בצרפת

חבר-הכנסת ש. תמיד שאל את שר הבטחון ביום כ"ה בסיון תשכ"ט (11 ביוני 1969):

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. האם הוזמנה ישראל לסלון האווירי המתקיים בצרפת?

2. מה היה אופי ההזמנה לישראל?

3. האם משתתפת ישראל בסלון זה, ומי הם נציגיה?

שר-הבטחון מ. דיין:

לא אוכל להוסיף לנאמר בתשובתי שניתנה ביום 4 ביוני 1969 לשאלתה של חבר-הכנסת נתן פלד בעניין זה.

האם קיבלו אירגוני החבלה נשק מסין, ואם כן — אילו סוגים?

שר-הבטחון מ. דיין:

בשימוש החבלנים נמצאים נשק קל ומוקשים מתוצרת סין.

20. חזרת דרוזים מסוריה לרמת-הגולן

חבר-הכנסת ש. תמיד שאל את שר הבטחון ביום י"א בסיון תשכ"ט (28 במאי 1969):

"מעריב" מיום ד', 21 במאי 1969, מוסר מפיו של חבר-הכנסת ג'בר מועדי, כי 30 דרוזים נוספים מבקשים לעבור מסוריה לרמת-הגולן.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מה מספר הדרוזים שעברו מסוריה לרמת-הגולן למן תום מלחמת ששת הימים?
2. היכן מיושבים דרוזים אלו?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: ראה תשובתי שניתנה היום לשאלתה של חברת-הכנסת ארבלי-אלמוזלנו באותו עניין.

לשאלה 2: 150 חזרו לבוקעתה; 1 לקונייטרה; 6 לסחייתה; 63 לעין-קיניה; 135 למג'דל-שמש; 77 למסעדה; 17 לרג'ר.

21. קיום תנועה בין השטחים המשוחזרים וירדן

חבר-הכנסת ש. תמיד שאל את שר הבטחון ביום י"ח בסיון תשכ"ט (4 ביוני 1969):

כוחות צבא ירדן פתחו ביום ה', 29 במאי 1969, באש על אזור גשר דמיה בעת שהתנהלה בו תנועה דו-סטורית.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

נוכח ההפגזות האלה, האם ממשיך משרד הבטחון לפעול להתרת תנועה מירדן לשטחים המשוחזרים ובכיוון הנגדי?

שר-הבטחון מ. דיין:

התשובה חיובית.

22. מערכת המשפט ברמת-הגולן

חבר-הכנסת מ. בן-פורת שאל את שר הבטחון ביום כ"ד בסיון תשכ"ט (10 ביוני 1969):

רמת הגולן מיושבת כיום על-ידי ישראלים ודרוזים.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

לפי איוו מערכת משפט מושל כיום צה"ל בגזרה זו, — לפי המערכת המשפטית הסורית או הישראלית?

שר-הבטחון מ. דיין:

על-פי צו שהוצא לאחרונה על-ידי מפקד כוחות צה"ל ברמת-הגולן הוקם בית-משפט בקונייטרה. באותו צו נקבע, כי בית-המשפט ידון בתובענות אזרחיות לפי הוראות החוק המהותי, סדרי הדין והראיות כפי שנקבעו בצווים על-ידי מפקד האזור, ובהעדר תחיקת בטחון כאמור ידון בית-המשפט בקונייטרה לפי הדין החל בישראל.

27. מצב השירותים הרפואיים באזור הצפון

חברת הכנסת ט. סנהדראי שאלה את שר הבריאות
ביום י' בשבט תשכ"ט (29 בינואר 1969):

אודה לכבוד השר אם ישיביני:

1. כמה רופאים משרתים באזור חיפה והצפון?
2. כמה מהם הם בגיל הפנסיה?
3. בכמה חולים מטפל בממוצע רופא כללי?
4. בכמה חולים מטפל בממוצע רופא ילדים?
5. הנכונות הידיעות על מחסור חמור ברופאים באזור הצפון?
6. אם כן, אילו אמצעים נוקט משרדך להגדלת מצבת הרופאים בצפון?

שר-הבריאות י. ברזילי:

1. באזור הצפון משרתים כ-136 רופאים.
2. מהם 24 רופאים בגיל פנסיה.
3. רופא כללי מטפל בממוצע ב-2,240 נפשות.
4. רופא ילדים מטפל בממוצע ב-1,620 נפשות.
5. באזור הצפון חסרים 28 רופאים, מהם 24.5 רופאים כלליים ו-3.5 רופאי ילדים.
6. קופת-חולים, הנושאת באחריות לשירותים הרפואיים במקומות שהוכרו לעיל, עושה מאמצים מתמי"דים לשגר רופאים למקומות אלה, שבחלקם הגדול הוכרו כאזורי מצוקה, - דבר המאפשר להעניק תנאי שגר מיוחדים לרופאים המשרתים בהם.

28. דרישה להגדיל מספר האחיות**בבתי-החולים**

חברת הכנסת י. ארזי שאל את שר הבריאות ביום י"ח
באייר תשכ"ט (6 במאי 1969):

באסיפה של ציבור האחיות בבית-החולים תל-השומר, שנערכה לאחרונה, נשמעה התביעה להגדלת מספר האחיות בבית-החולים, שכן בגלל המחסור בכוח-אדם אין החולים מקבלים את הטיפול הדרוש.

אבקש מכבוד השר להשיביני:

- א. האם נכונות העובדות הנ"ל ביסודן או בחלקן?
- ב. אם כן, מה הם הצעדים שעומד לנקוט משרד הבריאות כדי לספק לבית-החולים את כוח-האדם הדרוש?
- ג. מה מספר האחיות המוסמכות בארץ?
- ד. מה מספר האחיות המסיימות את לימודיהן בכל שנה?
- ה. האם קיים מחסור באחיות בבתי-החולים, ממשתלמים ואחרים?

שר-הבריאות י. ברזילי:

א-ב. נכון שהיתה דרישה להגדיל את תקן האחיות בבית-החולים תל-השומר, דרישה אשר הוכרה על ידנו כמוצדקת.

לאחר בירור העניין בוועדה מיוחדת, שנתמנתה לצורך זה, אישרה נציבות שירות המדינה תוספת של 70 משרות לאחיות בתל-השומר.

25. חופשת שבת לאחיות בבית-החולים**בעפולה**

חברת הכנסת א. חביבי שאל את שר הבריאות ביום י"ז
בטבת תשכ"ט (7 בינואר 1969):

ב"דבר" (25 בדצמבר 1968) נמסר: "בבית-החולים המרכזי של קופת-חולים בעפולה מצאות אחיות שצברו להן 14 'שבתות', כלומר, הן עבדו 14 שבועות מלאים בלי לצאת אפילו לחופשת שבת אחת. אין פלא שאחות כזו סיפרה לי, כי 'כשאני חוזרת הביתה ונופלת על המיטה, אני אומרת לעצמי: גס שעבר עוד יום עבודה ללא טעות פאטאלית'."

הגני לשאול את כבודו:

1. הרבים המקרים שאחיות נאלצות לצבור שבתות בלית ברירה?
2. הקיימת הגבלה ביחס לצבירת שבתות?
3. אילו צעדים ננקטו כדי למנוע קיום תופעה זו של צבירת שבתות?

שר-הבריאות י. ברזילי:

1. לא קרה שאחות עבדה ללא חופשת שבת 14 שבועות רצופים.
- 2-3. המקסימום שאליו מגיעים לעתים, כתוצאה של לחץ בעבודה, הוא של שבועיים עד שלושה שבועות.

26. שמירה על הנקיון בבית-החולים**"איכילוב"**

חברת הכנסת א. חביבי שאל את שר הבריאות ביום י"ז
בטבת תשכ"ט (7 בינואר 1969):

ב"דבר" (26 בדצמבר 1968) נמסר: "זעזוע ממש עלול לקבל מי שיבקר בחדרי ההלבשה והנוחות של האחיות בבית-החולים "איכילוב". לכלוך כזה, לכלוך פשוטו כמשמעו - על הרצפה בחדר-המדרגות, במסדרונות - אינך מוצא במשרד עלוב ביותר. קירות המלקחת מכוסים עובש, ארונות הבגדים קטנטנים, מרופטים, מכוערים."

הגני לשאול את כבוד השר:

1. הנכון התיאור שהובא עלי-ידי "דבר"?
2. אם כן, מה נעשה כדי להבטיח שחדרי ההלבשה והנוחות של האחיות בבית-החולים "איכילוב" יהיו נקיים ויהיו בהם כל האביזרים הדרושים והנאותים?

שר-הבריאות י. ברזילי:

1. חדרי ההלבשה והנוחות של בית-החולים בנויים לפי מתכונת מקובלת בכל בתי-החולים הגדולים שבמדינה. הם מצוידים בארונות הלבשה, מלתחות, לפי דגם וגודל אחיד, המיוצר בארץ למטרה זו. כמו כן צמוד שטח למלקחות וחדרי שירות.

2. בית-החולים עושה כל מאמץ כדי להחזיקם במצב תקין על-ידי נקיון יום-יומי ועל-ידי חינוך העובדים לשמירה על הסדר במקומות אלה.

בהתאם לתיכנון השנה השוטפת עומד בית-החולים להתחיל בשיפוצים של המלתחות, ארונות הלבשה וכדומה, דבר אשר ישפר את הסידורים ההיגייניים ואת המראה החיצוני של המקום.

מעבדה רפואית ומכון רנטגן. המרפאה תאויש בצוות מקצועי ישראלי.

4. כל ילדי הרצועה עד גיל שנתיים יחוסנו נגד חצבת, — דבר שלא נעשה בעת השלטון המצרי.
5. יורחבו הבדיקות לגילוי שחפת.

מובן מאליה שהפלטים, כתושבי הרצועה, ייהגו אף הם משיפורים אלה.

31. שירותים רפואיים בישובים ערביים

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבריאות ביום ט' באדר תשכ"ט (27 בפברואר 1969):

1. האם קיימים ישובים כלשהם בישראל המונים למעלה מ-3,000 נפש ואין בהם אפילו רופא קבוע אחד, תושב המקום, המטפל בחולי הישוב?
2. אם קיימים ישובים כנ"ל — אילו הם?

שר-הבריאות י. ברזילי:

1. קיימים 17 ישובים ערביים המונים למעלה מ-3,000 נפש ואין בהם רופא קבוע, תושב המקום, אך קיימות מרפאות של קופת-החולים הכללית ושל קופת-חולים אחרות, עם רופא המגיע למקום באופן קבוע.

2. הישובים הם: איבעלין, בית-ג'ן, תמרה, ירכה, מג'ד-אל-כרום, סכנין, עראבה, יפיע, כפר-כנא, ריינה, מגאר, דלית-אל-כרמל, עוספייה, אוס-אל-פחם, כפר-קרע, קלנסווה, כפר-קאסם.

בין המרפאות שב-17 ישובים אלה מבקרים רופאים לפי הפירוט הבא:

רופא קופת-חולים הכללית: ב-10 כפרים — 6 פעם-מים בשבוע; ב-4 כפרים — 4 פעמים בשבוע; ב-2 כפרים — 5 פעמים בשבוע.

רופא משרד הבריאות: ב-2 כפרים — 3 פעמים בשבוע; ב-2 כפרים — 4 פעמים בשבוע.

רופא קופת-חולים לאומית: בכפר אחד — 3 פעמים בשבוע; בכפר אחד — 4 פעמים בשבוע.

רופא קופת-חולים עממית: בכפר אחד — 2 פעמים בשבוע; בכפר אחד — 3 פעמים בשבוע.

32. קיום מוסדות רפואיים במזרח ירושלים

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר הבריאות ביום י"ז באייר תשכ"ט (5 במאי 1969):

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. הנכון שנסגר בנק הדם בירושלים המזרחית, ומדוע?

2. הנכון שנסגרה התחנה למלחמה בשחפת, ומדוע?

3. אילו מוסדות רפואיים נסגרו בירושלים המזרחית מאז מלחמת יוני 1967?

4. מי הורה על סגירתם?

5. מדוע נסגרו?

שר-הבריאות י. ברזילי:

1. לא נכון.

2. לא נסגרה.

3-5. שום מוסד לא נסגר. להיפך, שיפצנו מוסדות אלה והשקענו כספים בקידום פעולותיהם.

ג. כ-3,500 אחיות מוסמכות עובדות כיום במוסדות השונים בארץ. לא ידוע מהו מספר האחיות המוסמכות שאינן עובדות במקצוען.

ד. מדי שנה מסיימות את לימודיהן 250-300 אחיות מוסמכות.

ה. ברוב המוסדות אין תקנים פנויים לאחיות, אולם התקנים הקיימים אינם מספיקים וישנו מחסור אובייקטיבי בכוח-אדם סיעודי. זאת ועוד: בקבלת אחיות לעבודה אין מבדילים בין אחיות מוסמכות ואחיות מעשיות, וישנם תקנים רבים מאוד המאוישים באחיות מעשיות. חשוב מאוד להגדיל את מספר האחיות המוסמכות בכל בתי-החולים בארץ ולעודד יותר בנות ללמוד בבית-ספר לאחיות מוסמכות.

29. מניעת שביתה של אחיות בבתי-חולים

חבר-הכנסת א. טיאר שאל את שר הבריאות ביום י"ז בשבט תשכ"ט (5 בפברואר 1969):

בעתון "מעריב" מיום 28 בינואר 1969 נמסר על שביתה צפויה של כ-300 אחיות במחוז תל-אביב. הידיעה מוסיפה, כי השביתה היא תוצאה של סיכסוך שבירורו נמשך למעלה משמונה חדשים, מבלי שיימצא פתרון הולם.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?

2. אם כן, מה הסיבה המדויקת לאיום בשביתה?

3. מה הסיבה שהבירור נמשך זמן כה רב ללא תוצאות?

4. אילו אמצעים ננקטים לשם מניעת השביתה הצפויה?

שר-הבריאות י. ברזילי:

ראה תשובתי שנתתי זה עתה לשאלתה של חבר-הכנסת ארזי בעניין זה.

30. שיפור שירותי הבריאות ברצועת עזה

חבר-הכנסת ש. רוזן שאל את שר הבריאות ביום כ"ג בשבט תשכ"ט (11 בפברואר 1969):

בעתונות התפרסם, כי שר הבטחון ביקר במחנות הפליטים בעזה ובירד עם מנהל סוכנות הסעד לפליטים ועם גורמים מקומיים אחרים את בעיותיהם של הפליטים, וכן בחן אפשרויות להגברת הסיוע להם. אוחד לכבוד השר אם ישיבני:

האם קיימות תכניות, בין היתר, לשיפורים בתחום שירותי הבריאות?

שר-הבריאות י. ברזילי:

בשאלתה זו נשאלה השאלה האם קיימות תכניות, בין היתר, לשיפורים בתחום שירותי הבריאות ברצועת עזה. עמדתי בהרחבה על נושא זה במסגרת נאום התקציב, ואוסיף כי:

1. השנה ייפתח בית-ספר לאחיות מעשיות (משך הלימודים שנתיים). הבניין המיועד לכך נמצא בשלב גמר.

2. נסתיים קורס לחובשים, אשר נמשך שלושה חודשים, ויאורגו קורסים נוספים.

3. בעיר עזה, תיפתח מרפאה מרכזית, אשר תכלול

הדם העורקי, אלא אם כן מקיימים אותו באופן מלאכותי; ה. הרישום האנצפלוגרפי אינו מראה כל תגודות אפילו תוך גירוי המוח.

עם זאת נקבעה ועדה מיוחדת מטעם המועצה המד-עית של הסתדרות הרופאים, אשר מתפקידה לבחון נוס-פות סוגיה זו ולהמליץ המלצותיה.

35. הסיבה לאימתן התמחות לסטודנטים לרפואה בבית החולים באילת

חבר הכנסת א. שוסטק שאל את שר הבריאות ביום ח' בסיון תשכ"ט (25 במאי 1969):

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. האם מכשיר בית החולים באילת סטודנטים לרפואה בשנות התמחותם האחרונות?
2. אם לא, מה הסיבה לכך?

שר הבריאות י. ברזילי:

1. התשובה שלילית.

2. הסיבה לכך היא, שבית החולים "יוספטל" עדיין אינו מסוגל לתת הדרכה ולימודים לסטודנטים בעת לימודיהם. גם לסטאז'רים עדיין לא מסוגל בית החולים לתת הדרכה מתאימה, אלא לתקופה של חדשים בלבד.

כאן המקום למסור על ההסדר שבתי החולים המוכ-רים לצורך סטאז' שולחים את הסטאז'רים לבתי חולים היקפיים לתקופה של חודשים, כדי שאלה יעמדו מקרוב על הבעיות המיוחדות לבתי חולים היקפיים. גם בית החולים באילת יכול ליהנות מהסדר זה.

36. שיפור תנאי אישפוז של יולדות בקריית שמונה

חבר הכנסת א. ורדיגר שאל את שר הבריאות ביום י"ח בסיון תשכ"ט (4 ביוני 1969):

סופר "הארץ" בגליל העליון מוסר הבוקר בעתונו, כי מצב חמור שורר בחדרי הלידה של מרכז הבריאות בקריית שמונה.

אחרי הפגזת הקטיושות על העיר הועברו היולדות ממקומן הקבוע אל בניין מרפאת קופת החולים ושם תנאי אישפוזן קשים ביותר.

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. האם נכונה ידיעה זו?
2. אם כן, מדוע לא נמצא עד עתה מקום מתאים יותר לאישפוזן של היולדות?
3. מה מתכונן משרד הבריאות לעשות כדי לשפר את תנאי אישפוזן של היולדות הגיל, והאם בתכנית המשרד להעבירן למקום אחר?

שר הבריאות י. ברזילי:

1. נכון שמסיבות בטחון הועברו היולדות מהצ-ריך לקומת קרקע של בניין קופת חולים, הנמצא במרחק כמה מטרים מהצריך.

2-3. בזמן הקרוב ביותר יועבר כל מרכז הברי-אות, לרבות היולדות, באופן זמני למקום אחר.

33. הבטחת שירות רפואי תקין במוסדות החינוך באילת

חבר הכנסת א. ורדיגר שאל את שר הבריאות ביום י"ז באייר תשכ"ט (5 במאי 1969):

בעתון "מעריב" מיום ב', 28 באפריל 1969, מתפרסמת ידיעה "תלמידי אילת בלי שירות רפואי". בידיעה נאמר בין השאר, כי 3000 תלמידי בתי הספר היסודיים והתיכון באילת וכן ילדי גן חובה אינם מקבלים מתחילת שנת הלימודים שירות רפואי, למרות שהוריהם משלמים אגרת חינוך. לפי דברי כתב העתון הודה מנהל מחלקת החינוך והתרבות במקום, שאמנם המצב כן.

רצוני לשאול את כבוד השר:

א. האם נכונה הידיעה הנ"ל?

ב. מה עומד כבוד השר לעשות לשינוי המצב?

שר הבריאות י. ברזילי:

עד לחודש דצמבר 1968 היה השירות הרפואי בבית הספר ובגנים סדיר.

עם פתיחת בית החולים "יוספטל" באילת חלו שיבושים בביצוע הבדיקות הרפואיות על-ידי רופא, עקב התארגנות המוסד והסגל הרפואי שלו.

לאחר שמשרד הבריאות קיבל את האינפורמציה על הליקויים בביצוע השירות הרפואי בבתי הספר באילת, נתברר העניין עם מרכז קופת חולים ונעשו הסידורים הדרושים כדי להבטיח בעתיד טיפול נאות בבתי הספר באילת.

34. קריטריונים לקביעת מותו של אדם

חבר הכנסת א. שוסטק שאל את שר הבריאות ביום י"ח באייר תשכ"ט (6 במאי 1969):

בעתון "מעריב" מיום 18 באפריל 1969 נמסר בשמו של הפרופ' מוריס לוי, כי שישה אנשים ביקשו לשתול בגופם לב.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. אילו תקנות נקבעו על-ידי משרד הבריאות לגבי ניתוחי השתלת לב?
2. אילו קריטריונים נתקבלו לקביעת מותו של החולה שממנו יילקח הלב?

שר הבריאות י. ברזילי:

1. המנהל הכללי של משרד הבריאות נתן הוראה לכל בתי החולים בארץ, שבכל מקרה של השתלה של כל אבר שהוא יש לקיים שני צוותים נפרדים זה מזה — אחד שמתפקידו לקבוע את עובדת המוות לאחר שנתמצו כל האפשרויות של טיפול רפואי, והצוות השני שמתפקידו לבצע את עצם ההשתלה.

2. הקריטריונים לקביעת מותו של החולה הם כלהלן: א. אבדן כל כושר הגבה לסביבה; ב. אבדן לחלוטין של ההחורים (רפלקסים) והטונוס של השרירים; ג. העדר נשימה ספוגטאנית; ד. ירידה תלולה בלחץ

37. גידול במכירת איגרות חוב ישראליות

בארצות הברית

חבר הכנסת א. ורדיגר שאל את שר האוצר ביום ד' בסיון תשכ"ט (21 במאי 1969):

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. באיזה סכום מכרה השנה ישראל איגרות חוב בארצות הברית?
2. האם גדל קצב המכירה של איגרות החוב הישראליות שם?
3. אם כן, בכמה?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

- 1-2. בחודש אפריל 1969 נמכרו איגרות חוב של מפעל הפיתוח (בונדס) במזומן בסך של 11.185 מיליון דולר, בהשוואה ל-7.518 מיליון דולר בחודש אפריל אשתקד.
3. בתקופה יגואר-אפריל 1969 נמכרו איגרות במזומן בסך 49.7 מיליון דולר, בהשוואה ל-28.2 מיליון דולר שנמכרו באותה תקופה אשתקד.

38. מכירת איגרות חוב ישראליות

בארצות הברית

חבר הכנסת ש. תמיר שאל את שר האוצר ביום י"א בסיון תשכ"ט (28 במאי 1969):

סופר "מעריב" מארצות הברית מוסר בעתוננו מיום ג', 20 במאי 1969, כי מכירת איגרות חוב ישראליות בארצות הברית נעשית בקצב שיא.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?
2. מה הוא הסכום הכולל של איגרות חוב שנמכרו בשנה האחרונה בארצות הברית?
3. מה ההבדל בקצב רכישת האיגרות לגבי השנים הקודמות?
4. מה הוא זמן ההשקעה של קוני האיגרות ומה הוא אחוז הרווח השנתי של המשקיעים באיגרות החוב?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

ראה נא תשובתי שנתתי זה עתה לשאלתה של חבר הכנסת ורדיגר באותו עניין.

39. תלונה על גביית עמלה בעד משכנתה

חברת הכנסת ש. אלוני שאלה את שר האוצר ביום ט"ו בסיון תשכ"ט (1 ביוני 1969):

הגיע אלי תלונה של אורח נגד בנק אפוזיקאי כללי בע"מ, הגובה בנוסף ל-12% ריבית גם דמי עמלה בסכום העולה על 10% (1,050 ל"י) בעד סכום משכנתה של 10,000 ל"י. הואיל ובנק זה נהנה מעסקות הנעשות על ידי הממשלה ואזרחים וכן מעסקות מומלצות על ידי הממשלה — אבקש מכבוד השר להשיבני:

א. האם ההסדרים הנ"ל ידועים למפקח על הבנקים?

ב. האם "עמלה" זו היא חוקית לפי חוק הריבית, במהותה ובגדלה?

ג. מדוע מפרסמים ברבים כי הריבית על משכנתה היא 12% בלבד?

ד. אם הדבר אינו חוקי או שהוא נוגד את האינטרס הציבורי, כיצד עומד משרדך לפעול כדי למנוע מבנק זה דומיו התעשרות קלה על ידי גזילת אורחים הנזקקים לשירותי בנקים בשל צרכי שיכון?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

א. לא ידוע למפקח על הבנקים על ההסדרים הנ"ל. אם ימסרו לו פרטי תלונתו של האזרח יברר המפקח על הבנקים אם אמנם נגבתה עמלה כנאמר בשאלתה.

ב. זוהי שאלה משפטית שאין אפשרות להשיב עליה בלי ידיעת המקרה הקונקרטי. חוק הריבית קובע ככלל, כי יש לראות כריבית כל תוספת לקרן, אולם בית המשפט העליון הוציא מכלל זה תשלומים מסוגים מסוימים (ע"פ 98/65, אוצר לאשראי של הפועל המזרחי בתל-אביב בע"מ ואחרים נגד היועץ המשפטי, פסקי דין, כך כ', 141).

ג-ד. אין מקום להשיב על שאלות ג' ו-ד' לפני בדיקת העובדות המצוטטות בשאלתה.

40. העלאת שיעורי מס קנייה

חבר הכנסת א. אבנרי שאל את שר האוצר ביום י"ז בסיון תשכ"ט (3 ביוני 1969):

בשעתו הצהירו דוברי הממשלה בהודמנויות שונות, כי אין כל כוונה להעלות את שיעורי המסים, והנה לאחרונה הוחלט על הגדלת שיעורי המסים.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. מה הן הסיבות שהניעו את משרד האוצר להחליט על הגדלת שיעורי המסים?
2. האם חלו התפתחויות כלכליות כלשהן בעקבות גידול זה?
3. אם חלו התפתחויות כנ"ל — מה הן?
4. האם פגע הגידול בשיעורי המסים ברמת המחירים במשק?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. היבוא הגדל בקצב גבוה מצד אחד וצרכי הבטחון הגבוהים מצד שני הם הסיבה להעלאת שיעורי מס הקנייה.

2-3. עדיין מוקדם לקבוע מה הן ההתפתחויות שחלו בעקבות המס. אולם ברור שההתפתחות תהיה בשני כיוונים. חלק מהקונים ימשיך רכישותיו כרגיל, וכתוצאה מכך תוכה קופת האוצר בהכנסות נוספות וביד האזרחים יישאר פחות כסף פנוי לצריכה אחרת. חלק מהאנשים שהתכוונו לרכוש, לדוגמה, מכונת או שהתעתדו לצאת לחוץ לארץ, ידחו זאת לזמן-מה, ואנו נצא נשכרים מבחינת יתרות מטבע חוץ.

4. לא הורגש כל זעזוע במחירים מלבד עלייה מסוימת במחירים שעליהם הועלה שיעור המס.

היו"ר ד. הקטין:

שאלה נוספת לחבר הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

כבוד סגן השר, האם כל הישקולים האלה לא היו ידועים לשר האוצר ולממשלה כאשר הבטיחו חגיגת לכנסת ולציבור שלא תהייה העלאות מסים?

חוברת ל', ישיבה תט"ז

— שאלות ותשובות (דינשטיין, אבנרי); חוק בתי קברות צבאיים (תיקון) (הקטיף, דיין, טיאר) —

ההוצאות המשפטיות, אך כפי שנראה מהסיכומים עד כה, לא יוסב הפסד כספי למדינה.

42. תשלום קנסות על-ידי בנקים במקרים של מתן ערבויות למעלה מן המותר

חברי הכנסת א. אבנרי שאל את שר האוצר ביום י"ז בסיון תשכ"ט (3 ביוני 1969):

בתשובה, שניתנה ביום 28 במאי 1969 לשאלה נוספת בשאלתה שלי מיום 7 במאי 1969, הבטיח סגן שר האוצר לבדוק ולהודיעני אם היו חריגים במתן ערבויות על-ידי בנק המזרחי בע"מ ובנק הפועל המזרחי בע"מ. אודה לכבוד השר אם ישיביני:

מהי התשובה לשאלה זו?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

על פי החוק אין בנק ישראל רשאי לגלות נתונים המתייחסים לבנקים אינדיבידואליים (סעיף 65 לחוק בנק ישראל ו-15א' לפקודת הבנקאות).

בשנים 1966 עד 1968 שולמו כשני מיליון לירות קנסות בגין חריגות מהוראות נפח הערבויות. סכומים אלה שולמו על-ידי 20 מוסדות בנקאיים מתוך 40 הקיימים. יש להדגיש כי אין לבנק ישראל, לפי החוק, רשות לוותר על תשלום הקנסות, וממילא לא נעשו ויתורי דים כאלה.

ב. חוק בתי קברות צבאיים (תיקון), תשכ"ט—1969 *

(קריאה ראשונה)

לא לפני תום שנה מיום הקבורה הארעית ולא יאוחר מאשר בתום שלוש שנים מאותו יום. לפני העברת הגופה תינתן לקרובי המשפחה האפשרות לבחור במקום קבורת הקבע.

רצוני להוסיף, כי כל הקרבנות שנפלו מאז תום מלחמת ששת הימים בתקריות, הן בתעלה, הן בבקעת הירדן, הן בכל מקום אחר, הובאו לקבורת קבע בהתאם להוראות החוק העיקרי, לאחר שבני משפחותיהם בחרו במקום הקבורה.

החיילים שנפלו במבצע סיני ובמלחמת ששת הימים הובאו לקבורה ארעית ולאחר מכן הועברו גופותיהם לקבורה של קבע, אולם אז עדיין לא היה לכך הסדר חוקי.

אני מציע להעביר את הצעת החוק לועדת החוץ והבטחון.

היו"ר ר. הקטיף:

הכנסת תעבור לדיון. הדיון יהיה אישי במסגרת של 10—15 דקות לנואם. רשות הדיבור לחברי הכנסת טיאר, ואחריו — לחברי הכנסת אבנרי.

אברהם טיאר (המרכז החפשי):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. בתחילת דברי רוצה אני להודיע שאנו תומכים בהעברת הצעת החוק לועדת החוץ והבטחון. טוב שאנו מגיעים סוף סוף

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

נושא זה נדון מעל דוכן הכנסת. אותה שאלה הצגת לי בדיון על אחד החוקים שהבאתי. באותה הזדמנות הוסבר, שעליית הצריכה היתה מעבר ומעל לתחזית. המוצרים שלגביהם הועלו המסים הם בקטע צר של הצריכה. הסברנו מצב זה לציבור, ואני חושב שהציבור קיבל זאת וההעלאה היתה מוצדקת.

41. התחזיות להשקעות הממשלה בחברת "סומדפין"

חברי הכנסת א. אבנרי שאל את שר האוצר ביום י"ז בסיון תשכ"ט (3 ביוני 1969):

אבקש מכבוד השר להשיביני:

בכמה מסתכם (אם בכלל) ההפסד הממשלתי כתוצאה מהתמוטטות חברת "סומדפין"?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אם כי בתי המשפט השונים, הן בארץ והן בחוץ-לארץ, טרם סיימו את הדיון בדבר התביעות השונות התלויות ועומדות, ניתן לומר כי התחזיות שהושמעו בעת הדיונים בזמנו עומדים במבחן המציאות.

כאמור, אין אנו יודעים בדיוק מה סכום התביעות שבתי המשפט יחליטו כי עדיפות הן על המשכנתה הראשונה של המדינה, וכן לא ידוע הסכום הסופי של

היו"ר ר. הקטיף:

הכנסת תעבור לסעיף ה' בסדר-היום: חוק בתי קברות צבאיים (תיקון), תשכ"ט—1969, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר הבטחון.

שר הבטחון מ. דיין:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת. הצעת חוק בתי קברות צבאיים (תיקון), תשכ"ט—1969, המונחת על שולחן הכנסת, דגה בעיני אחד ויחיד: קבורה ארעית של חיילים שנופלים בתקופת לחימה. החוק העיקרי משנת 1950 קובע, כי חייל שנפל יש להביאו לקבורה בבית-קברות צבאי או בבית קברות אזרחי, שבו בחר קרוב המשפחה של הנפטר.

בתקופת לחימה יש הכרח לקבור את הנפטר במקום הקרוב ככל האפשר למקום נפילתו ואין אפשרות להשהות את הקבורה עד לבחירת מקום הקבורה על-ידי הקרובים. על כן קובע החוק המוצע, שתמונה רשות מוסמכת, שתהיה רשאית לאחר שטחים מסוימים שנועדו לשמש בשעת הצורך כבתי-קברות צבאיים ארעיים, ובתקופת לחימה מותר יהיה לקבור בהם חיילים שנפטרו, מבלי להזדקק לבחירת מקום הקבורה על-ידי קרובי המשפחה של הנפטר.

החוק המוצע מטיל חובה להעביר את הגופה ממקום הקבורה הארעית לקבורה של קבע בבית-קברות צבאי או בבית-קברות אזרחי. ההעברה תהיה

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. בבואנו לדון
בנשא טראגי זה, חייב כל אחד מאתנו להקדים ולשאל
את עצמו: האם אנו עושים את הכל כדי לשים קץ
לשפיכת דם מיטב הבנים; האם אנו עושים את הכל כדי
לנצל כל אפשרות של שלום, כל פתח הנפתח לשלום;
האם בשעה זאת נוקטת ממשלתנו מדיניות הוחזרת בלב
שלם ובלב פתוח ליעד האחד החשוב למדינה ולכל העם
בישראל?

שמעתי כי ביחידה מסוימת של הצנחנים רגילים
החיילים...

הי"ר ר. הקטין:

סלח לי, חבר-הכנסת אורי אבנרי. אנו דנים בחוק
מסויים, ואם יהיה דיון פוליטי—תנאם את הנאום
הפוליטי שלך. אתה צריך לדבר לנושא.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

גברתי היושבת-ראש, מובא לפנינו חוק שהוא חוק
קבע, המבוסס על הערכות בטחונית מסוימות, שהרי
אחרת לא היו מביאים חוק קבע, והמסגרת הזאת שייכת
לעניין. זוהי רק הקדמה. ואין רגילים, נדמה לי, להתערב
בדברי חבר כנסת בהקדמה לדברים המתייחסים לחוק...

הי"ר ר. הקטין:

סלח לי, חבר-הכנסת אורי אבנרי. אני נוהגת לפי
התקנון. אם אני מוצאת לנכון להעיר כי הדברים אינם
לנושא הנדון—אני מעירה כי הדברים אינם לנושא הנדון.
אתה יכול לחלוק על כך ולהביא את העניין לפני ועדת
הפירושים, אשר תקבע אם נהגתי נכון או לא נכון.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

חושבני שנעסיק את ועדת הפירושים של הכנסת
תפקיד מלא, אם אתחיל לפנות אליה על כל הערה של
גברתי היושבת-ראש.

עם כל הכבוד, כאשר מדברים על נושא כזה, מוטב
עד כמה שאפשר להימנע מהתנצחות.

הי"ר ר. הקטין:

עליך לחזור לנושא.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

לגבי החוק עצמו—אנו כמובן מחייבים אותו, באשר
הוא בא לאשר מצב שאני זוכר אותו עוד מ-1948.
תמיד היה קיים המצב הזה. אבל כשהוא מנוסח בצורת
חוק, הייתי רוצה להעיר שלוש הערות קצרות.

ראשית, לא ברור לי לפי נוסח החוק ואף לא מדברי
ההקדמה לחוק, מתי יאותרו המקומות הללו. כלומר,
האם הכוונה היא שבעתות לחימה יאתרו מקומות שישימ
שו בתי-קברות ארעיים, או שהכוונה היא לאתר ולהכריז
מראש—כלומר, במצב של רגיעה יחסית—על מקומות
העלולים לשמש בתי-קברות ארעיים לעתידו אני חושב
שלהבנת הצעת החוק זוהי שאלה חשובה ביותר: מתי
תהיה ההכרזה? מתי ובאילו דרכים תופקע הקרקע ומה
יהיה הנוהל בעניין זה?

שנית, לא ברור לי מדוע יש צורך בהגבלות הזמן
המופיעות בסעיף 34(4), דהיינו, לא פחות משנה ולא

להסדרים חוקיים לגבי פעולות שאין להן הסדר בחקיקה
שלנו. עלי לשבח את היחס הטוב, הגבוה, המכובד
והרציני לחיילי צה"ל הנופלים והמובאים לקבורה. אני
מנצל הזדמנות זו כדי להודהות עם כוחות הצבא נגד
הביקורת שהטיחו על משרד הבטחון בעניין מתן
הודעה מוקדמת להורים, לפני מסירת הידיעה על נפילת
החיילים. אני חושב שההורים השכולים אינם צריכים
לקבל את הידיעה המעציבה מהרדיו ומהעתונות. טוב
שהצבא דואג למסור את הידיעה קודם כל להורים, ידיעה
שכולנו היינו רוצים למנוע אותה. אני מבין שתפקיד
זה של מסירת ההודעה אינו קל, הוא קשה, קשה מאוד,
מכאבי ומעצבי. אבל טוב ששלטונות הצבא נוהגים כך.

ועכשיו—הערות ספורות לחוק בתי-הקברות הצב-
באיים. השר הצביע על כך שחיילי צה"ל שנפלו הובאו
לקבורה ארעית רק במבצע סיני ובמלחמת ששת הימים.
אנו כולנו תקווה שלא ניאלץ לעשות כך בעתיד. אבל זה
דבר שאיננו בשיגרה. זהו דבר בלתי-רגיל, חד-פעמי,
הקורה לעתים רחוקות מאוד. משום כך אני מבקש
להסדיר את הדבר לא בחוק בתי-קברות צבאיים, אלא
בהוראות או בתקנות לשעת חירום.

בדברי ההסבר להצעת החוק הצביע השר על כך
שההצעה באה לאפשר לאלה, שהוסמכו על ידו, לאתר
שטח קרקע. בחוק מדובר על הכרזה. כי שטח קרקע
מסויים יהיה בית-קברות זמני ואין המדובר באיתור.
כמובן, את איתור הקרקע יש לערוך, אבל הייתי רוצה
ששר הצבאון בכבודו ובעצמו יכריז על כך ולא יסמך
אחד מפקדיו להכריז על שטח מסויים שיהיה בית קברות.
מדובר כאן גם על התייעצות עם מנהלים כלליים של
משרד הבריאות ומשרד הפנים. התייעצות עם המנהלים
הכלליים יכולה לעזור לאיתור המקום, אבל לגבי ההכרזה
של המקום—אני חושב ששר הבריאות ושר הפנים
חייבים לחוות דעתם לשר הבטחון, והוא יהיה זה אשר
יכריז על שטח קרקע שיהיה בית-קברות ארעי.

יש כמה ביטויים בהצעת החוק הטעונים הבחנה:
ראשית, בסעיף 34(ב) נאמר כי "האכרזה לפי
סעיף זה אינה טעונה פירסום ברשומות, והיא תינתן,
ככל האפשר, אחרי התייעצות" וכי, "אני מתייחס למלים
"ככל האפשר". לדעתי יש להשתמש בביטוי אחר, יותר
מדויק, במקום המלים "ככל האפשר".

שנית, בסעיף 4 נאמר: "נפטר חייל בתקופת לחי-
מה" וכי, "אנו יודעים מה פירוש "תקופת לחימה", אבל
יש תקופת לחימה פעילה ותקופת לחימה שאיננה פעילה.
למה הכוונה כאן?

חסרים דברים נוספים אשר אותם נביא לוועדה.
וכדוגמה: אם נקבע מועד לקבורת חייל לאחר התייעצות
עם ההורים או בהעדר הסכמת ההורים, יכול להיווצר מצב
שהקבורה תידחה ואילו הסיבות המרשות דחיית קבורה
אינן מופיעות בחוק.

כפי שאמרת, בוועדה נביא הצעותינו הנוספות
או הסתייגויותינו. אבל טוב שחוק זה הובא לצנסט, על
מנת שהשלטונות ימשיכו לפעול על-פי הוראות חוקיות.

הי"ר ר. הקטין:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, ואחריו לחבר-
הכנסת לורנץ.

ששר הבטחון ימסור ממילא למעשה את הטיפול והסמכות בעניין זה, שרובו ככולו עניין הלכּי, לרבנות הצבאית הראשית.

בהודמנות זו ראוי אולי שמישהו יציין לפחות את מסירותם של אותם אנשים העוסקים בעבודתם באמונה ומתוך מאמצים לא רק פסיים, אלא גם נפשיים. הם עוסקים בעבודתם ממש במסירות נפש. אני זוכר מקרה במלחמת ששת הימים, כשאישי המילואים אקשטיין חילץ גופתו של טייס שנפל בשדה מוקשים על-יד רמת-רחל. עוד לפני שיכול היה למלא את משימתו, עלה על מוקש ואיבד את כף רגלו, אך הוא לא חדל מפעולתו עד שהציל את גופתו של הטייס שנפל באותו השדה וחזר יחד אתו.

דבר שני, שאני חושב כי מן הראוי לציין, הוא שחלק גדול מאותה חטיבה של חברה קדישא העוסקת באמונה במלאכתה עוסקים במלאכתם בהתנדבות, מן הטעם הפשוט שבחלקם כבר עברו את הגיל ובחלקם הם בעלי משפחות מרובות ילדים, ויש להם הזכות לעבור ממילואים להג"א, אך אינם עושים זאת וממשיכים בעבודתם, משום שהם רואים בזה עבודת קודש. אולי אציין גם שכולם בחורי ישיבה לשעבר, ואלה שמקימים זעקה מפעם לפעם כדאי שיידעו זאת.

ולבסוף, גברתי היושבת-ראש, תקוותי ותפילתי לה', שנוכה לכך שלא נצטרך לא לבתי-קברות ארעיים ולא לבתי-קברות קבועים בכל מה שנוגע לבחורים צעירים ולאנשי צבא, ושנוכה כולנו להוציא שנותינו עד מאה-ועשרים שנה, וזה עד שנוכה שיקויים הכתוב בתפילה המסורתית היהודית: בילע המוות לנצח, לכולנו, לתמיד.

ה"ו"ר ר. הקטין :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שם-טוב.

ויקטור שם-טוב (המערך, עבודה-מפ"ס) :

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. ספק אם יש עוד חוק המובא לכנסת מתוך תקווה שלא נצטרך להפעילו, ואני רוצה להביע תקווה שלא נצטרך להקים לא בתי-קברות צבאיים ארעיים ולא בתי-קברות צבאיים קבועים. אולם יש מציאות, והמציאות היא שקיימת סכנת מלחמה, אם כי המלחמה אינה בלתי-נמנעת, כפי שקיימים סיכויי לשלום קבע, שלא יבוא מעצמו, אלא צריך לפעול להשגתו.

בדיון עצוב זה רציתי להפנות תשומת-לבה של הכנסת למצב שנוצר כאשר מחליטים להעביר גופות חללים מבתי-הקברות הצבאי הארעי לבתי-הקברות הצבאי הרגיל. לאחר מלחמת ששת הימים נכחתי בטקס קבורה המוני כזה, כאשר יותר ממאה חללים הובאו לקבורה בהר-הרצל מבית-הקברות הצבאי הארעי בבאר. באותו יום ובאותה שעה התרכזו בהר-הרצל יותר ממאה בני משפחות החללים עם מלוויהם, היינו ציבור של אלפי אנשים, וכשהתחילו לכסות את הקברות התחוללה במקום התמוטטות עצבים המונית נוראה, שפקדה את הר-הרצל כסערה. אשה אחת קמה והתחילה לשרוט פניה עד זוב דם ומיד בעקבותיה קמו עשרות אמהות ועשו אותו הדבר. אחרי זה ראינו לפתע שאשה אחת התעלפה ואחריה התחילו עשרות נשים להתעלף. החלה זעקה

יותר משלוש שנים. מה השיקולים לכך? מדוע — ואני מתייחס לשתי ההגבלות גם יחד — לא לפני שנה אחת ולא יאחר משלוש שנים? כולנו יודעים כי לקרובים חשוב כי יקויהם יהיו קבורים ככל האפשר במקום קרוב למקום מגוריה של המשפחה, כדי שהמשפחה תוכל לבקר על יד הקבר לעתים קרובות ככל האפשר. לכן, למא לך לדחות את העברת הגופה במקרה זה לשנה, ומדוע להגביל זאת לשלוש שנים?

יכולים להיות מקרים מסויימים, שמשפחה עוברת ממקום למקום גם אחרי שלוש שנים, ובמקרים כאלה יש הצדקה להיעתר לבקשת המשפחה להעביר גופה. אינני חושב שזה צריך להיות דבר קבוע לטלטל גופה, אבל אני יכול לתאר לעצמי מקרים שבהם דבר זה דרוש.

שלישית, מדובר על קבורה בבתי-קברות ארעיים "בסמון למקום הלחימה". אין בחוק הגדרה הקובעת מה זה "בסמון למקום הלחימה". וכשאין הגדרה בחוק — למעשה כל שטח המדינה או כל השטח המוחזק על ידי צה"ל יכול להיכלל במסגרת חוק זה. נדמה לי שלא זאת הכוונה של הצעת החוק.

אשמח אם אקבל הבהרות לנקודות אלה.

ה"ו"ר ר. הקטין :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת לורנץ, ואחריו לחבר-הכנסת שם-טוב.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל) :

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. חוק זה שאנו מחייבים אותו קובע כי מי ששר הבטחון הסמיכו לכך רשאי להכריז... בחוק זה לא מוגדר מי יהיה זה שימונה על ביצוע החוק.

רצוני לשאול את שר הבטחון: מדוע לא לקבוע בחוק זה את העובדה הקיימת, העובדה ההגיונית והמוכנת מאלה — שהממונה על ענייני בתי-הקברות הצבאיים יהיה הרב הצבאי הראשי, והרשות המוסמכת לכך היא הרבנות הצבאית? אני חושב ששר הבטחון וכולנו יחד יכולים בפה מלא לשבח את הרבנות הצבאית, את הרב הצבאי הראשי, הממלאים את תפקידם בעניין זה ובשאר העניינים באמונה ובמסירות, לשביעת רצונם של כל הגורמים. ואם זאת העובדה — ואני מאמין שככה זה — אני מציע לקבוע בחוק, שהממונה מטעם שר הבטחון לביצוע החוק, כלומר הרשות המוסמכת בעניין זה, היא הרבנות הצבאית.

בחוק העיקרי משנת תשי"ז — 1950 כתוב אמנם שקצין מוסמך ראשי, בהסכמת מנהל השירותים הרפואיים או בא-כוחו המוסמך ובהתייעצות עם הרב הצבאי הראשי, לצוות על העברת גופה, אך רצוני לדבר על שני דברים: בחוק העיקרי מדובר רק על התייעצות ואין עניין של חובה במה שנוגע לרב הצבאי הראשי, בניגוד לצורך בהסכמת מנהל השירותים הרפואיים. שנית, אם יכול להיות להבין שבזמנו, לפני תשע-עשרה שנה, נקטו זהירות מסויימת ולא רצו לקבוע הלכה בעניין זה ולומר מי הרשות המוסמכת, הרי עכשיו, לאור הנסיון של תשע-עשרה — עשרים שנה, ודאי שאנו יכולים להגיע למסקנה, וההגיון מחייב שנמסור את הסמכות בעניין זה לרבנות הצבאית הראשית, אשר עסקה בכך דה-פקטו במשך כל השנים בהצלחה, אין לי צל של ספק

— חוק בתי קברות צבאיים (תיקון) (שם-טוב, הקטין, דיין); חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 4) (הקטין, דיין) —

שיקולים טקטיים ובוודאי שיקולים רפואיים של קרבת המקום למקום המגורים וכדומה. לכן אני מציע לא לנסות כאן לקבוע את מעמדה של הרבנות הצבאית בתוך הצבא. הרבנות הצבאית איננה מקופחת בצה"ל. מקומה שמור לה, ובאותם הנושאים ובאותם המקרים שדעתה צריכה לקבוע — הדבר נעשה ברצון רב, ולשם כך היא קיימת בצבא, כדי לשאת בחלקה זה. לכן הייתי מציע לחבר-הכנסת לורנץ לסמוך בעניין זה על הצבא, שזכויותיהם וחובותיהם של אנשי הרבנות הצבאית לא יקופחו בעניין זה, ולא להטיל מטעם הכנסת על הצבא, שהרבנות הצבאית היא הגורם הבלעדי הקובע את מקום בית-הקברות הארעי בזמן מלחמה.

יש כאן שאלות טכניות שונות, כגון השאלה מדוע לא קודם מאשר בגמר שנה, ששאל חבר-הכנסת אבנרי. זה לפי תביעת משרד הבריאות או הרופאים, שלא לטפל בגופות קודם שעברה שנה מזמן הקבורה, מסיבות היגייניות. ושלוש שנים קבעו כדי להטיל גבול כלשהו, חובה שלא להזניח את הדבר יתר על המידה, ולקבוע מסגרת שבה האחרים לכך יראו את עצמם חייבים לבצע את ההעברה למקום הקבורה הקבוע.

לכן אני חוזר ומציע ומבקש להעביר את הנושא לוועדת החוץ והבטחון.

ההערה האחרונה שאני רוצה להעיר, אם אפשר, לדברי הפתיחה של חבר-הכנסת אבנרי. אני מעריך כראוי את התמדתו של חבר-הכנסת אבנרי בביקורת על הממשלה, על מדיניות הממשלה, שאיננה פועלת למען השלום. אבל אולי מותר להעיר, שאפילו רודף שלום מובהק כחבר-הכנסת אבנרי בוודאי איננו סבור שאפשר היה להשיג את השלום תוך כדי תיקון בחוק בתי-קברות צבאיים.

הי"ר ר. הקטין:

חברי הכנסת, נעבור להצבעה.

ה הצ ב ע ה

ההצעה להעביר את הצעת חוק בתי-קברות צבאיים (תיקון), תשכ"ט —
1969, לוועדת החוץ והבטחון נתקבלה.

ג. חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 4), תשכ"ט — 1969 *

(קריאה ראשונה)

לחימה, או בתקופה שבה מתנהלים מיבצעים צבאיים, כשמגויס כל מערך המילואים או חלק-הארי שבו — טבעי הדבר שגדל גם מספר העבירות.

עובדה זו מחייבת הקמת מספר גדול יותר מהמספר הרגיל של מושבי בית-דין, והעסקת מספר רב של קצינים וחייילים בתפקידי שיפוט — דבר המחייב שיחרור חיילים לתפקיד זה, ובעיקר קצינים, המועסקים במילוי תפקידים חיוניים אחרים.

על כן מוצע לקבוע כי בתקופת לחימה ובתקופת מיבצעים אינטנסיבית יהיה מותר להנהיג בית-דין צבאי מחוזי המורכב מדן יחיד, שהוא שופט בעל הכשרה משפטית.

נוראה ואיש לא היה יכול להשתלט על המצב, ופלא הוא שלא קרה אסון גדול.

מאז החלטתי להפנות תשומת-לבם של אנשים הקובעים בדבר, שאין לארגן טקס המוני כזה של הלוויית חללים. אולם לבעיה זו, שאני מפנה את תשומת-לב הכנסת אליה, יש צד נוסף. שוחחתי עם משפחה שהכרתי באותו יום, והמשפחה התלוננה על כך שעל-ידי טקס הלווייה המוני כזה נשללת ממנה הזכות להתבודד עם יקירה בזמן הלווייתו. הוא נפל בימי מלחמה ולא ידעו היכן ובאיזו שעה מתקיימת ההלווייה, אך כאשר מועברת הגופה לבית-קברות קבוע, זכותה של המשפחה לקיים טקס קבורה משפחתי בלבד ליקירה.

אני מעיר הערה זאת, אם כי אינני יודע כיצד אפשר לתת לה ביטוי בחוק, אך אם החוק קובע שצריך לשאול את המשפחה לאיזה בית-קברות צבאי קבוע רוצה היא שיקירה יובא לקבורה, אני סבור שצריך לשאול אותה גם אם היא רוצה שההלווייה תיערך כהלווייה משפחתית בודדת. אם נמלא אחד רצון המשפחה, ייתכן שגם נמנע טקס מזעזע כזה כפי שראיתי בהר-הרצל ביום שבו הועברו גופות חללים מבארי לירושלים.

הי"ר ר. הקטין:

רשות הדיבור לשר הבטחון, לתשובה.

שר-הבטחון מ. דיין:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת. אם התרשמתי נכונה — יש הסכמה מספקת בבית להעביר את הנושא לדיון בוועדת החוץ והבטחון, ושם יהיה כמובן גם המקום לדון בפרטים, להציע שינויים וגם להסביר את הסיבות והמניעים לנקודות שונות שנכללו בהצעת התיקון לחוק. לכן אני רוצה רק להעיר פה רק דברים כלליים אחדים.

האחד — לדברי חבר-הכנסת לורנץ. עם כל ההערכה לעבודת הרבנות הראשית בצבא — הם אינם הגורם היחיד, ולא תמיד הגורם הקובע, בשאלה זו של בתי-קברות ארעיים שנקבעו בשעת הצורך. לקבור סמוך לשדה הקרב, בשעת הקרב. יכולים להיות שיקולים בטחוניים לחיים, לאלה שצריכים לערוך את הקבורה,

הי"ר ר. הקטין:

נעבור עתה לסעיף ו' בסדר-היום: חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 4), תשכ"ט — 1969, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר הבטחון.

שר-הבטחון מ. דיין:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת. הצעת החוק שלפנינו באה להסדיר בעיקר שני נושאים.

הנושא הראשון: לפי החוק הקיים מורכב בית-דין צבאי מחוזי משלושה או מחמישה שופטים, שאחד מהם הוא בדרך כלל שופט בעל הכשרה משפטית. רוב חברי בית-הדין חייבים להיות קצינים. בתקופת

שאלת השאלה: האם באמת יש מחסור כזה בשופטים? גם בשעת המיבצעים הצבאיים, שעליהם מדובר בחוק, אין הכרח לשפוט מיד על כל העבירות והעניינים שצצים בתקופה זו. בוועדה נציג הנבלות נוספות, שמשפטים אלה של דיון מקוצר עם שופט אחד יהיו רק במקרים דחופים שאין להשהותם. לא כל העבירות הן כאלה שקיימת דחיפות לדון בהן תוך כדי המיבצעים. יש עבירות שאפשר לדחות את השיפוט בהן גם לזמן יותר מאוחר, ואז הלחץ אינו קיים. אפשר להשתמש בדרכי שיפוט צבאי רגילות ולהשתדל, עד כמה שאפשר, לא לפגוע בזכויות החייל בתור נאשם בבית-הדין.

אני חושב ששר הבטחון יכול להסכים להגביל את ההצעה להשתמש בדיון מקוצר עם דן יחיד רק במקרים שיש הכרח לעשות זאת לפי דחיפותם, ולא-דווקא כל העבירות שענשות בתקופה זו, תקופת החירום, שתובאנה לדיון לפי הליך זה.

אשר לסוגיה השנייה שבה דן החוק—נכון הוא שצריך להיזהר כדי שאנשים לא יטעו את הציבור בעניין דרגות צבאיות בשירות פעיל ובמילואים. אבל לא נראית לי הסיפה של סעיף 518 א), שם מדובר על כך שהאיסור הזה יותר בתנאים ונסיבות ובאופן שיקבע שר הבטחון באישור ועדת החוץ והבטחון של הכנסת. מדובר בעבירה. אינני חושב שנכון לקבוע שעצם העבירה תוגדר בתקנות. תקנות הן בגדר הכרח שאי-אפשר להימנע ממנו, אבל תמיד אנחנו מבינים שתקנות הן הטכניקה של ביצוע חוק מסוים. בהצעת החוק הזאת מדובר בתקנות שתקבענה את העבירה. אמנם יש איוו הגבלה, ששר הבטחון יוציא את התקנה בהסכמת ועדת החוץ והבטחון. מדוע לא לומר מיד בחוק, באיוו צורה מותר להשתמש במילואים בדרגות צבאיות ובתארים צבאיים, ומי שאינו פועל לפי הוראה זו יבוא על ענשו סוף סוף התיאור הזה איננו כל כך מסובך מבחינה טכנית שצריך לחשוב על תקנות ששר הבטחון יצטרך להוציא ולהגיד באיוו צורה ישתמשו בדרגות במילואים.

אני חושב שמבחינה מיתודית-משפטית, וכן גם מבחינה עקרונית, אין עבירה בלי חוק. אי-אפשר להשאיר את הסעיף הזה כמו שהוא, אלא צריך להגדיר את העבירה בחוק עצמו, ולומר באיוו צורה מותר להשתמש בתארים במילואים, ומי שעובר על כך יבוא על ענשו לפי סעיף קטן (ב), שהוא חמור למדי, מאסר שישה חדשים או קנס חמש-מאות לירות.

אינני מתנגד להעברת החוק לוועדה.

ה"ר ר. הקטין:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל תמיר, ואחריו — לחבר-הכנסת אבנרי.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

גברתי הישבת-ראש, חברי הכנסת. יש להעביר את ההצעה לוועדה, לא כי עלי לומר שאין הדעה נוחה משני הסעיפים האופרטיביים של ההצעה, ואני חושש שמי שהגיש אותה לשר הבטחון על מנת שיביא אותה לפני הכנסת לא שקל את העניין די הצורך.

קודם כל לגבי סעיף 410א, המקנה סמכות לדן יחיד לדון בעבירות שדיןן מאסר עד עשר שנים ושכפועל לא יטיל מאסר ארוך מחמש שנים, — אני מרשה לעצמי לשאול: מה בוער כל כך? למה צריך להכניס את

על סמכויות הדן היחיד וטולנה המגבלות הבאות: (א) הוא לא יהיה רשאי להטיל עונש מאסר העולה על חמש שנים; (ב) הוא לא יהיה רשאי לדון בעבירה שענשה עולה על עשר שנות מאסר; (ג) נשיא בית-הדין הצבאי המחוזי, שמינה את הדן היחיד, רשאי יהיה להגביל את סמכותו לדון בסוג מסויים של עבירות.

הנושא השני שהצעה זו באה להסדיר הוא השימוש בתארי הדרגות בצה"ל.

כיום אין מבחינה משפטית מניעה לכך שחייל שאינו בשירות פעיל, בין שהוא נמנה עם כוחות המילואים ובין שפרש משירות בטחון, ישתמש בכתב או בהופעתו בציבור בציון הדרגה הצבאית שנשא בזמן שירותו. עובדה זו עלולה ליצור בציבור רושם מטעה, שהאדם המצוין את הדרגה הצבאית עדיין מוסף לשרת בשירות פעיל. לכן מוצע כי שר הבטחון, באישור ועדת החוץ והבטחון, יהיה רשאי לקבוע בתקנות את האופן, הנסיבות והתנאים שבהם יהיו רשאים אלה שאינם עוד בשירות צבאי פעיל לציון את דרגתם הצבאית. העבריינים על האיסור שבתקנות המוצע יובאו לדן בבית-משפט אזרחי ולא בבית-דין צבאי.

אני מציע להעביר גם את הצעת החוק הזאת לוועדת החוץ והבטחון.

ה"ר ר. הקטין:

חברי הכנסת, גם בחוק זה יהיה הדיון אישי, במסגרת של 10 עד 15 דקות לנואם. רשות הדיבור לחבר-הכנסת שופמן, ואחריו לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

יוסף שופמן (גח"ל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. ההוראה הקיימת בחוק השיפוט הצבאי על דיון מקוצר היא כשלעצמה חמורה למדי, כי היא מגבילה בדיון הזה כמה וכמה דרכי הגנה של הנאשם. אוכיר כאן רק כמה מן ההגבלות שסעיף 412 של חוק השיפוט הצבאי קובע בדיון המקוצר.

למשל: מותר להגיש כתב אישום בלי תלונה, בלי בדיקה או חקירה מוקדמת. כבר מזה אפשר לראות שהדבר מגביל את הזכויות של הנאשם.

סעיף קטן (6) של סעיף 412 אומר, שבית-הדין רשאי לא לקבל ראיות לפי סעיף 399, פרט לדבריו ועדותו של הנאשם.

סעיף 399 מדבר על ראיות לקביעת מידת העונש. אחרי פסק-דין מקובל בכל דיון במשפט פלילי, שהנאשם רשאי להביא ראיות כדי להשפיע על מיתון העונש. בדיון המקוצר רשאי בית-הדין לא להתחשב בסעיף 399 ולא לתת להביא ראיות, אלא רק לצמצם אותן לעדותו של הנאשם עצמו. בסופו, בית-הדין רשאי להגביל את הזמן לסיכומיהם של התובע, הנאשם או סניגורו. דיון מקוצר כשלעצמו אינו דיון לטובת הנאשם. בית-הדין הדן אותו לפי הפרוצדורה המקוצרת והמקוצצת הזאת היה מורכב משלושה או חמישה שופטים. עכשיו מציעים לצמצם לדן יחיד. אמנם, שר הבטחון הזכיר כאן את המגבלות, שגור-הדין לא יכול לעלות על חמש שנות מאסר, אבל גור-דין לחמש שנות מאסר הוא חמור למדי. יש מגבלות אחרות, שהעבירות הן כאלה שהעונש עליהן הוא עד עשר שנות מאסר. את זאת אפשר להגביל עוד יותר.

בתואר צבאי, היא הוראה נכונה, ואני חושב שצריך להרחיב אותה בתנאי זמננו. אנחנו איננו אותה ספרטה, שמישהו מנסה להדביק אותה לנו, ויש לשים לב גם ליגונים החיצוניים.

אלא שגם פה — ובעניין זה צדק חברי הכנסת שופמן — לא חשבו עד הסוף בהכנת ההצעה. מה שמת בקשת המליאה של הכנסת לעשות ברגע זה, גברתי היושבת ראש, הוא לתת יפוי-כוח מוחלט לשר הבטחון, באי שור ועדת החוץ והבטחון, להכריז על מעשה מסוים שהוא בגדר עבירה פלילית. זוהי דוגמה מובהקת מה קורו כאשר אין חוקה למדינה. זהו דבר שלא ייעשה. אני מוכן לתת מראש יפוי-כוח על נייר חלק, ביחוד בניסוח כה רחב — "אלא בתנאים, בנסיבות ובאופן שקבע שר הבטחון באישור ועדת החוץ והבטחון של הכנסת". כל האמון לשר הבטחון, הרבה פחות לוועדת החוץ והבטחון עד כמה שמדובר בי, אבל אם כך ואם כך, מומתי מסמיכים מישור להכריז על עבירה פלילית לגבי שכבה שלמה של קציני צה"ל? אפילו לא כתוב כאן איך זה יפורסם, מתי יפורסם וממתי התחולה. אנחנו חותמים עכשיו ואחר-כך תיקבע עבירה. אני חושב שזהו תקדים מאוד בלתי-רצוי, ביחוד לא רצוי שהוא נעשה במסגרת של נושא בטחוני. נדחה את החקיקה לעוד חודש ימים, העניין סובל דיחוי, כי זוהי מציאות הקיימת שנים אם כי נניח שהחריפה אחרי מלחמת ששת הימים. ישקלו את העניין, יביאו אותו לפני ועדת החוץ והבטחון, יביאו אותו אחר-כך לפני המליאה, ואז תחליט המליאה. יש להניח שיימצא הרוב הדרוש להצעה הסבירה שתוגש — ויש לקוות שההצעה תהיה סבירה. אבל לא בדרך זו, כפי שהוגשה ההצעה לבית.

הי"ד ר. הקטין:

רשות הדיבור לחברי הכנסת אבנרי, ואחריו — לחברי הכנסת לורניץ.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. לא ברור לי איך יכולים שני הנואמים שקדמו לי להצביע בעד הצעת החוק אחרי שאמרו מה שאמרו.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

לא בעד החוק, כי אם בעד העברת החוק לוועדה.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

אנחנו יודעים מה פירוש העברה לוועדה. יש לי הרגשה שהם לא היו מצביעים בעד הצעת החוק אילו הובאה על-ידי שר אחר, ולא על-ידי שר הבטחון.

(קריאה: זה נימוק חשוב מאוד.)

אבל אין הוא רלבנטי במעשי חקיקה.

אשר לסעיף הראשון של החוק — לצערי אינני יכול לקבל אותו. אני רואה את הדבר מנקודת ראות של טוראי בצה"ל. משפט צבאי אינו דומה למשפט אזרחי. במשפט אזרחי דן יחיד יכול להיות בסדר גמור; לא קיבלנו במדינת ישראל את העקרון של מושבעים. אצלנו יש שופט מקצועי, וסומכים על השופט המקצועי. לא כן בשטח הצבאי. במשפט צבאי הדן יחיד הוא קצין, בדרך כלל קצין בכיר. הנאשם הוא ברוב המקרים טוראי,

השינוי לעומת המצב הקיים? האם גתרופפה המשמעת בצה"ל? בתוך עמנו אנחנו חיים, ואנחנו יודעים שלא גתרופפה. נהפוך הוא. מאז מלחמת ששת הימים, לאורך כל הזמן וגם עכשיו, הנכונות גבוהה והמודאל יציב. יש בוודאי בעיות משמעת, גם בצבא סדיר וגם במילואים. אולם אינני חושב שבמשך עשרים השנים האחרונות היתה תקופה שבה הנכונות וההתנדבות וכן המשמעת היו ברמה כל כך גבוהה כמו עכשיו. אין איפוא צורך במקל חובלים.

האין לנו כוח-אדם כדי למלא הרכב של שלושה שופטים במשפטים מסוג זה? הלא מדובר במשפטים שהעונש עליהם כבד. למה להיחפז? אין משפטים כל כך מרובים. יש די אנשים כדי לשבת בדין.

בהקשר זה אני רוצה לומר מלה כללית. אנחנו עתידים כנראה — ובעניין זה אין חילוקי דעות רבים — להישאר בתקופת חירום, ברצון או שלא ברצון, ודאי שלא ברצון, למשך פרק זמן ניכר. אנחנו חייבים להטיל על עצמנו שורה שלמה של התחייבויות, הן בתחום הבטחון, הן בתחום המשקי. יש נכונות. כאשר באה הורוע הביצועית של המדינה ואומרת שצריך לעשות דברים מסוימים, מתייחסים אליה באמון, ביחוד כאשר המדובר במשרד הבטחון, ויש רצון לתת לה את מלוא האפשרות לפעולה.

דווקא משום כך אין להיחפז בהחרפת החוק, בהכ"דה ובצימצום זכויות אזרח או חייל, וזהו צימצום של זכות בכך שנותנים סמכות לשופט אחד, במקום שלושה, להטיל עונשים כבדים כל כך. אינני מציע להחזיר את הסעיף לממשלה, אני מניח שהיתה הנמקה, אבל אני מציע לוועדה לשקול בכובד-ראש אם עלינו להיחפז בכיוון של החמרה, וזאת במצב שבו עוד ניתבע לשורה שלמה של החמרות והחרפות בשיטות חינוך, ומן הדין להקפיד על מקסימום של הליכים תקינים ודמוקרטיים.

התיקון לסעיף 518 נוגע לבעיה שמתחילה להיות לה משמעות גוברת בחיים האזרחיים במדינה לגבי אנשי מילואים שמשתמשים בציון דרגתם. לאחרונה הונהג הנוהל לכתוב "מיל." לאחר התואר. זה אולי טוב בכתב, אינני משוכנע שהוא יעיל בעל-פה. כאשר מציגים אלוף-משנה, או סגן אלוף, או אפילו אלוף בהופעה אזרחית, מסחרית, פוליטית, ציבורית, ומוסיפים "במילואים", אינני משוכנע שנמצא הפתרון. הבעיה בארץ היא קצת יותר חמורה מאשר בארצות העולם. בארצות העולם כאשר מייגזר או קולונל הוא במילואים, הוא בדרך כלל איש קשיש מאוד. אצלנו, בגלל הנוהל החיובי והמועיל מאוד בצה"ל, שקיימת תחלופה בגיל צעיר, יוצאים מהצבא גברים בגיל 40 — 45 בדרגות גבוהות והם נקלטים בחיים האזרחיים. כמות הקצינים המצטרפים למעגל החיים האזרחיים היא ניכרת; אנחנו נתקלים בהם יותר ויותר בכל מעגלי החיים. התואר מייגזר או קולונל, שהיה בארצות-הברית תואר מכובד, היה בדרך כלל תואר של אנשים שהם בפרשה במלוא מובנה של המלה. אצלנו נוצרת בחיים האזרחיים שכבה של אנשים בעלי עדיפות מיוחדת, עדיפות שהיא גם מובנת בתנאים שלנו, שכבה של אנשים שיש להם מראש יתרון על האנשים המקבילים להם.

לכן ההוראה שבסעיף 518א, להגביל את השימוש

מסויימות ובתקופות מסויימות. למשל, אני חושב שבגרמניה בימי הקיסר, מנהלים ראשיים של חברות ענק היו מתפארים בזה והיו עומדים על כך שיקראו להם סגן במילואים, וזה היה כבוד גדול יותר מאשר "גנרל-דירק" טור". אנחנו לא רוצים מצב כזה במדינה שלנו. אני בטוח שהצבא לא רוצה בזה, וזה גם לא לטובת היחסים בין הצבא והמדינה.

אני חושב שיש להחמיר בהרבה את ההוראות לגבי שימוש כלשהו בתארים צבאיים, עד כדי איסור מוחלט בשימוש בתואר צבאי בעניין שאיננו צבאי. מפני שזו דעתי על שני הסעיפים של הצעת החוק, אינני יודע איך עלי להצביע; כי אני בעד המגמה של הסעיף השני ונגד המגמה של הסעיף הראשון. לכן, כבוד היושבת ראש, אמנע מהצבעה.

הי"ד ר. הקטין:

רשות הדיבור לחבר הכנסת לורנץ, ואחריו — לחבר הכנסת בן-מאיר.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. עניין זה נוגע לעקרון מקדש וצודק, כפי שלמדנו אותו במשנה, פרקי אבות: אל תהי דן יחיד, שאין דן יחיד אלא אחד. הדב"רם האלה נאמרו גם כאשר הדיינים — כפי שדמותם חרותה בזכרוננו של כל אחד — היו אנשים זקנים, מומחים, אשר לפני שהיו מוציאים פסק-דין בוודאי שלא יכלו להידרם. קל וחומר בזמננו אנו, כאשר בכל זאת דנים קצת ביתר קלות, מה גם כשמדובר בענשים חמורים מאד. אינני יודע מדוע ציינו כדבר קל להטיל עונש עד חמש שנות מאסר. כאילו זה דבר של מה בכך למסור סמכות כזאת לזן יחיד. מכאן שאני מתנגד התנגדות מוחלטת לתיקון הזה.

מה הצורך בכך, אדוני שר הבטחון? אני קורא בדברי ההסבר כלהלן: "צרכי המשמעת הצבאית... לחימה ומבצעים, מחייבים קיומו של משפט לאלתר וסיומו המהיר ללא ביובז זמן וכוחות עבודה". רבותי חברי הכנסת, כאשר מדובר באפשרות להושיב אדם לחמש שנות מאסר בבית-סוהר, האם אפשר לדבר על ביובז זמן אם נחייב שלושה אנשים לשבת כמה שעות? אולי נשווה קצת את התקופה של חמש שנות מאסר כנגד ישיבה של כמה שעות בכורסה נוחה לדון אנשים. האם ביובז זמן ייקרא לזה, כאשר מדובר לדון אדם לחמש שנות מאסר? אני תמה לא רק על עצם ההצעה, אלא גם על אי-הזהירות שבסגנון בדברי הסבר אלה.

אני יכול להסכים שקיים חוק בעניין דיון מקוצר. יש כל מיני סטיות מסדרי הדיון הקבועים, ואני מבין שלעתים יש קשיים אובייקטיביים. לפעמים, אם נרצה לפעול בעת לחימה לפי הסדרים המקובלים, פירוש הדבר שאי-אפשר יהיה לדון שם אדם, לכן יש לוותר על הסדרים הקבועים. אבל זמן מינימלי וכוחות עבודה מינימליים — לזה ייקרא ביובז זמן וכוחות עבודה? חברי הכנסת, אנחנו זוכרים את המקרה הטראגי בעניין טוביאנסקי. אני יודע שלפי חוק זה הדבר איננו יכול לקרות שנית, כי יש הגבלה. אבל בכל זאת קיים משהו המלמד אותנו עד כמה אפשר לטעות, עד כמה אפשר להיכשל — וזה מחייב אותנו לגשת לעניין ביתר יישוב-הדעת.

ולכן נעשו הסידורים שהרכב בית-הדין הצבאי יהיה כזה שיהיה בו גם שופט בדרגתו של הנאשם, על מנת שהנאשם הטוראי יהיה בהרגשה שיש בבית-הדין לפחות אדם אחד הרואה את הדברים כפי שטוראי רואה אותם. נגמה לי שדבר זה מקובל בכל צבאות העולם, וזהו סידור נכון. כאשר רוצים לקבוע שיהיה דן יחיד, האלמנט החשוב הזה נהרס. המקרה הרגיל יהיה שהנאשם הוא טוראי, מגיש התלונה הוא מפקד והשופט הוא קצין. ייווצר מצב בלתי-בריא, שהטוראי יראה עצמו עומד בחד לפני קצינים. אני חושב שהדבר הזה אינו טוב, ואין לו הצדקה. אין לו הצדקה אפילו בענות לחימה. אנחנו יודעים מנסיונות שעתות לחימה ממש הן בדרך כלל קצרות מאוד. ככל שאמצעי לחימה מתפתחים, כן יש לצפות שעתות לחימה תהיינה קצרות עוד יותר. מאז מלחמת השיחור לא היתה מלחמה שארכה יותר מאשר שבוע.

מה ההצדקה לגבי מצב כזה של גיוס מלא, שלעולם איננו נמדד יותר מאשר בימים, וכאשר גם מלחמה נמדדת בימים, — לשנות עד כדי כך את מערכת השיפוט כפי שמוצע כאן?

ההגבלות המוטלות על דן יחיד, בעיני אינן הגבלות כלל. עונש של חמש שנות מאסר הרי זהו עונש חמור. יש לפעמים הרגשה בבית הזה, שכאשר מדברים על חוקים פלייליים ועל עונש של שנת מאסר אחת, — מדברים על עונש קל. הרי כאשר אנחנו מדברים על כך זה נראה דבר יותר קל מאשר במציאות. שנה של מאסר בבית-סוהר זהו דבר איום. עונש של חמש שנות מאסר — דבר איום ונורא. לתת סמכות זאת בידי אדם אחד, בשימוש צבאי ובנסיבות כאלה — אישית אינני יכול להסכים לכך. אילו היה מדובר בענשים הרבה יותר קטנים, הייתי יכול להבין. אבל גם כאשר מדובר בעונש כה כבד וגם לפי סדר שאיננו נראה לי — אני שולל את הסעיף הזה לחלוטין.

אשר לסעיף השני — דעתי עוד יותר קיצונית מאשר של הדוברים שקדמו לי. אני מתייחס בשלילה רבה מאוד למנהג שפשט מאז מלחמת ששת הימים, שלא ידענו כמוהו כאן, שאנשים מופיעים בעסקיהם הבלתי-צבאיים בתאריהם הצבאיים — אף לא בצורה המותרת לפי החוק. מדוע משא-ומתן על מכירת כמות של עגבניות צריך להתנהל בין רב-סרן במילואים לבין סגן-אלוף במילואים? מה זה נוגע לתפקידים של אנשים אלה בצבא, יהא מרומם ומפואר ככל שיהא? אני גם רואה בענין רעה מאוד באמרים בעתונים החתומים בידי סגן-אלוף במילואים או אלוף במילואים. כאשר אדם כזה מביע את דעתו על עניין מסוים כאזרח המדינה, ועל עניין מדיני של המדינה, הרי תארו הצבאי הוא בלתי-רלבנטי לחלוטין.

אני שמח שבמשך עשרים שנה לא ידענו תופעה זו במדינת ישראל. היינו במצב המצויין של מדינה אשר בה הצבא פופולרי יותר מאשר בכל מדינה אחרת, ובכל זאת היתה המדינה משוחררת מכל תופעה של מיליטריזם. דבר זה מתחיל להתערער מאז מלחמת ששת הימים. אני משוכנע שזה למורת רוחו של הצבא ולמורת רוחם של המפקדים המשרתים בצבא. אני סבור שכדאי לסתום את הפרצה הזאת בראשיתה.

איננו רוצים להגיע למצב שהיה קיים במדינות

בחוק, האם למדו מה אומרים חוקים דומים לחוק זה במדינות אחרות. אני שואל את שר הבטחון, שהוא ידוע בגילוי-הלב שלו: כמה זמן הקדשת אתה לקריאת החוק? אני מתאר לי שחוק זה איננו יומה שלך, את הנוסח של הצעת החוק דאיי הביאו לפניך משפטנים צעירים. כוונתם היתה דאיי לטובה. כך הוכנה הצעת חוק שהכנסת תקדיש לה דיון של חצי שעה עד שעה. בתום הדיון תועבר הצעת החוק לוועדה. וכך תיהפך ההצעה לחוק. לגבי חוקים לא יותר חשובים מחוק זה הקדשנו זמן לבידורים שונים. אולי נאודר גם את הצעת החוק הזאת ולא נקבל בחטף חוק שאיננו עומד בשום אופן בפני ביקורת אובייקטיבית. לדעתי אין בכך צורך.

ועתה הערה לנושא השני של הצעת החוק. אני מצטרף לדעת אלה שקדמו לי. גם אני סבור שהכנסת צריכה להיות אלרגית לעניין התקנות. עלינו להעדיף חוקים ולא תקנות. מאידך גיסא, אנו מבינים שיש לעתים נימוקים אובייקטיביים המחייבים התקנת תקנות - שמוטב למעט בהן ככל האפשר. אלה הן תקנות התלויות בנסיבות המשתנות מפעם לפעם. מתקנים תקנות כאשר יש פריטים רבים והכנסת איננה יכולה לעסוק בהם, או כאשר יש להחיל את החוק או את התקנה תוך מספר שעות, והדבר נעשה על-פי רוב לגבי חוקי מכס או מסים עקיפים אחרים. כל אותן תקנות נכללות פחות או יותר במסגרת הסוגים שהזכרתי. הדיון שלפנינו, אדוני שר הבטחון, איננו שייך לשום מסגרת מהמסגרות הללו. מה שאתה מציע - והדבר כשלעצמו מוצדק במאה אחוז - הוא פשוט בתכלית הפשטות. העניין איננו מסובך, הוא לא תלוי בנסיבות, ובטוחני שאתה או העוזרים שלך יכולים לנסח את העניין הזה בכמה משפטים ולהביא סעיף אחד בחוק לאישור הכנסת. הדבר הוא ברור לגמרי, כולנו גם מסכימים לו, הוא יכול להתקבל על-ידי הכנסת בצורה של חוק. אין כל הצדקה פרלמנטרית שעניין כזה ייקבע בתקנות שיותקנו לפי התנאים והנסיבות שיקבע שר הבטחון באישור ועדת החוץ והבטחון של הכנסת. אין כאן תנאים מיוחדים, אין כאן נסיבות משתנות, יש כאן עניין פשוט ביותר, שכולנו מסכימים לו.

אינני יודע אם להציע לך, אדוני שר הבטחון, לקחת את החוק בחזרה, כי יש בו גם סעיפים אחרים. בכל אופן יש לך אפשרות לפחות בחלק השני להביא סעיף מוגדר וברור, אשר דאיי יתקבל כחוק של הכנסת. ואשר לחלק הראשון של הצעת החוק - אני מציע שתחשוב פעמיים ויותר לפני שאתה בא להציע אפשרות שאדם ישב בבית-הסוהר תקופה של חמש שנים לפי פסק-דין של דן יחידי.

היו"ר ד. הקטין:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת בן-מאיר, ואחריו - לחבר-הכנסת אליעזר.

ישראל שלמה בן-מאיר (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אני חושב שצדק חבר-הכנסת לורנץ באמרו שלא התעמקו די הצורך בנוסח של הצעת החוק. חבר-הכנסת לורנץ לא הספיק אפילו לקרוא איזו ועדה של הכנסת תאשר את התקנות. הוא לא זכר איזו ועדה תהא זו.

עוד דבר שאינני מבין. דווקא מפני שיש כאן הגבלה שאי-אפשר לדון במקרים חמורים, כלומר, אי-אפשר לדון מרגל או מחבל אשר נשקף לו עונש מוות או מאסר עולם, שהרי אנשים אלה גם לפי החוק הזה אי-אפשר יהיה לדון, אם כן יוצא שלגבי המסוכנים באמת יש לנהוג באופן יוצא מן הכלל ולוותר על הכללים המקובלים. כי אם מדובר על עבירות אשר העונש עליהן הוא חמש או עשר שנות מאסר, ואם הנימוק הוא שאין זמן ואין כוחות מוכשרים לדון בעניין - מה ה"גוואלד"? הלא הנאשם נמצא בינתיים במעצר. הוא יושב ואיננו יכול להזיק.

שר-הבטחון מ. דיין:

הוא לא יכול להזיק, אבל יכול לצאת זכאי.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

מתי?

שר-הבטחון מ. דיין:

אחרי המשפט.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אדוני שר הבטחון, אולי תסביר אחר כך את דברך ביתר אריכות. אדם זה נמצא במעצר, ואם אין מקבלים את הכלל של דן יחידי, מפני שאין די כוחות עבודה, פירוש הדבר שידונו אותו לא מיד, אלא יישב קצת יותר במעצר לפני המשפט.

שר-הבטחון מ. דיין:

אמרתי: אולי הוא זכאי?

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אני מסכים שתערוך מחקר פסיכולוגי ותשאל מה בדרך כלל מעדיף אדם: לשבת מתוך ספק זמן מסויים - ולא מדובר על כך שיישב מתוך ספק חמש שנים או שנה או חצי שנה, כי מדובר על זמן לחימה, כלומר הזמן מוגבל, זמן שאין בו אנשים מוכשרים לדיון משפטי כזה, כלומר תוך שבועיים או לכל המאוחר תוך חודש ימים, זו התקופה המקסימלית שאני יכול לתאר לעצמי, תוך תקופה זו יובא הנאשם לפני בית משפט סדיר, בהרכב כפי שצריך להיות - או להפיק את גורלו למשך חמש שנים בידי שופט שהוא דן יחידי. במקרה כזה הנאשם עלול לשבת, גם כאשר איננו אשם, במשך חמש שנים במאסר, ושום דבר לא יעזור לו. אני חושב שאין לכך הצדקה. שום דבר איננו בוער. אני חושב שאין למסור עניינים כאלה לדן יחידי, אשר יכול לגזור על אדם מאסר לתקופה של חמש שנים.

יורשה לי להעיר הערה כללית בטרם אגש לנושא השני, שעליו רצוני לדבר. הדיון הזה מוכיח את מה שאני טוען במשך שמונה עשרה שנות כהונתי בכנסת. אני נוקט לשון זהירה אם אני אומר שאנו נוהגים קלות דעת בבואנו לחוקק חוקים. ארבעה עד חמישה חברי כנסת משתתפים בדיון זה. אינני רואה השתתפות יותר גדולה של חברי כנסת בעניין כה רציני. עד כה כל הנואמים שללו את החוק לחלוטין, ואני מקווה שגם אלה שידברו אחרי יעשו כן. מכל מקום, הרוב בבית דאיי שולל את הצעת החוק. אינני יודע כמה חברי כנסת קראו בכלל את החוק, ואם קראו אותו - כמה זמן הקדישו לעיון

אינני מבין מה הצעקה. ההצעה לא באה לומר שבכלל משנים את החוק ולא צריכים לשבת בדיון שלושה שופטים. מדובר במקרים שיש דיון מקוצר, ואלה אינם מקרים רגילים. בדרך כלל צריך להיות לא דיון מקוצר. הבעיה איננה — דן יחידי; הבעיה היא — דיון מקוצר. חבר-הכנסת תמיר, תסכים אתי שהבעיה של דיון מקוצר היא יותר חמורה מהבעיה של דן יחידי. כאשר לא צריך לנהוג לפי דיני ראיות רגילות, זה יותר חמור. אבל אנחנו אומרים שהמצב מחייב זאת. הכנסת כבר החליטה שיש מקרים שבהם המצב דורש זאת.

שר הבטחון שאל בקריאת-ביניים, מה תחיה התוצאה. אומר חבר-הכנסת לורנץ, שאנשים בכלל לא איכפת להם אם יישבו בבית-סוהר צבאי. אני חושב שאיכפת להם. שום איש אינו רוצה לשבת בבית-סוהר ולחכות חודש-חודשיים עד שיימצאו שופטים, אולי בסופו של דבר יימצא זכאי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש) :
תכניס את המלים "בהסכמת הנאשם".

ישראל שלמה בן-מאיר (מפד"ל) :
אינני זוכר שום חוק פלילי שקבע "בהסכמת הנאשם".

אני חושב שמבחינת הגוהל במדינה הדבר איננו חמור.

בכל זאת אני פונה לשר הבטחון. אני סבור שבדרך כלל לא צריך לשבת דן יחידי. עונש של מאסר חמש שנים זה הרבה, ובוה אני עקבי. כאשר הובא בשעתו חוק בתי-המשפט הכנסתי הסתייגות וביקשתי שבכל מקרה שהעונש הוא שלוש שנות מאסר, יישבו שלושה שופטים. כך זה גם לפי ההלכה העברית — והזכיר זאת חבר-הכנסת לורנץ — שלא צריך לשבת דן יחידי. זו דעתי בכל המסגרת המשפטית שלנו. אנחנו צריכים לבדוק בוועדה יחד עם שר הבטחון אם אפשר בכל זאת למתן את הדבר הזה ולצמצם את הסמכות של דן יחידי לפסק-דין של שלוש שנים.

לגבי הסעיף השני אינני רוצה להעיר כל הערה. אני חושב שחבר-הכנסת אבנרי צדק בניתוח שלו לגבי הסעיף הזה. אגב, אני רוצה לציין — אינני יודע אם לשמחה — את ההשפעה הטובה שהיתה לארצות-הברית על חבר-הכנסת אבנרי. מכיוון שגרתי הרבה שנים בארצות-הברית, אני מצוין זאת, שהוא הפסיק להתפצל ולהיות "אנחנו". היום דיבר בלשון יחיד. אני חושב שבהשפעת נשיא ארצות-הברית הוא חזר להיות אינדי-בידואלי והיום דיבר בלשון "אני".

לעצם העניין אין לי מה לומר. אני חושב שבועדה נצטרך לבדוק את העניין, אם בכלל יש הכרח בתקנות. כאשר חשבתי על העניין, חשבתי על כמה מקרים שבהם אולי בכל זאת יש צורך בתקנות, חבר-הכנסת לורנץ. אינני רוצה להיכנס למקרים אלה, אינני יודע אם שר הבטחון מתכוון לאותם דברים. אבל הדבר ייבדק בוועדת החוק והבטחון. אני חושב שיכולים להיות מקרים גמישים, שלא יכולים להכניס אותם דווקא לחוק. אם מדובר על נסיבות, על תנאים ועל אופן, הרי אלה הם דברים שקשה להגדירם מראש לטווח ארוך. יכול להיות שנצטרך לשנות אותם. כיוון שיש לי קצת יותר

הצעת החוק כוללת למעשה שני סעיפים. ואינני מבין על מה הצעקה. גם כיום לפי החוק הפלילי הקיים רשאי לשבת בדיון שופט כדן יחידי, וזאת לא בשעת חירום ולא במקרה של בית-דין שדה, אלא במקרים רגילים ביותר.

יוסף שופמן (גח"ל) :

לא מדובר על בית-דין שדה.

ישראל שלמה בן-מאיר (מפד"ל) :

זהו שיפוט בשעת-חירום.

יוסף שופמן (גח"ל) :

מדובר במשפט צבאי בדיון מקוצר.

ישראל שלמה בן-מאיר (מפד"ל) :

אני במקרה קראתי את הצעת החוק. לא בכל מקרה ומקרה מותר להשתמש בפרוצדורה של דיון מקוצר; משתמשים בכך רק לרגל מיבצעים צבאיים או בקשר לבית-דין שדה. במקרים אחרים אין משתמשים באותה פרוצדורה. בפרוצדורה אזרחית רגילה, בבית-משפט מחוזי, בעבירה שענשה עד עשר שנות מאסר, רשאי לשבת דן יחידי.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

היא הנותנת...

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש) :

זה ההבדל בין פרוצדורה אזרחית לצבאית.

ישראל שלמה בן-מאיר (מפד"ל) :

נראה מה הן הקולופיקציות של נשיא בית-הדין הצבאי המחוזי. נשיא בית-הדין הצבאי המחוזי צריך להיות בעל ארבע שנות נסיון משפטי לפחות. שופט מחוזי חייב להיות בעל חמש שנות נסיון משפטי לפחות. אבל לא במקרה הראשון ולא במקרה השני ממנים למשרה זו אדם שיש לו הקולופיקציות המינימליות. אני שומע כי כאשר ממנים נשיא בית-דין צבאי, בוח-רים אדם שיש לו קולופיקציות הרבה יותר גבוהות מאשר המינימום הדרוש לפי החוק. אומרים לי שלתפקיד זה נבחר אדם בעל עשר שנות נסיון משפטי. נשיא בית-דין צבאי איננו חייל או קצין שנבחר באופן מקרי לתפקיד. מי שנבחר להיות נשיא בית-דין צבאי הוא אדם רציני, שיש לו הרבה שנות נסיון.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

נשיא בית-הדין הצבאי המחוזי איננו יושב בדיון, אלא הוא קובע מי יישב בדיון.

ישראל שלמה בן-מאיר (מפד"ל) :

גם אתה לא קראת את הצעת החוק. בהצעת החוק נאמר "יקבע לתפקיד דן יחידי שופט משפטי הכשיר להתמנות כנשיא של בית-דין צבאי מחוזי".

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

הוא איננו נשיא בית-הדין הצבאי.

ישראל שלמה בן-מאיר (מפד"ל) :

הוא חייב להיות בעל קולופיקציות אלה. כך כתוב בהצעת החוק.

הי"ד ר. הקטין:

רשות הדיבור לשד הבטחון, לתשובה.

שר הבטחון מ. דיון:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת. אני מניח שאין דבר קל יותר מאשר לבוא ולומר: הגשתם חוק שלא חשבתם עליו; איזה משפטן צעיר הגיש לכם משהו, ואני הוותרתי יושב בכנסת עשרים שנה או שמונה-עשרה שנה – כמה שנים יושב כאן חבר הכנסת לורנץ? ...

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):
כולנו יושבים...

שר הבטחון מ. דיון:

אף אחד חוץ ממך לא חילק כאן ציונים למשפטים או לאחרים. חלקו על תוכן הדברים. רק אתה חילקת כאן ציונים, ובסיסת את זה על הוועד של ישיבתך כאן. זה פשוט וקל – לא לשבת כאן הרבה שנים, אלא לחלק ציונים לאנשים שאינם יכולים אפילו לעלות הנה ולהשיב, למשפטן של משרד הבטחון, שבא והכין חוק בלי לחשוב, כביכול, ואתה מציע לקחת אותו חזרה. קצת יותר קשה, כנראה, לקרוא את החוק, את מה שמוצע בו, ולהבין מה שמוצע בו. ועוד יותר קשה, חבר הכנסת לורנץ, להבין את מה שאתה מציע, ואת התוצאה המעשית של הצעתך.

את ההצעה על דיון מקוצר של דן יחיד הציע המטה הכללי לאחר ליקחי מלחמת ששת הימים ומתוך מגמה שלא לפגוע בשני דברים: במוסד של צה"ל ובחייל הנאשם, הנשפט. ושני דברים אלה ייפגעו אם, לדעתי ולדעת המטה הכללי, ההצעה הזאת לא תתקבל. ואינני מדבר על פרטיה או מגבלותיה של ההצעה, – אפשר לקבוע מגבלות כאלה או אחרות – אלא על העקרון.

מה שמציע חבר הכנסת לורנץ הוא, שישימו את החייל במעצר והוא יחכה. ואם אין די קצינים לקיים די בתי-משפט באותו זמן, יישב הנאשם בינתיים בבית-הסוהר. זו הצעה יוצאת מן הכלל. אני אינני תומך בה. הדבר אינו טוב לצבא. העונש של חמש שנות מאסר, עד כמה שאני זוכר, בא במיוחד לעניין הביוה. ויש עניין רב לשפוט מיד, לדון ולהוציא גזר-דין. זה אינו טוב לצבא, שאחרי המלחמה יוציאו לקחים למען ישמעו ויראו שאר החיילים מה היה, ובמלחמה הבאה לא ינהגו כך. אם החייל אינו אשם, אם הוא זכאי, והמפקד אומר: אני חושד בך, תשב בבית-סוהר, – הוא יישב בבית-סוהר עד שיגיע התור של תיקו. כבר ראינו הצטרבות של תיקים. אני מכיר תקופה של הצטרבות תיקים בצה"ל והנאשמים חיכו תקופה ארוכה רק משום שלא היה מי שיטפל בתיקים. אחר כך התברר שביניהם היו זכאים. זה היה הישג גדול...

אורי אבנרי (העולם הזה – כוח חדש):
למה לא לתת לנאשם את הבירור?

שר הבטחון מ. דיון:

חבר הכנסת אבנרי, אינני משפטן, אבל אני מסופק אם זו הדרך, שהנאשם ולא נשיא בית-הדין המחוזי הוא אשר יקבע מתי יהיה דיון מקוצר ומתי לא.

הפרוצדורה המוצעת כאן היא, שנשיא בית-דין צבאי מחוזי, שבתחום מחוזו מותר לדון דיון מקוצר –

אמון בוועדת החוץ והבטחון מאשר לחבר הכנסת תמיר, אני חושב שאם נאמר "באישור ועדת החוץ והבטחון של הכנסת", זה דבר מתקבל על הדעת. אבל מכל מקום, גם זה ייבדק.

גברתי היושבת-ראש, אני תומך בהעברת החוק לוועדה.

הי"ד ר. הקטין:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אליעד.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. גם לנו יש הרהורים בדבר המאמץ של התיקון המבוקש. אנחנו ערים לצרכים שפורטו כאן על-ידי שר הבטחון. אנחנו ערים למקרים המיוחדים שבהם עשוי צורך כזה לבוא. אבל נראה לנו שזכות להטיל עונש מאסר של חמש שנים, בדיון מקוצר, בתנאים של צבא – זה דבר הדורש שיקול מיוחד, ושיקול מחדש.

כבר העירו חברי כנסת אחדים על החומרה היתרה הנשמעת מכך ושלאפשר לראותה מראש. לכן גם אנחנו היינו מצטרפים לבקשה לשקול מחדש אם אין מקום לצמצם את ממדי הסמכויות, או להטיל מגבלות גוספות, כפי שהציעו כאן אחדים.

בנקודה זו רצוני להפנות את תשומת-לבו של חבר הכנסת אבנרי לכך שהוא קצת טועה במה שדיבר על הזכות שהיתה קודם, עד שנת 1964, הזכות לאיש צבא העומד לפני בית-דין לבחור אחד מהשופטים שיהיה בדרגתו. הוא היה זכאי לדרוש שאחד משלושת השופטים יהיה בדרגה הצבאית שלו, כדי ליצור את ההרגשה שהחייל נשפט גם על-ידי אדם בדרגתו. הדבר הזה בוטל בשנת 1964, בתיקון לחוק השיפוט הצבאי. לכן יימוק זה איננו תופס במקרה זה, והנהוג הידוע הוא שבדרך כלל בתי-הדין מורכבים מקצינים.

באשר לנקודה השנייה – גם אנחנו חושבים שטוב שהעניין הזה יוסדר, אבל איננו רואים את היסוד לטיעון, מדוע חושבים שיש כאן יצירת עבירה על-ידי תקנות. זה איננו מובן לנו.

ישראל שלמה בן-מאיר (מפד"ל):
העבירה היא אבסולוטית.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

העבירה היא ברורה. העבירה נקבעת לפי סעיף 518, כי היא מטילה איסור: "מי שאינו חייל כמשמעו" תו בסעיף 1, לא ישתמש בציון הדרגה הצבאית...". אלא היא נותנת אפשרות להוציא מכלל זה, בתנאים מסוימים. כלומר, אדם שירצה להגן על עצמו כנגד העבירה המיוחסת בסעיף זה על העונש הכלול בה יכול לעשות זאת אם יוכיח שהוא פעל באותן נסיבות ובא-תם תנאים שנקבעו בתקנות על-ידי שר הבטחון. לכן לא נראה לנו שיש כאן איוו סטייה מהנהוג לגבי ניסוח חוקים.

בנקודה זו הייתי רוצה להוסיף, שאנחנו חושבים את הדבר הזה לחשוב, וטוב להסדיר אותו. ייתכן שיהיו באמת נסיבות שטוב להגדיר אותן בתקנות.

גם אנו נתמוך בהעברת חוק זה לוועדת החוץ והבטחון.

האומרות בהצעת החוק. את כל ההגבלות אנו מציעים להעביר לוועדה, כדי שתשמע את הפרטים הצבאיים, תשמע מה המצב הלכה למעשה ותחליט לקבוע הגבלות כאלה או אחרות.

אשר לנושא השני — השימוש בדרגות — אני מצט"ע על לומר כי מה שמוצע אינו לקבוע את העבירה בתק"נ. מוצע לקבוע בחוק שזו עבירה אם אדם שאינו בשירות פעיל משתמש בחיים האזרחיים בדרגות הצבאיות. זה מוצע כחוק. זה לא נמסר לא לוועדת חוץ ובטחון ולא לשר הבטחון, אלא מוצע כחוק עם עונש בצדו. מה מוצע להעביר לוועדת החוץ והבטחון? ששר הבטחון יוכל להמליץ — אבל יהיה זקוק לאישור ועדת החוץ והבטחון של הכנסת — במקרים מסוימים, שאיננו רוצה לציין, כי אינני יודע בעל-פה את הוראות ציות השונות — להתיר לאדם לחשתמש בדרגות, ובהתאם לכך יוציאו תקנות. אבל לא לגבי האיסור. האיסור הוא פשוט ומוחלט: מי שאיננו בשירות פעיל אינו יכול לקרוא לעצמו בדרגה צבאית בחיים האזרחיים. אבל הואיל ויש כל מיני "אבלים", יש ציון דרגה עם ראשי-תיבות ובלי ראשי-תיבות, בתפקידים כאלה ובתפקידים אחרים, מציעים ששר הבטחון יציע לוועדת החוץ והבטחון, בציון הנסיבות והתנאים, לחרוג ולהתיר את השימוש בדרגה; וכפי שיאשר, תוצאה התקנות.

אני חוזר ומציע להעביר את שני הנושאים לוועדת החוץ והבטחון.

היו"ר. הקטין:

לפנינו שתי הצעות: הצעה אחת — להעביר את הצעת החוק לוועדת החוץ והבטחון; הצעה שנייה — להחזיר את הצעת החוק לממשלה. אני מעמידה להצבעה שתי ההצעות זו מול זו.

ה הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת החוץ והבטחון	— רוב
בעד ההצעה להחזיר את הצעת החוק לממשלה	— מיעוט

ההצעה להעביר את הצעת חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 4), תשכ"ט—1969, לוועדת החוץ והבטחון נתקבלה.

וחבר-הכנסת תמיר, לא מדובר על התקופה הנוכחית; בתקופה הנוכחית ובמצב הנוכחי אין דיון מקוצר; מדובר על תקופה שבה מגויס כל חיל המילואים וכולם עסוקים בלחימה — יכול להורות שביתת-הדין פלוני ידון בשופט אחד כדן יחיד. וההוראה תעמוד בתוקף כל עוד מותר לדון דיון מקוצר באותו מחוז. נשיא בית-הדין הצבאי המחוזי יקבע לתפקיד דן יחיד שופט משפ"טאי, הכשיר להתמנות כנשיא של בית-דין צבאי מחוזי. כלומר, לא "איהו קצין שהוא", אלא מי שכשיר להיות נשיא של בית-דין צבאי מחוזי. הוא יוסמך לדון בדיון מקוצר.

עם כל הכבוד להלכה, — ושמחתי לשמוע זאת מפי חבר-הכנסת בן-מאיר — כנראה חבר-הכנסת לורנץ ישן טוב בלילות כאשר שופט דן אדם לעשר שנות מאסר. למרות מה שכתוב בפרקי אבות. אתה, חבר-הכנסת לורנץ, אינך רואה בזה כל פסול. אינך מציע לקחת זאת חזרה. אבל כאשר מציעים שבתקופת מלחמה יהיה רשאי משפ"טאי, שהוא כשיר להיות נשיא בית-דין מחוזי, לשפוט למאסר עד חמש שנים בדיון מקוצר, כדי שלא ייערמו תיקים בלי סוף — התבטאת כפי שהתבטאת.

חבר-הכנסת אבנרי, אני מצטער, פשוט אינו בקי במצב ומצטט דברים שאינם נכונים. היתה תקופה ב-1964, שבה היה נהוג שבדין ישבו גם בעלי דרגות שאינן גבוהות מדרגותו של הנאשם. אבל ביטלו נהוג זה. ועכשיו המצב שונה. בדין אינם יכולים לשבת בעלי דרגות נמוכות מדרגתו של הנאשם. עם כל הכבוד להזדהות שלך עם הטוראי, זה איננו המצב כיום. יש לך זכרונות מהעבר, ומאז לא עייגת בדברים. ואין בזה פסול. אבל אין צורך לכרוך זאת בתיקון המוצע.

את מי אנו מציעים לשחרר? לא את המשפ"טאי. בדין יושב משפ"טאי ועמו עוד שני קצינים שאינם משפ"טאים, והם זקוקים לעבודה בתפקיד אחר. את אלה מוצע לשחרר.

הביריה היא בין שתי אפשרויות: או שיערמו תיקים ויחכו עד שגיע תורם, או שמשפ"טאי ידון בדיון מקוצר. והסמכות בידי נשיא בית-הדין הצבאי המחוזי להורות על דיון מקוצר של דן יחיד שהוא משפ"טאי הכשיר להיות נשיא בית-דין מחוזי. וזאת בהגבלות

ד. חוק הבחירות לכנסת (נוסח משולב) (תיקון), תשכ"ט—1969 (*) (קריאה ראשונה)

היו"ר. הקטין:

אנו עוברים עתה לסעיף ט' של סדר-היום: חוק הבחירות לכנסת (נוסח משולב) (תיקון), תשכ"ט—1969, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לסגן שר הפנים.

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת. רק לפני זמן לא רב הביאה ועדת החוקה, חוק ומשפט לכנסת תיקון לחוק הבחירות לכנסת, בקריאה שנייה ושלישית, תיקון אשר הוצע על-ידי משרד הפנים עוד לפני חמש שנים. בינתיים נתקבל גם נוסח משולב. אולם כיום נתברר,

כתוצאה מן המצב המיוחד שהמדינה נתונה בו, כי יש צורך בכמה תיקונים נוספים. רוב התיקונים הנמצאים בהצעת החוק הם תיקונים טכניים. פשוט, תיקוני טעות. במקום המלים "חותם המעיד" צריך לבוא "חותמת המעידה". לא אתייחס לתיקונים אלה.

אולם יש כמה דברים אשר הצורך בהוראה תחיקתית לגביהם נוצר, כפי שאמרתי, בשל נסיבות הזמן.

הסעיף הראשון בא לקבוע מי הם עובדי המדינה אשר אסור להם להופיע ברשימת מועמדים וזולת אם

הסמכות, כדי שיוכלו להתקין תקנות, לפי הצורך, ביחס לסדרי ההצבעה של חיילים אלה.

גברתי היושבת-ראש, אני מציע להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הי"ר א. תלמי:

חברי הכנסת, אנו עוברים לדיון. הדיון יהיה אישי בגבולות של 10-12 דקות לנואם. רשות הדיבור לחבר-הכנסת בדר, ואחריו לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

יוחנן בדר (גח"ל):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת. כמה תיקונים, שמציע כבוד סגן שר הפנים, הם בעצם תיקונים הנובעים מאי-דיוקים שהיו בנוסח האחרון של חוק הבחירות לכ"ג סת. לצערי, אני מוצא כל יום פגמים נוספים באותם תיקונים שהוכנסו לאחרונה, ואולי יהיה צורך, בהזדמנות הקרובה, לתקן גם אותם.

אני מצטער כי בסעיף 2 להצעה המונחת לפנינו לא תוקנה סתירה בין חוק יסוד: הכנסת לבין חוק הבחירות לכנסת. לאמור, חוק הבחירות לכנסת פוסל קצינים, ללא הבדל דרגה, מלהיות מועמדים. חוק יסוד: הכנסת, לעומת זאת, מחליט על שלילת הזכות להיבחר מקצינים בכירים. שני החוקים הם מתקופות שונות, אולם אני סבור כי הגיע הזמן להתאים את חוק הבחירות לכנסת לחוק יסוד: הכנסת. סתירה זו פוגעת בזכויות האזרחים שהם קצינים, לאו דווקא בכירים.

קיים גם ספק מסוים אם אפשר לתרגם דרגה 5 לפי הדירוג הישן, לדרגה ט"ז. גם דרגה ט"ז אמנם היא חמישית מלמעלה בסולם הדירוג האחד, אבל בדירוג הקודם קיימות היו 14 דרגות, ואילו בסיווג החדש יש 20 דרגות. אני חושב שיש צורך להתחשב גם בהבדל הזה.

אבל אלה הם דברים קטנים באופן יחסי, שאפשר לתקנם.

שלושה דברים עיקריים בחוק זה חשובים וראויים לבדיקה: האחד - הצבעת אנשי המשטרה בקלפי צבאית. בעיה זו היא בעיית ההצבעה במעטפה כפולה. לאור נסיון הבחירות, אי-פעם, לפני קום המדינה, ולאור הנסיון בבחירות לאירגונים מסוימים, ההצבעה במעטפה כפולה - כאשר אין לוועדת קלפי רשימת בוחרים - היא הרבה יותר מפוקפקת מאשר ההצבעה של הבוחר באותה קלפי ששם הוא רשום. כי אז, מכל מקום, אינו יכול להצביע בנקל פעמיים או שלוש פעמים, ולכן התייחסנו במשך שנים רבות להצבעה במעטפה כפולה בזהירות רבה ומתוך צמצום. קבענו בחוק, כי מכיוון שאין דרך אחרת, יצביעו החיילים במעטפה כפולה. יחד עם זאת אמרנו, וגם זאת בחוק, כי ביום הבחירות ישתחררו חיילים רבים ככל האפשר מן המחנות כדי שיוכלו להצביע בקלפיות האזרחיות. ואמנם, מספר המצביעים בצבא היה תמיד מצומצם. לא אגזיק מספרים, שהם בבחינת סוד, אך מכל מקום היה מספר המצביעים בצבא מצומצם הרבה יותר ממספר החיילים הכולל. לכן הסכמנו, כי לא היתה לנו דרך אחרת.

כן ניתנה זכות הצבעה במעטפה כפולה באניות ישראליות. גם לכך הסכמנו, כי היה זה בריא יותר

התפתרו לפני כן. בחוק הקודם היה איזכור של דרגה 5 - דרגה ט"ז. בינתיים, בשנים 1965/66, נעשה הסיווג וכל הדרגות שוננו. דרגה 5 אינה קיימת עוד. עכשיו שונו הספרות לאותיות. מה שהיתה דרגה 5 אז - כיום זו למעשה דרגה ט"ז. ועל כן, ראינו צורך להביא את התיקון המוצע על מנת להתאים את החוק, מבחינה מעשית, למצב הקיים כיום. ההצעה המוצעת שווה ומתאימה למצב שהיה קיים קודם לכן, כשקיבלה הכנסת את חוק הבחירות.

התיקון השני הוא דבר חדש לגמרי, אשר בא כתוצאה מן המצב הבטחוני הקיים במדינה. כוונתי לשוטרים. יום הבחירות הוא יום שבתון, אולם בשביל השוטרים ברחבי המדינה יום הבחירות לעולם איננו יום שבתון - הוא יום עבודה קשה ביותר. ביום הבחירות לא כל השוטרים יכולים להישאר אפילו בעיר מגוריהם. בעבר, מתוך אי-הרצון שהיה קיים, להרשות הצבעה במעטפות כפולות, לא התקבלה שום חקיקה על מנת לאפשר לשוטר המוצב בקלפי מסוימת - אפילו מחוץ למקום מגוריו - להצביע במעטפה כפולה.

הפעם הביעה הרבה יותר מסובכת. גם משמר הגבול שהוא חלק מן המשטרה, וגם המשטרה עצמה, - הרבה מאנשיהם ימצאו ביום הבחירות בתפקיד מחוץ למקום מגוריהם. ובתפקידים זה יהיו חייבים להיות במשך כל היום, מהבוקר עד הלילה, ולא תהיה להם ההזדמנות לחזור למקום מגוריהם ולהצביע בקלפי ששם הם רשומים. דבר זה איננו נוגע רק לאותם השוטרים המוצבים בקלפי יות. מדובר כאן גם על אותם שוטרים שיימצאו בשטחים, בגשרים ובתפקידים אחרים, וגם בתפקידי שמירה על הבטחון באותו יום. ייתכן אפילו שיהיה צורך להעביר אותם למקומות מסוימים שהם רחוקים ממקום מגוריהם.

הצעה זאת באה לאפשר לשוטרים להצביע במעטפות כפולות, לא בכל קלפי ולא בקלפיות מיוחדות לשוטרים. הכוונה היא, בהתחשב בתפקידם, לתת להם אותו הסטטוס שיש לחיילים ולאפשר להם להצביע במחנות החיילים. התקנות החלות על חיילים יחולו הפעם גם על השוטרים. בשעה שאינם נמצאים במקום מגוריהם, תהיה להם הזכות לגשת למחנה הצבאי הקרוב ושם להצביע, לפי אותם התנאים שלפיהם מצביעים החיילים.

סעיף 9 לחוק בא אף הוא כתוצאה מן התמורה שחלה במדינה. בחוק הבחירות הקודם לא היה קיים שום איזכור לגבי עובדי רשות השידור. עובדי הרדיו בשיעור, עובדי "קול ישראל", היו לפני ארבע שנים עובדי מדינה. מאז כמה רשות השידור הכוללת גם את הרדיו וגם את הטלוויזיה. עובדים אלה אינם כיום עובדי מדינה, משום שהם עובדי רשות מסוימת. על כן באה ההצעה הזאת לתקן את המצב ולהחזירם לאותו מצב שהיו בו קודם, כלומר, שעל עובדי רשות השידור יחול האיסור להשתתף בתעמולת הבחירות.

הסעיף האחרון הוא סעיף 11. סעיף זה בא לאפשר ליושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית ולסגנים להתקין תקנות לגבי סדרי ההצבעה של חיילים. אין אני צריך להסביר לכנסת כי היום נמצאים החיילים בכל מיני מקומות, וייתכן שתקנות תהיינה דבר דחוף ביותר. על כן אנו מציעים שיושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית וסגניו יקבלו את הסמכות, או שהוועדה תוכל להאציל להם את

בוודאי להזניח הצעות נחשלות ובלתי-חיוניות כגון ההצעה המפורסמת בדבר בחירת ראשי ערים, שבוודאי אין סיכוי שכנסת זו תראה אותה עוד פעם.

הי"ר א. תלמי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל תמיר, ואחריו — לחבר-הכנסת חביבי.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אני מבקש להעיר רק לגבי נקודה אחת, שבכל אותם התיקונים שהביא לפנינו סגן שר הפנים — היא איננה. עמד עליה היום שר הבטחון בדבריו בתשובה לשאלתה, בשעה שדיבר על מה שמותר ומה שאסור לחיילי צה"ל לקרוא הבחירות מבחינת הפעילות.

כאן, לפי הצעת החוק שסגן שר הפנים מביא לפנינו, יש דאגה רבה כל-כך שלא תהיה השפעה בלתי-הוגנת מתוך שעובד מדינה בכיר, או עובד של הסוכנות או של הקרן הקיימת, ישפיע על הזולת בתוקף מעמדו. גינה, אחות בבית-חולים, שלא תשפיע על האחיות או על החולים. יפה. באמת נוגעת ללב הרגישות הדמוקרטית הזאת. וזה בשעה שהכנסת שמעה היום מפי שר הבטחון שהמצב המשפטי הקיים — שהממשלה החליטה עליו בניגוד לדעתו — בצה"ל, שמקיף עכשיו כוח-אדם רחב וגדול, הוא כזה שקצינים בכירים, עם מלוא ההשפעה העומדת להם, השפעה מוסרית ואחרת, יוכלו להיות פעיל-לים במסגרת של חוגים לאינפורמציה — ועל כך הוחלט שוב רק בימים האחרונים.

כשאתה נוכח במציאות של הכפילות הזאת, שהנה כאים לתקן לי פסיקים ופסיקים פסיקים על פקדי הקרן הקיימת, ועוד משגים אחרים, שיהיה "חותם המעיד" במקום "חותמת המעידה", ולעומת זאת משאירים את ההוראה היא ללווייתנים, של השפעה בלתי-הוגנת והפעלה בלתי-הוגנת של קצינים בכירים בצה"ל למט-רות פוליטיות, קשה להתייחס בכובד-ראש וברצינות, כפי שכבר נעשה פה מעל הבמה הזאת, להצעה זו על תיקוניה ופירוטה.

לגבי התיקונים אין לנו הסתייגויות הטעונות הבהרה מעל הבמה, ודברים שנבקש לשנות — גישי בהסתייגות. ההסתייגות המרכזית שלנו — ונגיש אותה ההצעה שהגשנו במסגרת הצעת חוק פרטית שלא נתקבלה — היא למנוע את המצב הפסול הקיים לגבי חוגי אינפורמציה בצה"ל. אותה נגיש כהצעת תיקון גם לחוק הזה.

הי"ר א. תלמי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת חביבי, ואחריו לחבר-הכנסת אבנרי.

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. סיעתנו תצביע בעד העברת החוק המוצע לוועדה. רצוני כעת לבקש הבהרה של סעיף אחד בחוק המוצע, והוא סעיף 10, הבא לתקן סעיף 132 (א) לחוק המקורי.

סעיף 132 (א) עוסק בשאלת מתן רשיונות תנועה למספר תועמלני בחירות של הרשימות השונות, רשיונות המאפשרים בתקופת מערכת הבחירות גישה חפשית אל השטחים שבהם מוגבל חופש התנועה לפי תקנות

משייעשה מניין הקולות באגיות עצמן, כאשר מספר האזרחים מצומצם וחשאיות הבחירות ממוקפצת.

באים ומוסיפים לנו עתה סוג שלישי, והוא — השוט-רים. כבר עתה רואה אני באופן סוג רביעי, ואלה הם האזרחים הנמצאים בשטחים המשוחררים, ובפרט בדרום סיני, שגם להם יש לתת אפשרות להצביע מחוץ לקלפיותיהם. מכל מקום, זהו סוג רביעי, דבר הפותח פתח לס-כנה שעוד ניתקל בה, והיא של הצעות בדבר זכות הצבעה במעטפה כפולה בדרך כלל. לכן, חושבני, כי הדבר מחייב זהירות רבה. וברור לי, כי כל עוד כמעט כל משמר הגבול והשוטרים נמצאים בשטחים המשוחררים, ואין ביכולתם לעזוב את המקומות כדי להצביע בקלפיות האזרחיות, ממערב לקו הירוק, הרי יש לתת להם שם אפשרות להצביע. כחיילים, ראויים הם לזכות הצבעה ממשית מבחינה מוסרית, לא משפטית, אולי אפילו יותר מאתנו, אך כל הדברים האלה מוכרחים להיעשות בדרך של הוראת שעה לבחירות האלה.

אני חושב, כי בעוד ארבע שנים, כאשר שוב נעמוד ערב בחירות, אולי נצטרך לחזור לשיטה זו לגבי שוטרים, משמר הגבול וסוגים אחרים.

הבעיה השנייה היא בעיית השתתפותם של עובדי הרשויות הציבוריות בתעמולות הבחירות. חייב אני לברך את סגן שר הפנים על שתפס כאן את השור בקרניו. אני מניח, וכך רואה אני את ההצעה, כי הדבר היוגיוני, הואיל ועובדים אלה היו קודם לכן עובדי מדינה. שנית, חושבני, שאין נפקא מינה אם אדם פלוני משתתף בתעמולות הבחירות מחוץ למסגרת תפקידו, או אם עוסק הוא בתעמולת בחירת מפלגתית תוך כדי מילוי תפקידו. לדעתי, המקרה השני אף חמור מן הראשון, ומכל הבחינות האלה היטיב לעשות שר הפנים בהביאו הצעה זו לפנינו.

הבעיה השלישית היא הבעיה של העברת הסמכו-יות של ועדת הבחירות המרכזית לפורום מצומצם יותר. כבר החוק הקיים פותח פתח לכך, והצעה זו רק באה להוסיף להיקף הדברים שאפשר להעבירם מוועדת הבחי-רות המרכזית ליושב-ראש ולסגניו.

הצעה זו במצב הקיים, בפרט לגבי הצבא, לגבי הצבעת החיילים בחזית, כשאיש מאתנו לא ישלול את הצורך שבהבטחת תנאי הצבעה בהתאם לתנאי הבטחון בחזיתות, — הצעה זו בוודאי נכונה, אך אין בה כדי לפתור את כל הבעיות, כגון בעיית ההצבעה של האזרחים בשטחים המשוחררים, ואני מדגיש — הצבעת אזרחי ישראל בשטחים המשוחררים. אין הצעה זו פותרת שורה ארוכה של בעיות אחרות, שאולי הן פחות חשובות, אולם לא יהיה הפעם קושי ולא תהיה התנגדות — כאשר יגיע הדבר לוועדה — לעשות בה את כל התיקונים הדרושים והמתגלים כדרושים.

ממילא עוד יבואו לכנסת שני חוקים נוספים לצורך הבחירות: האחד — חוק הבחירות (דרכי תעמולה), הן בשימוש באותיות ותאורה לצרכי הבחירות לגופים גדולים, והכוונה לבחירות להסתדרות. חברי-הכנסת אגוניה, ארזי, האוזנר ואנוכי נביא את החוק מחר לקריאה טרומית. החוק השני שיבוא לכנסת הוא תיקון בחוק דרכי התעמולה לגבי הטלוויזיה, שכבר נמצא בשלבי הדיון הסופיים, ואם יהיה צורך בתיקונים נוספים, תוכל הכנסת לקבלם לפני חגגה, ולשם כך נצטרך

צבאית, ומצא ששם חסרו בכלל פתקי הבחירות של רשימתנו ושל רשימות אחרות; היו רק שתיים שלוש רשימות. ובתוצאה מגילוי זה הוא נאסר בעוון חדירה למיתקן צבאי בלי רשות. אחרי הבחירות נתגלה מספר גדול למדי של אנשים שהצביעו פעמיים, היינו: גם בקלפי הצבאית וגם בקלפי אזרחית. או, נכון יותר, עד כמה שזכור לי המקרה - הם לא הצביעו פעמיים, אלא מישהו הצביע פעמיים בעדם. האנשים הצביעו רק פעם אחת, אבל נמצאו מצביעים פעמיים.

ברור לכל שסידור זה של בחירות בקלפיות הצבאיות מאפשר פגיעות חמורות בטוהר הבחירות.

הסכנה לא היתה גדולה כל-כך אילו היו כל הרשימות שותפות בפיקוח על הקלפיות הצבאיות. למרבה הצער אין זה כך. כי מה שנעשה הוא שבאמצעות ועדת הבחירות כבר נקבע לגבי הבחירות הבאות שרק המפלגות המיוצגות בוועדת החוץ והבטחון של הכנסת יהיו בוועדות הקלפיות של הקלפיות הצבאיות. דהיינו, סיעת גח"ל מפאת גדולה מוסמכת מבחינה בטחונית, אך המרכז החפשי בגלל קטנותו אינו מוסמך, ולכן הוא לא ישתתף בפיקוח על הקלפיות הצבאיות. הוא הדין לגבי רשימתי ורשימות אחרות. בעת הדיון על הצעת חוק זו בוועדה אביא הצעות שיחמירו במידה ניכרת את הפיקוח על הקלפיות הצבאיות. לרשימתי יש רגישות מיוחדת בעניין זה, מפני שאנחנו פונים לקהל בוחרים צעיר אשר מרוכז במידה רבה יותר בצה"ל. למרות המצב המשונה בקלפיות הצבאיות, קיבלנו בבחירות הקודמות בקלפיות צה"ל אחוז גדול פי שלושה של קולות מאשר בקלפיות האזרחיות, ולכן חשוב לנו שהפיקוח על קלפיות צה"ל יהיה חמור וכדין, בניגוד למצב הקיים.

אם כבר מרחיבים את ההצבעה במעטפות כפולות, מדוע אין כבוד סגן שר הפנים מציע זכות בחירה לישראלים בחוץ-לארץ? אני חוזר וחוזר לנקודה זו. מדינה זו, המכריזה על עצמה כמדינה ציונית, איזה עניין יכול להיות לה לנתק מגע עם אזרחים ישראלים הנמצאים זמנית, או אפילו לצמיתות, בחוץ-לארץ? האם אנחנו רוצים לנתק את הקשר אתם, או למנוע אותם מלהשתתף באקט הדמוקרטי העיקרי, שבבוחו לק"ש אותם אל המדינה? כאשר מתגברים על הפחד מפני מעטפות כפולות לגבי סוגים כה רחבים של אזרחים, מדוע אין מרחיבים את ההצבעה במעטפות כפולות גם לגבי אזרחים השוהים בחוץ-לארץ? הייתי השבוע בצרפת ביום הבחירות, ונוכחתי לדעת שדווקא לאחרונה הרחיב בו שם במידה ניכרת מאוד את האפשרות של ההצבעה במעטפות כפולות. בצרפת נערכות תמיד הבחירות ביום ראשון, ביום המנוחה השבועי, כדי לחסוך שעות עבודה של המדינה, וחבל שאין זה נוהג גם אצלנו. אינני מצפה שדווקא סגן שר הפנים הנוכחי יציע זאת. אולם ביום המנוחה השבועי בצרפת וגם בארץ נמצאים אנשים רבים מחוץ לבתיהם. ממשלת צרפת תיקנה בשבועות האחרונים את החוק על מנת לאפשר לאנשים הנמצאים בחוץ-שם מחוץ לבתיהם להצביע במקומות הנופש במעטפות כפולות. אינני יודע איזה אחוז של מצביעים השתמש הפעם בזכות זו. הפרוצדורה היתה קלה מאוד - הבחור צריך היה להודיע שבועיים מראש שהוא ימצא במקום פלוני, ושם ניתנה לו האפשרות להצביע.

ההגנה (שעת חירום), 1945, או לפי תקנות שעת חירום (אזורי בטחון), 1949.

התיקון המוצע בא לקצר את תקפם של רשימות אלה מ-52 ימים ל-37 ימים. אנו נציע לא לקצר את התקופה הזאת.

אולם לא זו השאלה שאני מבקש להבהיר. בעבר היתה הגבלת התנועה באזורי הממשל הצבאי חלה על כל התושבים הערביים. כעת נשארו סגורים לתנועה חפשיית רק האזורים הנקראים "אזורי בטחון". כיום יש בעיה אחרת, והיא: כי מאות אזרחי ישראל ערביים מוגבלת תנועתם אל תחום הערים או הכפרים בהם הם מתגוררים, וזה לפי צווי הגבלה מיוחדים המוצאים על ידי המפקדים הצבאיים. אין זה סוד כי כמעט כל האנשים שיכולים לבוא בחשבון כתועמלני בחירות של מפלגתנו בקרב האוכלוסיה הערבית היום בין מקבלי הצווים של הגבלת תנועה וצווי ריתוק, אפילו נציגנו בוועדת הבחירות המרכזית, ד"ר אמיל תומא מחיפה, נתקל בקשיים לקבל רשיון על-מנת להשתתף בישיבות ועדת הבחירות המרכזית בירושלים. אני יודע כי דבר זה מעורר שמחה פזיזה בלב חברי כנסת אחדים. אולם דבר זה אינו משמח את כל אלה הבטוחים במדיניותם והדואגים לטוהר מערכת הבחירות ולאופי הדמוקרטי של הבחירות.

מי שינסה להסתמך על חוקי חירום כדי לנצח בבחירות - ייצא שכרו בהפסדו.

אני רוצה להבין כי סעיף 132 (א) של החוק המקורי, הקורא למתן רשיונות תנועה לתועמלני המפלגות במערכת הבחירות, פותר גם שאלה חדשה זו, היות ומדובר על הגבלת תנועה לפי תקנות ההגנה, 1945, שעל יסודן מוצאים הצווים החדשים של הגבלת חופש תנועה וצווי ריתוק.

על כל פנים, אני מבקש מכבוד סגן שר הפנים הבהרה מעל במת הכנסת לבעיה זו, אשר היא בין הגורמים המכריעים את האופי הדמוקרטי או הלא-דמוקרטי של הבחירות הקרובות.

סיעתנו תציע לסעיף הזה תיקונים שלא ישאירו צל של ספק כי לרשימת הבחירות שלנו, לכלל רשימה אחרת, תינתן האפשרות המינימלית של חופש תעמולה במערכת הבחירות.

הי"ר א. תלמי:

רשות הדיבור לחברי הכנסת אבנרי - אחרון הנואמים בדיון זה.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. הצעת החוק הזאת מרחיבה במידה ניכרת את מספר האזרחים, אזרחי המדינה, שיצביעו בקלפיות הצבאיות, בנוסף על הריבוי של מספר החיילים עצמם בעקבות המצב הבטחוני. מצב זה מעורר ביתר חומרה את כל השאלות שעוררונו עוד למחרת הבחירות האחרונות לגבי ההצבעה בקלפיות הצבאיות.

הבעתי אז מעל דוכן הכנסת, אגב הצעת חוק פרטית שלנו, ספקות חמורים לגבי טוהר הבחירות בקנה-מידה נרחב בקלפיות צבאיות. היו לנו נסיונות משלנו בעניין זה. נציג של רשימתנו או נכנס בטעות לקלפי

אורי אבגרי (העולם הזה - כוח חדש):
מה הוא ההבדל בין השטחים המשוחררים וסיני?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:
אינני יודע אם כל סיני היתה שייכת לארץ-ישראל ההיסטורית. זוהי דעתי האישית.

ייתכן שנצטרך להרחיב את ההצבעה במעטפה כפ"ל גם לגבי אזרחים עובדי צה"ל. דומני שכולנו מאוחדים בנקודה זו, שאדם העובד בצה"ל, העובד בטרקטור מול יריות והנתון בסכנת חיים, אינו צריך גם להפסיד את זכות הבחירה. צריך לדאוג להבטחת זכות הבחירה של אזרח כזה.

אני גם לא אתנגד, חבר-הכנסת בדר, אם בוועדת החוקה, חוק ומשפט יציעו שכל ההוראות להרחבת זכות ההצבעה במעטפות כפולות ייכנסו לחוק כהוראת שעה. נקווה שבעתיד לא נצטרך לה, אלא רק השנה. אין כל מניעה שהוראות אלו ייכנסו לחוק כהוראת שעה. הממשלה לא התכוונה לומר שרוצים לשנות את השיטה, אלא הביאה את התיקון המוצע בהתחשב במצב הקיים.

חבר-הכנסת תמיר מצא לו מקום לדבר על עניין שאינו נוגע לתיקון. אף אם יציע תיקון, אין זה שייך לחוק הזה. אלא לחוק תעמולת הבחירות. הוא הדין לגבי חבר-הכנסת אבגרי. אמר זאת גם חבר-הכנסת אבגרי. זהו חוק אחר לגמרי. אני רוצה גם להזכיר לחברי הכנסת, שהיו שתי הצעות לסדר-היום אשר הועברו לוועדת החוק והבטחון ואשר דנו בעניין זה. אין זו בעיה חדשה שהועלתה היום. אני מניח גם שנקבל מסקנות בעניין זה מן הוועדה. הדבר קיים. אינני יודע, אך למעשה אני חושב שאין זה שייך לחוק תעמולת הבחירות, כי הבעיה היא אם הדבר מחייב שינויים בפקודות המטכ"ל. לרמטכ"ל יש סמכות לקבוע בפקודות המטכ"ל את היקף התעמולה, וליתר דיוק לא את היקף התעמולה כי אם את היקף הפעילות או אי-הפעילות של החיילים. על כן אינני רואה בזה שום צורך, כלומר בתיקון החוק, ואני חושב שחבר-הכנסת תמיר לא קלע למטרה כאשר דיבר על תיקון חוק. צדקו חברי-הכנסת אונא וקלינגר-הופר בהגישם הצעות לסדר-היום בנדון. העניין שייך יותר למאטריה של הצעה לסדר-היום.

חבר-הכנסת חביבי שאל בקשר לסעיף 10. העניין ברור מאוד. אם יסתכל בתיקון לחוק הבחירות, יראה שקוצרו כל המועדים. על כן מתקבל על הדעת שיקוצר גם מועד זה.

אבל הוא התייחס גם לבעיה שנייה: מה יהא דינם של אותם אנשים המוגבלים לפי צווי הגבלה או צווי ריתוק. אני חושב שהדרך הטובה ביותר היא, שהם ייהפכו לאזרחים נאמנים של המדינה. או לא יהיה צורך בצווי ריתוק או הגבלה כל שהם, ואז הם יהיו חפשיים ככל שאר האזרחים. לדעתי, דבר זה יכול להיות הפתרון הקל ביותר, ואני מקווה שחבר-הכנסת חביבי יפעיל את מלוא השפעתו עליהם כדי שיהפכו לאזרחים נאמנים למדינה.

אורי אבגרי (העולם הזה - כוח חדש):
מה ההצעה? איך עושים זאת מבחינה משפטית?

לגבי התעמולה בצה"ל, אני מצטרף לדברי קודמי - חברי-הכנסת תמיר. זוהי אחת ההזדמנויות המעטות שנותנו לי להסכים לדבריו. הפירצה הזאת של ניהול תעמולה בצה"ל באמצעות חוגי אינפורמציה היא פירצה - איך לתקן את הפתגם? - הקוראת לפגמים במשטר הדמוקרטי.

אני רוצה להסב את תשומת-לב הכנסת לתשובת שר הבטחון שניתנה היום מעל דוכן הכנסת לשאלתה שלי, שאולי מלוא חומרתה לא נתפשה כאשר אמר את הדברים. אני שאלתי לגבי מקרה שבו קצין בכיר של צה"ל, בבסיס אימונים של צה"ל, ערך מיפקד כללי של החיילים, נאם לפנייהם נאום פוליטי למען סיפוח השטחים המוחזקים ודרש מכל חייל במקום להביע את דעתו בעד או נגד סיפוח השטחים במיסדר רשמי של צה"ל. שר הבטחון לא אמר שהדבר לא קרה. הוא אמר שבעקבות מקרה זה נפתחה חקירה והיא עדיין נמשכת. אם החקירה עדיין נמשכת אחרי שבועות, סימן שהדבר כנראה חמור למדי. אם קורים דברים כאלה שלא במסגרת בחירות, קל לתאר מה אפשר לעשות במסגרת בחירות אם לא תהיינה הגבלות חמורות מאוד וחסר-משמעות.

לבסוף, יש לי שאלה לסגן שר הפנים. כאשר הצעתי בהצעת חוק פרטית, כמדומני לפני ארבע שנים, להנהיג בישראל מכוונות הצבעה, קיבלתי מדבריו את הרושם שהוא נוטה לכך ושהוא פועל בכיוון זה. בינתיים נדמה לי שהעניין ירד לגמרי מעל הפרק. אנחנו מפגרים בעניין זה פיגור עצום אחרי מדינות מתקדמות דוגמת ארצות-הברית. אני שואל: מדוע לא ננקטו האמצעים כדי להנהיג בארץ את המכשיר הפשוט הזה, שאינו יקר מדי, כדי להגיע למשטר בחירות, מבחינה טכנית, ממצב של עיירה יהודית לפני דור למצב של מדינה מתקדמת מבחינה טכנולוגית?

היו"ר א. תלמי:
רשות הדיבור לסגן שר הפנים, למתן תשובה למש-תתפים בדיון.

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אני שמח שלא שמעתי כל התנגדות לחוק ולסעיפיו.

חבר-הכנסת בדר הצביע על סתירה בין חוק זה לחוקי היסוד. זוהי בעיה שאיננה מטרידה אותנו, איננה לוחצת עלינו, ואני חושב שאיננה לוחצת גם על ועדת החוקה, חוק ומשפט ועל ועדת הבחירות המרכזית.

אני מסכים עם חבר-הכנסת בדר שהצבעה במעטפה כפולה איננה רצויה, ואין להרחיב זאת, אלא לפעול לצמצומה. אולם גם המצב במדינה איננו נורמלי לגמרי, ועלנו להתחשב בכך. כבר אמרתי, וגם חברי כנסת אחרים, ובכללם חברי-הכנסת בדר, הצביעו על העובדה שהשוטרים מצביעים כיום את עבודתם כמו חיילים, ולכן צריך להתחשב בעובדה זו, וכן בעובדה שדווקא ביום הבחירות הם יעבדו קשה מאוד. חברי הכנסת גם הזכירו בעיית אזרחים ב"שטחים". אני מקווה שנמצא פתרון לבעיה זו. יש לי כמה הצעות בנדון זה, שאביא אותן לוועדה, ביניהן להוסיף גם את עובדי צה"ל האזרחיים הנמצאים בתפקיד בשטחים המשוחררים או בסיני.

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

אינני יודע. גם אין אני יודע אם יש משהו שיכול להשפיע עליך, אבל יש חינוך והשפעה בנדון. למעשה גם היום נאמר בחוק שהוועדה המרכזית רק ממליצה לפני הממונים על השטחים ואין לה סמכות אבסולוטית. הסמכות שלה אינה אלא סמכות המלצה. לא שיינו שום דבר בעניין זה, ואני מניח שהפרוצדורה תהיה כפי שהיתה בעבר. אני חושב שבעבר היתה היא ליברלית למדי, ואני מקווה שגם להבא נוסף ללכת בדרך זו.

חבר-הכנסת אבנרי מתלונן על טוהר הבחירות. אעביר את תלונתו ליושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית היום השופט ויתקון. מצדי יש לי אמון מלא בשופט, יש לי אמון מלא באנשי הצבא, ואני חושב שטוהר הבחירות בצבא, אין דבר שאנחנו יכולים לפקפק בו בקשר לכך. אבל לכל אחד דעתו בנדון.

אינני יודע מדוע חבר-הכנסת אבנרי עיניו צרה בכל העובדים במדינה, שיש להם עוד יום שבתון, והוא רוצה לגזול מהם את היום הזה. יש להם יום אחד שהם מקבלים בעדו משכורת, והוא רוצה דווקא לגזול מהם את היום הזה, והכל כדי שהדתיים לא יוכלו להצביע, לשנות את מסורת ישראל, לשנות את החוק הנוכחי, ולומר שדווקא צריך לחלל את השבת. למעשה הוא רוצה להפוך את הסדר: במקום שיהיה יום נוסף אשר בו אנשים רבים במדינה חפשיים מעבודה הוא רוצה שיהיה יום אחד שבו כולם יהיו חפשיים לפעולה ולעבודה, וזאת משום שהרבה אנשים מטפלים בבחירות. חשוב נא על כך, חבר-הכנסת אבנרי. אל תהא עיניך צרה כל-כך. אני יודע שיש בעיות כלכליות, אבל יום אחד במשך ארבע שנים שיהיה יום שבתון — אל יכאב לך על כך כל-כך. יגורחו האנשים; יהיה להם עוד יום שבתון.

ואשר לשאלה של מכוונת הצבעה, אני מודה שלא הצלחתי בזה. אני בעד מכוונת הצבעה, ואני חושב שצריך להביא אותן. אולם כאשר אמר חבר-הכנסת אבנרי: כמו בארצות מתקדמות, ארצות-הברית, למען האמת עלי להגיד, שלמעשה מחוץ לארצות-הברית דומני שיש רק עוד מדינה בעולם, וזו ג'מייקה, שיש בה מכוונת הצבעה. קשה להגיד שיש מכוונת כאלה בהרבה מדינות. לגופו של עניין, אני חושב שזהו דבר שהיה מקל בהרבה, ואני חושב שיש להגהיג כאן מכוונת הצבעה, אבל לצערי הגדול אין זו אפילו בעיה של הממ"ש, שלה, זוהי בעיה של הכנסת, של הוועדה, של המפלגות, ואלה אינן מסכימות בשום אופן להצעה זו.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
למה?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

זאת לא לי לומר. אני צריך להגיד מה שאני יודע ולא לבחון בחינה פסיכולוגית טעמים של אחרים. מצדי לא שיניתי את דעתי החיובית, אולי מפני שאני

רגיל בזה, כי במשך שנים רבות, כאשר ישבתי בארצות-הברית, הצבעתי על-ידי מכוונת.

אשר להצעה להרחיב את האפשרות להצביע במעטפות כפולות גם לגבי אלה אשר נמצאים בחוץ-לארץ, וחבר-הכנסת אבנרי הוסיף ואמר: גם אלה אשר עזבו לצמיתות — אינני יודע; אדם שעזב את המדינה לצמיתות ואינו מתעניין במה שנעשה בישראל, אינני יודע אם אדם כזה צריך לקבוע את גורלי כאן. הוא הדיע שעזב את המדינה לצמיתות, אינו שומע את התעמולה לקראת הבחירות, אינו נמצא בארץ, אינו יודע מה מתרחש — כיצד יוכל להצביע? קרה לי מקרה ונפגשתי עם אדם אשר ירד מן הארץ לפני חמש-עשרה שנה. הוא לא רצה אפילו לחדש את דרכונו. נפגשתי אותו ושאלתי אותו — זה היה על רקע התיירות הגדולה שמתפתחת והולכת בעולם — הלא אתה נוסע לכל המדינות בעולם, מדוע אינך בא גם לישראל? הוא אמר לי: אני זוכר שאין שם מקום שאפשר לקבל בו אוכל טוב, וכי. אמרתי לו: בכל זאת — נסה! ובכן, הוא בא לפני כמה חודשים, וכאשר פגש אותי, אמר לי: אתה יודע? לא שיערתי לעצמי שהמדינה השתנתה כל-כך במשך חמש-עשרה שנה; יש בתי-מלון, יש הכל, אפשר להשיג ולקנות הכל. אדם זה, אשר נמצא במדינה חפשית ועזב את הארץ לפני חמש-עשרה שנה ואינו יודע מה המצב בישראל — האם הוא יקבע את גורל המדינה? אינני מתלהב כל-כך מן הרעיון הזה.

יחד עם זאת עלי לציין, שכל אלה אשר מצביעים היום במעטפות כפולות לא חלות עליהם אותן הגבלות המוטלות במדינות ששם מותר להצביע לאנשים הנעדרים אותה עת, כלומר, אדם כזה צריך להדיע כמה שבועות מראש על היעדרו, כדי שיוכלו למחוק אותו מהפנקס בקלפי שלו, ואז אין הוא יכול להצביע בקלפי שהוא שייך אליה, אלא רק במעטפה כפולה. זו היתה הצעה שהעלה משרד הפנים בוועדת החוקה, חוק ומשפט, וחברים חשבו שזה מסובך מדי בשביל ישראל.

לעת-עתה לא נשמעה שום התנגדות להעביר את החוק לוועדה. נעביר את התיקונים האלה לוועדה, ונקווה ששם נוכל להרחיב אותם ולהתייחס לכל אותן נקודות אשר העלו חברי הכנסת בדבריהם.

היו"ר א. תלמי:

לפנינו הצעה אחת: להעביר את הצעת חוק הבחירות לכנסת (נוסח משולב) (תיקון), תשכ"ט—1969, לוועדת החוקה, חוק ומשפט. אני מעמידה את ההצעה להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק הבחירות לכנסת (נוסח משולב) (תיקון), תשכ"ט—1969, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

ה. חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 4), תשכ"ט—1969 *

(קריאה ראשונה)

בדברי רק לעובד המדינה, שעליו נאמר כי אם הוא רוצה להיות מועמד בבחירות לרשות המקומית, עליו להפסיק את שירותו.

ידוע שיש עובדי מדינה שהם חברים ברשות מקומית. הם ממשיכים בתפקידם כעובדי מדינה ויחד עם זה הם מכהנים בתפקיד של חבר המועצה. מדוע צריך לומר כאן כי לפני הבחירות יופסק שירותם בשירות המדינה? ייתכן שקיים חשש שהעובד עשוי להשפיע על הציבור שיש לו קשרים אתו. אבל אינני חושב שהחשש הוא כה מוצדק עד שצריך לאלץ אותו עובד מדינה להפסיק את שירותו. אם הוא רוצה להשתחרר מתפקידו בת-קופת הבחירות כדי להיות פעיל במערכת הבחירות, יש לאפשר לו זאת ולהפסיק את שירותו; אבל אין כל הצדקה לכפות עליו ולא לאלץ אותו להתפטר, בעוד שלאחר הבחירות הוא יכול להמשיך להיות פקיד מדינה וגם להיות חבר הרשות המקומית.

אני מציע לתקן את החוק ולא לאלץ עובד מדינה להפסיק את שירותו, אלא אם כן הוא מבקש לשחרר אותו מתפקידו לתקופה מסוימת.

ומכאן להערה השנייה. אם אנו רוצים לשמור על טוהר הבחירות והמידות בשלטון המקומי, אני מציע להכניס תיקון נוסף בחוק. אני יודע על מקרים קונקרטיים של פקידים בשלטון המקומי המתפטרים מתפקידם לזמן מסוים ותופסים מקום של ראש רשות מקומית או סגן ראש העיר. כאשר תקופת שירותם של האנשים האלה כראש עיר או כסגן ראש עיר מסתיימת, אותו אדם חוזר שוב לפקידות, וחוזר חלילה. כאשר נפשו חשקה בכך, הוא מציג את מועמדותו לראשות השלטון המקומי במקום. אני חושב שזו תופעה לא בריאה ואף מסוכנת. באווירה הפוליטית והמפלגתית השוררת אצלנו, אני חושב שצריך למנוע אותה תופעה שאיש אחד יכול לשמש בערוביה בשתי כהונות: פעם הוא פקיד, וכאשר חשקה נפשו בכך הוא מציג את מועמדותו לראשות העיר או כסגן ראש העיר. זו תופעה לא בריאה המביאה גם לשחיתות. היא גורמת לחתירה נגד ראש השלטון המקומי. כאשר הפקיד לוטש עיניו לכהונה זו, הוא מכשיר את הקרקע לכך באמצעות כל מיני קומביני-ציות והשפעות שונות. צריך לקבוע בחוק שאדם יכול להיות או פקיד או עסקן ציבורי ומפלגתי. כאשר אדם מכהן בשתי הכהונות גם יחד משפיע הדבר לדעה על האדמיניסטרציה של השלטון המקומי. כפי שאמרתי בראשית דברי, אני יודע על מקרים קונקרטיים, שפקי-דים הכשירו את הקרקע בתקופת שירותם כפקידים לראשות הרשות, על-ידי כך שתפסו עמדת מפתח כפקידים. בדרך זו יכול פקיד להכשיל את ראש השלטון המקומי.

לכן אני מציע להכניס תיקון מתאים בחוק הרשויות המקומיות (בחירות). אם רוצים לשמור על טוהר המידות והבחירות, יש להכניס לחוק תיקון האומר שפקיד איננו יכול להיות ראש שלטון מקומי אלא אם כן הוא מתפטר מעבודתו כפקיד. איננו צריכים לתת

היו"ר א. תלמי:

הכנסת העבור לסעיף י' של סדר-היום: חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 4), תשכ"ט—1969, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לסגן שר הפנים.

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. למעשה זוהי אותה מאטריה וכמעט אותם תיקונים. כמובן, אם מרשים לשוטר להצביע במעטפה כפולה במחנה חיילים בבחי-רות לכנסת, צריך להרשות לו להצביע באותו אופן גם בבחירות לרשות המקומית. אבל הואיל והבחירות לרשויות המקומיות מוסדרות בחוק אחר, על כן גם התיקון בא בחוק הרשויות המקומיות (בחירות). גם פה אנחנו מאפשרים לשוטר להצביע במחנה.

הוא הדין לגבי תעמולה — גם בבחירות לכנסת וגם בבחירות לרשויות המקומיות — ולכן הכנסנו גם לתוך החוק הזה את עניין רשות השידור.

יש רק דבר חדש בחוק זה, סעיף אחד, אשר למעשה איננו סעיף חדש בחוק הבחירות לכנסת, אולם הוא לא היה בחוק הרשויות המקומיות (בחירות). אנחנו חותרים כל הזמן להשוות את שני החוקים במידה שהעניין מאפשר זאת.

בחוק הבחירות לכנסת נאמר, שעובד מדינה או חייל ששמו נכלל ברשימת המועמדים לכנסת, יופסק שירותו מיום הגשת רשימת המועמדים ועד יום הבחירות. עכשיו אנו מציעים לכלול בחוק הרשויות המקומיות (בחירות) אותו סעיף המופיע בחוק הבחירות לכנסת בעניין חייל או עובד מדינה ששמו נכלל ברשימת המוע-מדים לבחירות לרשויות המקומיות, כדי להשוות את שני החוקים.

כיוון שאנו עוסקים בנושא דומה, אני מציע להעביר גם הצעת חוק זו לאותה ועדה.

היו"ר א. תלמי:

אנו עוברים לדיון בהצעת החוק. רשות הדיבור לחבר-הכנסת בדר.

יוחנן בדר (גח"ל):

אני מוותר על רשות הדיבור.

היו"ר א. תלמי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת תמיר. — איננו נוכח באולם. רשות הדיבור לחבר-הכנסת גרוס.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. רצוני להעיר שתי הערות קצרות לשניים מסעיפי הצעת החוק.

בסעיף 42 לחוק נאמר: "עובד המדינה וחייל בשירות קבע של צבא הגנה לישראל, ששמו נכלל ברשימת מועמדים, יופסק שירותו מיום הגשת רשימת המועמדים ועד יום הבחירות." אני רוצה להתייחס

— חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 4) (גרס, תלמי, בן-מאיר); חוק אימוץ ילדים (תיקון) (תלמי, נצר) —

כן שאפשר לקבל את ההצעה של חבר-הכנסת גרוס, ועל כך תדון הוועדה.

הצעתו השנייה של חבר-הכנסת גרוס אינה שייכת לחוק זה, אלא למקדחת העיזיות או לחוק המועצות המקומיות. הוא צריך להציע את התיקון במקום הנכון.

היו"ר א. תלמי:

אנו עוברים להצבעה.

לפנינו הצעה אחת — להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 4), תשכ"ט—1969, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

ו. חוק אימוץ ילדים (תיקון), תשכ"ט—1968 (*) (קריאה ראשונה)

חלק מסעיפי החוק הם תוצאה של פשרה. את חברי הכנסת דאז, שעבדו על החוק הזה, ליוותה ההרגשה שנוכחים להביא את החוק, ולהעביר את האקט של האימוץ לפסים תחוקתיים, ועל-ידי כך להביא עניין חשוב זה בחייו החברתיים לכלל הסדר. ובכן הושגה פשרה, והם נתקבלו.

לקראת הדיון על תיקון זה עברתי על דברי הכנסת מאז. רבים מחברי הכנסת שהשתתפו אז בהכנתו כבר אינם בחיים, ובדאש וראשונה מי שהיה סגן יושב-ראש הכנסת, שהביא את החוק לקריאה שנייה בכנסת הרביעית, חבר-הכנסת ניר. כשהציג את החוק, דיבר על כמה סעיפים, וביניהם על הסעיף שהיום אנו באים לתקנו. הוא ראה לנגד עיניו קודם כל את טובת הילד המאומץ.

היו בינינו בירורים ודיונים רציניים על שאלה זו של טובת הילד המאומץ. אפשר אפילו לומר שהדעות התבססו על מחקר מדעי ופסיכולוגיה, לגבי השאלה אם טוב שהילד יידע שהוא מאומץ, או להיפך. לא יכולנו לקבוע בעניין זה כלל בחוק. אבל סימן-ההיכר החשוב של החוק היה טובת הילד. ובדברי ההסבר להצעת החוק נאמר שהילד המאומץ שנוכס לבית — הבית הזה ייהפך לביתו. כי אין לו שני בתים, אין לו שתי אמהות. אין אדם שיש לו שתי אמהות. האם המאמצת נעשית אמו. ומטרתו של חוק אימוץ ילדים היא ליצור משפחה נורמלית, ככל האפשר.

אמרתי שכמה סעיפים בחוק הם תוצאה של פשרה. אחת הפשרות היא לגבי השאלה אם יש לשאול את המאומץ, ומתי שואלים אותו — כשהוא מתבגר, כשהוא יכול כבר לשקול בעצמו ובכן מתי זה קורה, אחרי שנים שגדל בבית, שידע להכיר את הוריו המאמצים בלי לדעת שהם מאמצים, ואת ביתו?

במשך תשע השנים שחוק זה קיים כבר יש מאות

ידנו לאותו משחק כפול של אדם שפעם הוא פקיד ופעם הוא ראש הרשות המקומית.

היו"ר א. תלמי:

רשות הדיבור לסגן שר הפנים, לתשובה.

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אמרתי בדברי הפתיחה שאנו באים להתאים את הסעיף הראשון למה שכתוב בחוק הבחירות לכנסת. ייתכן שהדבר מחייב שינוי מסויים, ובוועדה נדון בהצעתו של חבר-הכנסת גרוס. יכול להיות שהיינו צריכים להוסיף את המלים: לפי בקשתו, כפי שהציע חבר-הכנסת גרוס. למעשה הסעיף הוא לטובת האיש והוא לא בא למנוע חשש של השפעה. אם האדם יכול להשפיע, הרי לפי החוק אסור לו להיות כלל מועמד לבחירות. כאן מדובר על אנשים שמותר להם להיות מועמדים בבחירות. אבל יית-

היו"ר א. תלמי:

הכנסת תעבור לסעיף ז' בסדר-היום: חוק אימוץ ילדים (תיקון), תשכ"ט—1968, קריאה ראשונה, המשך הדיון. רשות הדיבור לחברת-הכנסת נצר.

דבורה נצר (המערך, עבודה—מפ"ם):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. למעשה נטלתי את רשות הדיבור על מנת להביע את סיפוקי, את הוק-רתי והערכתי לתיקון המוצע לחוק אימוץ ילדים. על התיקון המוצע אפשר לומר: מה שלא יעשה השכל, יעשה הזמן. חוק אימוץ ילדים ייחשב ויירשם ברשימת מאות החוקים שחוקה הכנסת בתקופת קיומה כאחד החוקים החברתיים והסוציאליים החשובים.

החוק הזה עבר הרבה חבלי לידה קשים, ובמשך זמן רב. הוא הוגש לראשונה בכנסת השלישית, ואחרי קריאה ראשונה הועבר לוועדה. היו בוועדה חילוקי-דעות עקרוניים רבים: אם בדרך כלל יש אימוץ, מה מקומו של ילד מאומץ; אם זה לפי ההלכה או בניגוד לה. הכנסת השלישית לא סיימה את הדיון על חוק זה. אז גם לא היה לנו חוק הרציפות. הכנסת הרביעית התחילה לדון בחוק אימוץ ילדים מחדש, בכוחות רעננים, מחדשים, עם חברי כנסת חדשים שנוספו לה. הוא נדון הרבה חודשים השיירותים הצירוריים ונתקבל בכנסת ונכנס לתקפו ביום 6 באוגוסט 1960.

מה היה היסוד שעבר בכל החוק הזה כחוט-השני? החוק בא לתקן או אולי להסדיר עיוות בחיי אנוש, אולי במיוחד בחיי עמנו: ילדים רבים מחוסרי בית ומחוסרי הורים. יחד עם זאת רבות הנשים שניטלה מהן הזכות המיוחדת של אשה, הזכות ללדת, ובכן, משפחות בלי ילדים, ילדים ללא משפחות. החוק הזה, שציפו לו שנים רבות, בא להסדיר עניין זה, והוא הסדיר אותו לשביעות-רצונם של מאות משפחות וילדים.

לכן, התיקון המוצע לחוק אימוץ ילדים הוא תיקון חיוני משום ההתחשבות שיש בו בטובת הילד המאומץ; ומשום שהוא מאפשר לבית-המשפט לנהוג ביתר גמישות, כאשר טובת הילד המאומץ דורשת שלא לגלות לו דבר האימוץ. אולם נדמה לי שכוונה זו וסמכות זו נפגמות על-ידי הקביעה שהן תופעלנה רק במקרים יוצאי-דופן, כאשר בית-המשפט משוכנע - לפי כל הסימנים והנסיבות - כי הילד רוצה בהמשך הקשר המשפחתי עם המאמץ, וטובתו דורשת שעובדת האימוץ לא תתגלה לו בעת תהליכי האימוץ.

שר המשפטים הזכיר בהרצאתו את מחקרו של הד"ר יצחק אנגלרד בעניין הגשמת חוק אימוץ ילדים. עינינו בו גם אני, ונוכחתי לדעת שזהו מחקר חשוב. חוק אימוץ ילדים, והתיקון המוצע עכשיו, באים לתת תשובה לתוצאותיה של בעיה חברתית סוציאלית רצינית. בוודאי אין זה מתפקידו של חוק זה להקל, לשנות או לפתור את בעיות הרקע להיווצרותה של תופעה זו של מסירת ילדים לאימוץ. אולם מן הראוי שהדברים יישמעו בעת הדיון על חוק זה.

במחקרו של הד"ר אנגלרד נתונים רבים המצביעים על האופי הסוציאלי-החברתי של הבעיה. הסיבה העיקרית למסירת ילד לאימוץ למשפחה זרה נעוצה בעיקר בלידה מחוץ לנישואים. נתון זה מתייחס לגבי 85% מן המקרים. ב-30% מן המקרים, הילד של אם הילד שנמסר לאימוץ היה למטה מגיל 17. ב-70% מן המקרים ההשכלה של אם הילד היתה פחות מעממית או עממית; 55% מן האמהות-נערות אלה הן יוצאות ארצות אסיה ואפריקה.

אלה הם נתונים סטטיסטיים יבשים. אולם מאחר שהחוריה מסתתרת מציאות מרה של מצוקה, של משפחות מרובות-ילדים החיות מתחת לקו העוני; ובנות ממשפחות אלו הן בעיקר אותן נערות-אמהות שילדיהן מחוץ לנישואין נמסרו לאימוץ. זוהי בעיה חברתית-סוציאלית בעיקרה, שפתרונה הוא בחיסול משכנות העוני, בהעלאת רמת החיים והתרבות של השכבות הנחשלות בקרב העם. רק ב-1.6% מכלל המקרים הסיבה למסירת הילד לאימוץ היא, כי הילד הוא יתום משני הוריו. כאן לפנינו סיבה אובייקטיבית המצדיקה את האימוץ. אולם נתון זה מצביע אף הוא על חומרת הבעיה, על הרקע הסוציאלי-חברתי המצמיח את כל הפרובלמטיקה של אימוץ ילדים.

בהזדמנות זו רצוני להסב את תשומת-לב הכנסת ושר המשפטים לבעיה נוספת שמעורר המחקר שהזכרתי. להלכה, חוק אימוץ ילדים נותן דעתו על הבטחת הסודיות. אולם למעשה האמצעים הקיימים אינם מספיקים להבטחת הסודיות, ודרישות פורמליות מסוימות גורמות לגילוי עניין האימוץ.

לשם רישום הילד במרשם התושבים לאחר האימוץ יש לצוין בטופס הבקשה את שם הוריו של המאומץ. הרישום במרשם התושבים אינו חסוי, להבדיל מפנקס האימוצים. דבר האימוץ עשוי איפוא להיוודע ברבים. גם דרישות פורמליות אחרות עלולות להביא לידי גילוי פרטים בקשר לאימוץ. רצוי איפוא ששר המשפטים יתן דעתו על שאלות אלו בכדי להבטיח סתימת הפריצות בחוק ולהבטיח סודיות מירבית בנדון.

סתימת פרוצות כאלה ואחרות נחוצה גם כדי

מקרים מוצלחים ומאוששים של ילדים שמצאו בית והורים, גדלו וצמחו, וההורים המאמצים יצרו משפחות.

התיקון המובא כאן - תיקון חשוב. הוא בא לתקן את הסעיף שהוכח בחיזיונותו הלכה למעשה. התיקון ממדיר שבמקרים מסוימים רשאי בית-המשפט, לאחר ששמע את המאמץ ופקיד הסעד, לתת צו אימוץ בלי לגלות את דבר האימוץ למאומץ, אם שוכנע שנתקיימו שלושה אלה: (1) המאומץ אינו יודע כי המאמץ אינו הורה; (2) כל הסימנים מעידים שהמאומץ רוצה בהמשך הקשר עם המאמץ; (3) טובת המאומץ דורשת שלא לגלות את דבר האימוץ. בוועדה בוודאי נברר מה הם הסימנים האלה. תיקון זה, שבמקרים מסוימים אין חייבים לשאול את המאומץ, הוא תיקון חשוב מאוד, שמגן מתו לא לשבור את נפשו של הילד. רבותי, כולנו יודעים מה יכול הדבר לגרום לנפשו של הילד, נפש אדם שגדל במשפחה במשך שנים, התחנך בה ויודע שאלה אביו ואמו, אלה הוריו, ופתאום - גילוי מרעיש. איזה שברון לב יכול להיגרם לו בהיוודע לו שאינם הוריו הטבעיים. גם ההורים המאמצים מתקשרים לילד ורואים אותו כילדם. אינם מוכנים לקבל צו אימוץ על תנאי, ושיבוא יום והילד יישאל אם הוא מסכים לאימוץ או לא.

כמובן אין זה נוגע לאימוץ ילדים גדולים יותר, כמו מבין ילדי "עליית הנוער". הם בעצמם כבר מחליטים וברצונם הם מאומצים. בוועדה נצטרך להכניס כמה שיפורים ותיקונים בסעיפי החוק המוצע. יש לשים דגש חזק יותר באיסור לשאול את המאומץ בעניין זה. תיקון זה יתקן את המעוות. ואני משבחת את הממשלה ואת מי שהביא את הצעת החוק. כי אימוץ הוא דבר הנוגע לציפור-הנפש של האדם, גם של ההורה המאמץ וגם של הילד. זה מוכרח לעמוד לנגד עינינו. לא נגעתי בשאלות שנתעוררו כאן. אני בטוחה שבמשך תשע שנים שהחוק קיים, והוא מוגשם, הוסדרו באופן תחוקתי חיי מאות ילדים ומאות משפחות, וחלק מן הטענות שנשמעו כאן - אין להן שחר.

אני מציעה להעביר את הצעת החוק לוועדת השיירות הציבוריים, ונדא שוועדת השיירות תדון בו בהקדם, על מנת שתיתקן זה יתקבל עוד לפני תום כהונתה של הכנסת הזאת. אנב אורח, זו הפעם השלישית שאנו מגיעים לסיום כהונתה של הכנסת עם חוק אימוץ ילדים. ויצטרף גם תיקון זה לברכה לכנסת זו שהיא תסיים את כהונתה גם בקבלת חוקים חשובים אחרים העומדים על הפרק.

היו"ר ר. הקטין:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מיקונים, ואחריו לחברת-הכנסת תלמי.

שמואל מיקונים (מק"י):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אני מקבל את ההשקפה כי לא הילד המאומץ אינו הסביבה אינם צריכים לדעת כי זהו אימוץ. ואיני רוצה להיכנס עכשיו לוויכוח אם הדבר הוא על-פי ההלכה או לא. אני חושב שהנורמה היא שצריך לדאוג לנפשו של הילד, ושום דבר אחר אינו קודם לכך. הדבר מותנה כמובן בגילו של הילד המאומץ. אם הילד הוא בן גיל כזה שהוא מבין דברים, הגישה היא אחרת. אם הילד קטן, הגישה שוב אחרת.

צים, ולטובתם הם. למשל, אם אומרים ההורים לילד: אני דווקא רציתי לבחור בך; היו ילדים רבים שיכולתי לבחור, ובחרתי דווקא בך, ולא רציתי שום אחר, וחשוב מאוד להיות ילד נבחר ולא סתם ילד מקרי, ואנחנו הוריק ואתה בננו, — ועל-ידי כך יוצרים אווירת אהבה ופשוטות. זהו חיסון נפשי הכרחי, אם מביאים בחשבון את הצפוי, והצפוי הוא כי יד גסה או מקרה, או רשעות או סחיטה, יעשו את מלאכת ההרס. כמובן גם "חיסון" גורם לכאב, אבל... כדאי.

התיקון בחוק אומר כי שלושת התנאים הבאים מתירים לא לגלות את דבר האימוץ למאומץ: (1) "המאומץ אינו יודע, כי המאמץ אינו הורהו". בסעיף זה יש פשוט מאוד עידוד להורים שלא יגלו לילד את האמת. מכיוון שבאלו הכי יש להם קושי לגלות, יש להם מעצורים נפשיים טבעיים, הם בכלל אינם מחפשים הדרכת מומחים כדי שהילד יידע — סעיף זה ישרש עידוד לחוסר מעשה, למרות החרדה המתמדת מפני אסון. זוהי סכנה.

שמואל מיקוניס (מק"י):

זו כוונת החוק, לשמור על הסודיות.

אמה תלמי (המערך, עבודה—מפ"ם):

אני אומרת שסעיף קטן (1) פותח פתח לרשלנות, שיש בה סכנות רבות.

תנאי נוסף המתיר לא לגלות את דבר האימוץ למאומץ הוא מה שנאמר בסעיף קטן (3): "טובת המאומץ דורשת שלא לגלות לו את דבר האימוץ". זהו סעיף באמת יפה, אבל מי יקבע מהו טובת המאומץ? גם זה כתוב: קודם כל — פקיד הסעד, שנית — המאמץ. לגבי פקיד הסעד, במידה שידוע לי, הרי לאחר תקופת הרצה מסוימת אין לו כל מגע עם ההורים. כאשר הכל הולך בסדר, אין לו מגע. והרי רק כאשר הכל הולך בסדר, רק אז ניתן צו האימוץ. ובכן, פקיד הסעד אינו מהימן עלי, כי אינו יודע. האדם השני, שיעיד מהי טובת הילד, הוא המאמץ. הוא כמובן הרבה יותר מהימן ובקי, אבל לא תמיד אובייקטיבי. הרי אילו חשב שצריך לגלות לילד את האמת, היה עושה זאת בעצמו. מכיוון שלא עשה זאת בעצמו, הוא חשד עלי שישכנע או ינסה לשכנע את השופט שאי-אפשר לגלות לילד את האמת.

ובכן, על מי יסמכו השופטים? האחד, פקיד הסעד — רחוק מדי; השני, המאמץ — קרוב מדי. בית המשפט בקושי יסיק מסקנה נכונה בנושא עדין זה, אם כי שיקול-דעתו בודאי יביא בחשבון את שני אלה, ויצטרך להוסיף על זה גם הרבה משל עצמו.

לעומת זאת אני מבינה את כוונת המחוקק בסעיף 7 לחוק המקורי, שעכשו רוצים לתקנו ולהפוך את הקערה על פיה. כוונתו היתה לעודד את המאמצים לגלות את דבר אימוצו למאומץ בדרך הנאותה. כי מה כתוב שם? אין להבין מהכתוב שצריך להזמין את המאומץ דווקא לבית-המשפט כדי לדעת את רצונו. אני מבינה מן הכתוב שיש ליצור תנאים טבעיים, בהם יהיה הילד חפשי בדיבורו ובהווייתו. כך אני מבינה את הפסוק בסעיף 7 בחוק העיקרי, האומר כי "בית-המשפט יזמין את המאומץ בדרך שתראה לו", ולא בפני בעלי-הדין דווקא.

לחסום את הדרך בפני כל מיסחור וסחיטה מצד גורמים שונים, העלולים להעדיף הישג חמרי כלשהו על פני הבטחת שלווה-הנפש של המאומץ והמאמצים גם יחד.

הצעת חוק אימוץ ילדים (תיקון) מחייבת עוד עבודה ושיקול-דעת נוספים. בתקווה שזה ייעשה, אציג ביעד העברת הצעת החוק לוועדה המתאימה.

ה"ר ד. ר. הקטין:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת תלמי, ואחריה לחבר-הכנסת לורנץ.

אמה תלמי (המערך, עבודה—מפ"ם):

גברתי הישבת-ראש, כנסת נכבדה. גורמי האימוץ, פנים רבות להם. בא החוק, ומגמתו העיקרית, כמובן — טובת הילד. ומה היא הבעיה הגדולה של הילדים המאומצים והוריהם? הבעיה הגדולה של הילדים המאומצים והוריהם היא — בעיית ידיעת האמת. ההורים, מתוך אהבה, מתוך חוסר ידיעה, אולי חוסר אומץ-לב, וייתכן גם מתוך רצון סממי להיות ממש הוריו הביולוגים של המאומץ — מהססים לגלות את האמת למאומץ. אבל הוכח כי אין הסוד יכול להישמר. אפילו אימצו תינוק בן-יומו, אפילו החליפו מקום מושבם. ייתכן שאפילו ההסדרים הפורמליים, עליהם דיבר חברת-הכנסת מיקוניס, הם בעוכרי הסוד. מתברר שחוסר הקומוניקציה המהוללת של ימינו בין בני-אדם אינו חל על יצר הרכילות, הצצה מבעד לחור המגעול, חיפוש ידיעות מרעישות, וכיוצא בזה. התוצאה — דווקא הסוד והרצון להסתיר והפחד מן יתגלה מצמיחים כנפיים לידיעה. קודם מתלחשים השכנים, אחר כך מרימים קולם ולבסוף מצביעים באצבע, ברגע רוגז או נקמנות; הסוד מתגלה על-ידי ילדים ולא דווקא מתוך סחטנות; ומתברר שעם כל הרצון של האם המאמצת להיות אם, ועם כל ההצלחה שהצליחה והיתה לילד המאומץ לאם — מתברר לילד שהוא "ממזר", כפי שאמרו לו הילדים, או שהוא בלתי-חוקי, או שהוא בן לאשה לא-טובה, ואולי בן לאשה טובה שאיננה רוצה בו והוא צריך לחפש אותה. ואינני יודעת מה הורס יותר את נפשו של הילד, אם הוא בן אשה טובה, או בן אשה לא-טובה. על כל פנים, אכן גדולה מונחת לו על לבו. והילד שחי עד כה בשלווה ובבטחון מוצא משינוי-משקלו על-ידי הלם. לא אגזים אם אומר כי אחד על מאה מצליחים לשמור בסוד את דבר האימוץ.

דבורה נצר (המערך, עבודה—מפ"ם):

להלכה או למעשה?

אמה תלמי (המערך, עבודה—מפ"ם):

ידעת אני עובדות שילדים לאחר משבר כזה זקוקים לטיפול מיוחד, לאישפוז, לבתי-ספר מיוחדים. אני מדברת על המציאות. שימעו עד הסוף ותראו מה מגמת.

הזעזוע הנפשי פוגע בשני הצדדים. אבל ברגע זה, הילד הוא הנושא שאנו מדברים בו. לכן התיקון המוצע אינו נראה לי.

הפסיכולוגים, שהקדישו הרבה מאוד מאמץ מחשבתו לבעיה, ממליצים על דרך של הסברה ושינוע, כדי שיבינו המאמצים כי אפשר גם אפשר לגלות את האמת, ורצוי בגלל צער מאוד לטובתו של הילד או הבת המאומץ.

בחורה, הם מתקרבים ומחליטים להינשא. אני מבין שיש איזה תיק חסוי, וברגע האחרון יגידו לו: אסור לך, אינך יכול לשאת אותה לאשה. אני רוצה לתאר את הזעזוע הנפשי והתסכול שייגרמו. ואם כך, האם לא ניטיב לעשות אם בלתי מסויים, בגיל מבוגר, כאשר יכול אדם לשאת כמעט הכל, יגלו למאומץ מיהו? או יידע לכלכל את ענייניו.

סייג זה הוא הסייג היחיד שאנו מציעים, ואני רוצה לבקש את שר המשפטים לשקול את הדבר. אין בזה כדי לסתור, אלא אולי לחזק דווקא את החששות שהובעו פה מפי חברי הכנסת. ואם יוטל על השופט לבדוק את הדבר עבור שנים ולשקול את העניין שלפניו, הרי יש ביכולתו לחסוך בדרך זו דברים בלתי נעימים.

אני רוצה גם להעיר לגבי סעיף אחר, הדן במקרים יוצאים מן הכלל, — אגב אורת, אין לקרוא להם מקרים יוצאי דופן, שאני קורא בדברי ההסבר, כי מקרים יוצאים מן הכלל אינם צריכים להיות יוצאי דופן דווקא. חוששני, כי בהגדרות שבסעיף 1 אפשר להשתמש כמעט בכל המקרים. כי בכל אותם מקרים שאין המאומץ ידע שהמאמץ אינו הורהו, ובכל המקרים שהמאומץ רוצה בהמשך הקשר, ובכל המקרים שאין לגלות לו את דבר האימוץ, הרי אם לא נכניס סייגים ברורים יותר, ייהפכו היוצאים מן הכלל לכלל, והמקובל יהיה, שלא לגלות למאומץ את דבר האימוץ, אף כי לא זו כוונת החוק. כוונת החוק היא לקיים חובת הגילוי, ואילו אי-גילוי יהיה רק במקרים יוצאים מן הכלל, דבר שאינו מובטח בחוק, וכדאי להכניס בו הגדרה ברורה יותר.

היו"ר ר. הקטין:

רשות הדיבור לשר המשפטים, לתשובה.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. נדמה לי, שהיה פה מעין ערבוב פרשיות. הבעיה שהעלו חברי-הכנסת תלמי ולורנץ בענינה עומדת. גם אם נניח, שאפשר לש- מור על דבר האימוץ בסוד, הרי בשלב מסויים ייתכן ויש להודיע למאומץ על עובדת האימוץ, אולם אין הצעת החוק, שאנו מציעים, מטפלת בסוגיה זו. ואני חושב, כי הנימוקים שנשמעו פה מפי שני חברי הכנסת, שהזכרתי את שמותיהם, הם נימוקים כבדי-משקל. אך הדיוט כמוני בפסיכולוגיה לא היה מביא הצעת תיקון נוספת בכיוון הדברים שהוצעו על-ידי חברי כנסת אלה, אלא לאחר לימוד מעמק בעזרתם של בני הכי. אני מפקפק חלילה בדיעותיהם, אלא שחברי בני הכי הם האנשים העוסקים בפסיכולוגיה של ילדים ומלאכתם בכך, ואי-אפשר לקבל שיקולים רצוניים אלה בקלות, כשם שאי-אפשר לדחותם בנקל.

אני מתייחס ביולול גם לנקודה הנוספת, הנדירה אמנם, שיכולה לקרות, אם יישמר הסוד במשך שנים. ייתכן מקרה שירצה מאומץ לשאת את אחותו הטבעית לאשה, ונערה את אחיה, אם לא יגלו להם את הסוד בעוד מועד. ואם אז יתגלה הסוד, הרי יהיה בכך משום זעזוע כפול: לא זו בלבד שעצם הסיפור הוא מוזע, זע, אלא שתתלווה אליו קטסטרופה אישית, כאשר לא יוכל הנער לשאת את הנערה לאשה. גם על כך יש לתת את הדעת, ואני מניח, כי כאשר יתעורר משד

אם חברי-הכנסת כהן-צידון מציע להוסיף בטחו- נות נוספים שיבטיחו את אטימות הסוד וימנעו סחיטה — אפשר כמובן להוסיף בטחונות כהנה וכהנה. אבל לעולם אין לדעת מאין תיפתח הרעה בנושא זה.

לכן אני מבקשת, בטרם נקבל את התיקון, — לשקול אפשרות שבמקום כלשהו בחוק יובא סעיף שיצ- ביע על התועלת ועל הצורך של גילוי האמת לילד לפני הגיעו לגיל מסויים ולא יאחר מגיל מסויים; ולאחר קביעה כזאת בחוק, המכוונת אל הכלל, רק אז יהיה קל יותר לקבל את היוצא מן הכלל. ולא — היוצא מן הכלל ייהפך לכלל, וניסיתי להסביר את הסכנה הטמונה בו.

היו"ר ר. הקטין:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת לורנץ.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. רצוני להעיר הערה אחת בלבד. עד כמה שאני יכול להבין את הצורך לנצל את הצעת החוק שהובאה לפנינו במקרים יוצאים מן הכלל — ואני מקווה שרק במקרים יוצאים לגמרי מן הכלל —, בכל זאת נדמה לי שאנחנו צריכים לפחות להכניס כאן סייג אחד. הסייג, שאני מציע, הוא שגם במקרה זה — אני מדגיש: במקרה היוצא מן הכלל הזה — שביית-המשפט או השופט מבין מכל הטעמים שאין לגלות למאומץ את מעשה האימוץ — שגם במקרה זה נחייב את בית-המשפט או השופט שאחרי מספר שנים מסויים, נניח אחרי שנתיים, שלוש או אפילו חמש שנים, יהיה הוא חייב מכוח החוק לשקול את העניין שנית. ואם גם בפעם השנייה יבוא לידי המסקנה שאין לגלות לילד את דבר האימוץ, יוכל להחליט כך בשנייה. אבל יש לחייב אותו שאחרי כמה שנים ישקול הוא עצמו שנית את העניין.

יכול להיות מקרה שבפעם הראשונה היו כל הנימו- קים לא לגלות את דבר האימוץ, משום שהדבר עלול לגרום זעזוע בנפשו של הילד, משום שהוא צעיר וכו'. אבל בגיל מבוגר יותר, אחרי חמש או עשר שנים, טעמים אלה אינם קיימים. אני חושב שכמעט כולנו סבורים שאין זה דבר אידיאלי כל-כך לא לגלות לילד לעולם את דבר האימוץ. אי-אפשר לחיות לעולם ועד בצורה מלאכותית, לא על יסודות של האמת. גם החוק אומר שבדרך כלל חייבים לגלות, זולת במק- רים יוצאים מן הכלל. אז המקרים היוצאים מן הכלל יכולים להיות בתקפם במשך תקופה מסויימת, אחרי תקופה זו הסיבות לאי-גילוי האמת חלפו, אינן קיימות עוד, ואנחנו צריכים להגיד לשופט לבדוק את הדבר שנית. בכל אופן הייתי אומר שבגיל מסויים בודאי שחייבים לגלות לילד את האמת ואת העובדות כמות שהן, וזאת מעט פשוט: מצד אחד אנחנו רוצים לחסוך לילד זעזוע נפשי. מצד שני אנחנו יכולים לגרום זעזוע גדול יותר, וזאת בקשר לעניין הנישואין. לי חשבים כמובן קודם כל הטעמים ההלכתיים. יש בעיות של איסור חיתון. האם החוק מבטיח את זאת? אינני יודע, נדמה לי שלא. אבל גם לידים של אלה שגניח שאין זה מפריע כל-כך את מנוחתם, בכל זאת זהו עניין אנושי, העניין של איסור חיתון בין אח ואחות או קר- ים אחרים. ומה יקרה אם הצעיר לא יידע לעולם ביום מי הוא, מי משפחתו? יכול להיות מקרה שבחור פוגש

— חוק אימוץ ילדים (תיקון) (י. ש. שפירא, לורנץ, נצר, הקטין); חוק סדר הדין הפלילי (תיקון) (הקטין, ארזי) —

את השקפתכם, נבוא לכנסת ונביא הצעת חוק. אם תקבל הכנסת השקפה זו, היא תקבל את הצעת החוק, אך אין זה קשור לאותו שופט שנתן את צו האימוץ. השופט שנתן את צו האימוץ גמר את תפקידו, ודי לו בכך. אם צריכה להיות חובה להודיע, הרי צריך לקבוע את הדבר אצל קביעת המכונה שבעזרתה ייעשה הדבר. אני משתתף בשמחתה של חברת הכנסת נצר על שהצעת החוק היא, בעצם, העתק ההסתייגות שהיתה לה להצעת החוק הקודמת.

דבורה נצר (המערך, עבודה—מפ"ם):
לא אמרתי שזה העתק.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

זאת אני מוסיף כדי להוסיף צבע לעניין.

חברת הכנסת נצר דיברה על שינויים וסייגים. אינני יכול לדעת בשלב זה מה יהיו השינויים והסייגים שיוכנסו בוועדה. כידוע, הוועדה היא סוברנית. אמנם, סוברניות מוגבלת, מפני שבסופו של דבר נקבעים הדברים בקריאה שנייה ושלישית.

אני מבקש להעביר זאת לוועדה, ואז נקווה שזה יגיע לקריאה שנייה ושלישית, והכנסת תאמץ את הצעת החוק לאימוץ ילדים.

היו"ר ד. הקטין:

חברי הכנסת, נעבור להצבעה. לפנינו הצעה אחת — להעביר את הצעת החוק לוועדת השירותים הציבוריים. אני מעמידה אותה להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק אימוץ ילדים (תיקון), תשכ"ט—1968, לוועדת השירותים הציבוריים נתקבלה.

המשפטים, לרגל הדברים שנאמרו, לחקור בשאלה ולברר את העניין, ואם יבוא לידי מסקנות דומות לאלה של חברת הכנסת הנכבדים תלמי ולורנץ, בוודאי לא יימנעו שר המשפטים ומשרד המשפטים מלהביא הצעת חוק זו.

אולם היום דנים אנו בשאלה צרה מזו ומצומצמת מזו: כאשר אין הילד בר-הבנה, לפי החוק הקיים, בוודאי אי-אפשר לשאול את פיו. אם הוא בר-הבנה — חייבים לשאול את פיו, אולם באה הצעת החוק ואומרת, כי במקרים יוצאים מן הכלל אפשר שלא לשאול את פיו. והצעה זו טובה גם אליבא דחברת הכנסת תלמי ולורנץ, כי אם אפילו נקבל את הדעה שיש לגלות לילד אינפורמציה זו, הרי אינני בטוח אם יהיה זה המומנט המוצלח והנכון ביותר למסירת אינפורמציה זו. עם כל הדחילו והרחימו הקשור במשפט כזה, כלום זהו דווקא המומנט הפסיכולוגי המתאים?

ניקח את הדוגמה שהביא חברת הכנסת לורנץ, שהמדובר בילד שאומץ בגיל 8, והגיע כבר לגיל 15, בו הוא יכול לשאת כבר זעזועים. רק במקרים יוצאים מן הכלל ימצא השופט לכבן שלא לשאול את פי הנער ולתת צו אימוץ מבלי לשאול את פיו. צו אימוץ כזה אינו צו על תנאי, ואם תתקבל הדוקטרינה של חברת הכנסת תלמי ולורנץ, שיש בגיל מסויים לגלות למאומץ על דבר האימוץ, הרי יבוא יום ויודיעו לו על כך. אין קשר בין שני הדברים האלה.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

ההצעה היא לחייב אותו שופט.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

זאת אני מקבל.

לפי דעתי, זו סוגיה נפרדת לחלוטין. אם נקבל

ז. חוק סדר הדין הפלילי (תיקון), תשכ"ט—1969 (*) (קריאה ראשונה)

מליאת ועדת החוקה, חוק ומשפט, ואני מביא אותה כעת לקריאה ראשונה.

סדר הדין הפלילי, שנתקבל בכנסת בשנת 1965, הכניס חידושים רבים וחשובים בפרוצדורה הפלילית. אחד השיפורים החשובים היתה ההוראה לזרז את חקירת הנאשם והעמדתו לדיון. עניין זה הוגדר בסעיפים 46—48 של החוק. סעיף 46 לחוק סדר הדין הפלילי קובע זמן מוגבל להגשת כתב-האישום לגבי חשוד בעבירה הנתון במעצר. לפי הוראת אותו הסעיף, אם לא הוגש כתב-האישום תוך 90 יום מיום המעצר, חובה לשחרר את החשוד. הכוונה היא להבטיח על-ידי כך שלא יוחזק אדם במעצר בחוסר דאיות במשך זמן ארוך יותר, וזה רק מסיבה אחת, והיא: שלא היה סיפק ביד התביעה הכללית להכין חומר ראיות מספיק לקיום המשפט ולהשגת ההרשעה.

אולם, אין בחוק הוראה דומה לגבי חשוד ששוחרר בערובה. יכול אדם, ששוחרר בערבות, לצפות לכתב-

היו"ר ד. הקטין:

נעבור עכשיו לסעיף י"ח בסדר-היום: חוק סדר הדין הפלילי (תיקון), תשכ"ט—1969, קריאה ראשונה. הצעת חוק זו, הצעת חברת הכנסת ארזי, באה לקריאה ראשונה אחרי הכנה טרומית בוועדת החוקה, חוק ומשפט. רשות הדיבור לחברת הכנסת ארזי.

ראובן ארזי (המערך, עבודה—מפ"ם):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אני מתכבד להביא לפני הכנסת לקריאה ראשונה את הצעת חוק סדר הדין הפלילי (תיקון), תשכ"ט—1969.

ביום 31 ביולי 1968 הבאתי לפני מליאת הכנסת לדיון מוקדם את הצעת החוק. שר המשפטים הביע את חוות-דעתו החיובית להצעה, והכנסת החליטה להעביר את ההצעה הזאת לדיון מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט. ועדת-משנה של ועדת החוקה, חוק ומשפט, בראשותו של חבר-הכנסת ביבי, הכינה את ההצעה הזאת לקריאה ראשונה. הצעת ועדת-המשנה אושרה על-ידי

שהיו למחוקק לגבי הגבלת הזמן לחשוד כשהוא במעצר, ומשום כך יהלום גם את רצונו של המחוקק לגבי החשוד, שלא נמצא במעצר אלא נמצא בערובה.

אני מבקש איפוא את הכנסת להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט, כדי להכינו לקריאה שנייה ושלישית.

הי"ר ר. הקטין:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת תמיר, ואחריו לחבר-הכנסת אבנרי.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

גברתי הישבת-ראש, כנסת נכבדה. יש לקבל את הצעת חבר-הכנסת ארזי ולהעביר את הצעת החוק לוועדה, וכן לשבח את חבר-הכנסת ארזי על היוזמה החיובית שנקט. ההצעה טובה ביסודה וכפי שהוא התבטא, באה למלא חסר. הנסיון מוכיח שלא פעם — ולא דווקא מחמת רצון רע — מוצאים אזרחים את עצמם באי-נוחות ולפעמים גם בהרגשה מעיקה בגלל העדר הוד"א כזאת בחוק. הייתי מציע לוועדה, כשתדון בהצעה, הרחור בשתי נקודות:

האחת — אינני יודע אם הערובה האמורה בסעיף 49א(א) כוללת הפקדת דרכון. מקובל לא אחת שהמש"ט או בית-המשפט מציעים שיופקד דרכון של חשוד או נאשם לפרק-זמן ידוע. לעתים הדבר מעשי יותר מצורות אחרות של ערובה או ערבות. נראה לי שכדאי לומר זאת במפורש ולכלול הפקדת דרכון, שאיננו בדיוק ערובה. יש להביא בעניין זה יתר בהירות ולומר זאת במפורש. מה שנכון לגבי ערובה, ודאי נכון לגבי הפקדת דרכון.

ההערה השנייה — ההוראות בסעיף 49א(ב), גם לגבי ערובה וגם לגבי הארכת הזמן, הן כוללניות. אם החשוד חשוד בעבירה חמורה, בפשע, ובכל זאת שוחרר בערבות, אם הוא חשוד בעוון וגם אם הוא חשוד בחטא, אין המקרה האחד דומה למשנהו. יש הפרש רציני מאוד לגבי החומרה והמקרים צריכים להיות דוגנים בקני-מידה שונים של זמן. נראה לי שמן הראוי ליצור בהצעת החוק, כאשר תובא לשיפוט ולהשלמה, סולם מקביל. אם אדם נאשם בעבירה שהעונש עליה הוא כספי גרידא, עבירה קלה יחסית, אינו צריך להמתין 180 יום. נקח לדוגמה חנייה לא-נכונה. נניח שבי-נסיבות מסויימות לקחו ערובה. בדרך כלל אין לוקחים ערובה בגלל חנייה, ואולי הייתי נחפו להביא את הדוגמה הזאת. אבל יש מקרים שהעונש קל יחסית ולוקחים ערובה. אי-אפשר להשוות זאת למקרה חמור של עבירה חמורה. לכן אני מציע את המחשבה ליצור הקבלה בין חומרות העבירה, על-פי סוגי העונש, ובין תקופת הזמן, ולא לומר שמה שנכון לגבי חבלה גופנית חמורה יהיה נכון גם לגבי תאונות דרכים לא-קטלניות שלא מתוך רשלנות פושעת.

פרט לשתי הערות אלה, אני מקווה שההצעה החיובית הזאת תהיה לחוק בהקדם.

הי"ר ר. הקטין:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי.

אישום, וממילא להתחלת משפטו ולסיומו, זמן בלתי-מוגבל. מצב זה גורם סבל לחשוד בעבירה, שאמנם איננו נתון במעצר אך מוטלות עליו התחייבויות כספיות, מצדו או מצד ערבים אחרים, במשך חודשים ארוכים, ובאי-ודאות. וזאת מפני שהתביעה לא הכינה עדיין את המשפט או לא הצליחה לגלות ראיות מספיקות. בינתיים מתהלך האיש כחשוד בביצוע העבירה, ולעתים מוטלות עליו גם הגבלות נוספות ביחס לחופש תנועתו. אולם, הדבר העיקרי המעיק על החשוד מבחינה נפשית ומוסרית הוא הכרתו, שאף-על-פי שאין עוד כתב-אישום נגדו — רובץ עליו כתם ואין ביכולתו להוכיח את צדקתו.

לפי זמן קצר העירה על כך כבוד השופטת הדסה בן-ענת, שהפנתה את תשומת-לב המחוקק, כאשר דחתה בקשה של משוחרר בערובה לצאת לחוץ-לארץ, אף-על-פי שעברו חודשים ארוכים מאז שוחרר בערובה. השופטת העירה על אי-הצדק שבמצב זה, אך לא היה באפשרותה לשנות את המצב.

אין ספק שלא בכל המקרים ניתן לתביעה לסיים את החקירה תוך זמן קצר. יש וקיימות נסיבות אובייקטיביות שאינן תלויות כלל ועיקר בתביעה, שבגללן אין היא יכולה לסיים תוך זמן סביר את מלאכתה, וזה משום אופייה של העבירה. הדברים אמורים במיוחד לגבי סוגים מסויימים של עבירות כמו עבירות כלכליות, כשהתביעה נאלצת לעתים לערוך חקירה גם בחוץ-לארץ. במקרים כגון אלה לא יהיה זה לטובת הציבור, שהחשוד ישוחרר לגמרי וייפסקו הליכים משפטיים נגדו.

מטעם זה מוצע, כי המועד להגשת כתב-אישום לגבי חשוד ששוחרר בערבות יהיה 180 יום, ולא 90 יום כפי שנקבע בחוק לגבי אדם חשוד שנמצא במעצר.

עם זאת, בהתחשב בנסיבות המיוחדות הגורמות לכך, שאין ביד התביעה כדי לסיים את החקירה תוך 180 יום — יהיה רצאי בית-המשפט, על-פי בקשת היועץ המשפטי לממשלה או נציגו, להאריך את התקופה של 180 יום לתקופה נוספת ששוב לא תעלה על 180 יום. במקרה שיש הכרח להאריך לתקופות נוספות, תהיה ההארכה רק ל-90 יום, ויוכל בית-המשפט להחליט על כך רק לפי בקשתו של היועץ המשפטי בלבד. כאן יש הבדל לגבי ההארכה הראשונה ולגבי ההארכות הנוספות. לגבי ההארכה הראשונה יכול הדבר להיות לפי בקשת היועץ המשפטי או נציגו. לגבי ההארכה הנוספת — רק לפי בקשתו של היועץ המשפטי.

תנאי זה בא להבטיח ביקורת על פעולות של רשויות התביעה, באופן שהבקשה לא תוגש אלא אם כן שוכנע היועץ המשפטי לממשלה כי יש צורך בהארכת החשוד בערובה וכי היא מוצדקת, ומובן שגם בית-המשפט צריך יהיה להיות משוכנע בכך. כלומר: ההארכה עוברת מסגרת גם של היועץ המשפטי וגם של בית-המשפט, שבסופו של דבר הוא המכריע, אם יש הצדקה להאריך את המועד להגשת התביעה.

הצעת החוק המוגשת בזה הולמת את כוונות המחוקק בקבלו את חוק סדר הדין הפלילי, והיא באה למלא חסר בחוק. תיקון זה מוצדק, הולם את הכוונות

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. גם אני רוצה לשבח את חברי-הכנסת ארזי על יזמה זו. ולא הייתי נוטל את רשות הדיבור כלל, לולא הייתי רוצה לומר כמה דברים על נוהגים של שחרור בערובה או החזקת ערובה, מאסר, נטילת דרכון וכו'.

יש לי הרגשה שבארץ אין זה ברור כלל לשם מה כל הדברים האלה משמשים. מחזיקים אדם במאסר לשם ניהול חקירה, או אם הוא מסוכן לציבור, כדי שלא יסכן את הציבור עד להכרעת דינו. עד כאן העניין בסדר. נדמה לי שלא פעם מחזיקים אדם במעצר גם כמטרה של ענישה מוקדמת. הוא הדין לגבי החזקה בערובה ולקידת דרכון. אני יודע מקרה של משפט, שהאדם החזק במאסר עד להכנת המשפט, אמנם משפט באופן מיוחד קשה. התקופה נמשכה למעלה משנה, נדמה לי. וכאשר בנו של הנאשם חלה במחלה, שהיה לה טיפול רק בחוץ-לארץ, היה חייב לנסוע לחוץ-לארץ ויהיה צורך לנהל מאבק משפטי קשה מאוד עד שנתנו לו את האפשרות לנסוע לחוץ-לארץ, אף-על-פי שהיתה ערבות גבוהה מאוד שמבחינת הסכום לא היה כל חשש שהאיש יברח.

נדמה לי שנכנסו לשיגרה מסוימת שאיננה משרתת את המטרה העיקרית—לדאוג שהנאשם יופיע למשפט. גם לערבות וגם להפקדת דרכון אין שום עילה אחת. הייתי רוצה להוסיף על כך מחשבה שנייה: נקודה זאת נוגעת למאסר אדם אחרי פסק-הדין, לפני שמיעת הערעור. לשם מה הדבר נעשה? כידוע, אדם חף מפשע עד שהורשע סופית. כל עוד יש לו אפשרות לערער ומו"גש ערעור, הרי דינו אינו סופי. בכל זאת מקובל בארץ לעתים קרובות מאוד לא לשחרר את הנאשם בכלל.

נדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
איפה זה לא מקובל?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

בארצות-הברית, למשל. אני זוכר מהעתונות מקרים רבים שאפילו אנשים המואשמים ברצח משוחררים בערבויות גבוהות מאוד. לו הייתי מתכוון לכך, הייתי מביא רשימה של עשרים מקרים ידועים בתקופה האחרונה, של אנשים המואשמים בהריגה, וכל שכן בדברים שאין בהם סכנה לציבור. ברגע שאדם מגיש ערעור, יש לו סיכוי סביר לצאת זכאי.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
בייחוד אם תקופות המאסר קצרות, זה מקובל.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אני רוצה לומר שזה היה צריך להיות הכלל בכל המקרים. אדם מוחזק במאסר לשם ריצוי העונש. נפסק לו העונש בערכאה ראשונה והוא מגיש ערעור, יש לו סיכוי סביר, להלכה לפחות, לצאת זכאי. מה הטעם לנוהג הזה להחזיק אותו במאסר לפני שמיעת ערעורו, כשאין כל סכנה שיברח? אם הוא מסוכן לציבור, דאי שהנוהג הזה נכון. אם נקבעה לו ערובה בסכום המתאים למניעת בריחתו, מה הסיבה לכך?

אינני רוצה להתייחס למקרים מסוימים, אבל ידוע לי מקרה ששני נאשמים—האחד בחוץ והשני בפנים, בלי שתהיה סיבה סבירה לכך. קשה להבין למה. איני

רוצה להתייחס למקרה קיצוני כזה. נדמה לי שההגיון והצדק היו מחייבים שבמקרה שאין סכנה של בריחה ואין סכנה לציבור, האיש לא הואשם בעבירה שיש בה סכנה לציבור, כי אז, כל עוד לא נפסק דינו סופית, יש לשחררו בערבות. קשה לי להבין נימוק נגדי. הרי אדם שהוקצב לו עונש, והעונש אושר גם בערכאה הסופית—יישב במאסר וירצה את עונשו. מה מפסידה המדינה במקרה שריצוי העונש יתחיל שלושה חודשים או חצי שנה מאוחר יותר? המדינה אינה יכולה להפסיד כאן דבר, לעומת זאת הנאשם—במקרה שייצא זכאי—יפסיד את כל חדשי המאסר ללא סיבה.

אני יודע שעניין זה אינו נוגע להצעת החוק, אולם המשפטים כבר נכנסים לשיגרה. אני, כלא-משפטן, נתקלתי במקרים כאלה, ואני שואל שאלת חם: למה להמשיך בשיטה זו, שהיא—נדמה לי—שיטת השי-פוט האנגלית, ונדמה לי, חברי-הכנסת האוזנר, שהשיטה האמריקנית היא שונה. אני מציע להקדיש לכך מחשבה, מחשבה של שר המשפטים ושל המחוקק.

היו"ר ד. הקטין:

רשות הדיבור לשר המשפטים, לתשובה.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אני חושב, אני מקווה שהכנסת השביעית תתחיל להחמיר במקצת ביחס לדברים, למשל, שאלות. אומרים: קראתי בעתון, ומב-קשים פשוט להסביר מה הוא העניין.

חברי-הכנסת אבנרי אומר "דבר קטן מאוד". כי יש אנשים שמענישים אותם, כך נדמה לי, שמחזיקים אותם ללא שחרור בערבות כעונש נוסף, או כעונש-ביניים. אלה הם דברים חמורים מאוד, ואני אפשר להגיד ביחס אליהם: נדמה לי. תפקידו של חבר כנסת, עם כל הכבוד, כאשר הוא עולה לדון ומטיל אשמה כזאת על התביעה הכללית, על המשטרה, שיהיה לו קצת יותר חומר, ולא שיגיד: נדמה לי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אני מוכן למחוק מהסטנוגרמה את המלים: נדמה לי.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

צריך בכל זאת להבהיר את משקל הדיבור, כי אדם המגיש ערעור יש לו סיכוי סביר לזכות. לפי החוק שלנו, יכולים לערער על כל הרשעה. המקרים הזוכים בערעור הם באופן יחסי מעטים מאוד, וגם באופן טבעי הם מעטים עד מאוד.

כל אדם הוא בחזקת זכאי עד שבית-המשפט מרשיע אותו, בית-המשפט המוסמך לדון בו. מן הרגע שבית-משפט מוסמך הורשע אותו, הרי עם כל הזכות שיש לו לערער, הוא איבד את החזקה של זכאי. לא רק שאין לו עוד החזקה הזאת, כי אם יש ודאות שהוא אשם, אלא אם כן יבטל בית-המשפט לערעורים את פסק-הדין. הוא חדל להיות אדם זכאי ככל אורח, הוא ההיפך מבעל חזקה כזאת.

מובן שיש תכסיסים. גם אני יודע על מקרה של שני אנשים, שניהם נדונו—אני משער שאנחנו מדברים על אותו מקרה—האחד ביקש להשתחרר בערבות, ואילו

עבירות אחרות, שלא לדבר על אנשים ששוחררו על תנאי הדברים האלה מסובכים. אינני חושב שזה מועיל לבירור כאשר מעלים מחשבות שהנה מחזיקים אנשים במאסר כעונש נוסף.

היו"ר. הקטין :

האם חברי הכנסת ארזי מסתפק בתשובת שר המשפטים?

ראובן ארזי (המערך, עבודה—מפ"ם) :
אני מסתפק.

היו"ר. הקטין :

נעבור להצבעה. ההצעה היא להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט, על מנת שהיא תכין אותו לקריאה שנייה ושלישית.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק סדר הדין הפלילי (תיקון), תשכ"ט—1969, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר. הקטין :

הישיבה הבאה של הכנסת תתקיים מחר בשעה 10.00. ישיבה זו נעולה.

השני לא ביקש זאת. שניהם הגישו עירעור על חומרת העושה, אך האחד מן השניים, האחד שיושב, חושב שיהיה יותר טוב בשבילו אם הוא יופיע לפני בית המשפט לעיר-עורים כאשר הוא יושב במאסר. יש לנאשמים כל מיני תכסיסים. בצעירותי, כאשר עסקתי רבות במשפטים פליליים כסניגור, לא הייתי להוט ביותר לשחרר אנשים בערב, וזאת כדי לחזק על בית-המשפט לטפל בעניין ככל האפשר מהר יותר. כאשר משחררים בערבות, בדרך כלל נוח יותר לתביעה הכללית לארגן את עצמה. אם יש עליה לחץ, שהנה אדם יושב בבית-סוהר, התביעה הכללית חייבת לעבוד מהר יותר, והמהירות היא לא תמיד לטובת התביעה הכללית.

אולם כל אלה הם דברים שאינם נוגעים להצעת החוק שלפנינו. ייתכן מאוד כי דברי חברי הכנסת אבנרי יכולים לשמש יסוד למחשבה לחקירה עיונית בנושא זה. לפי האינפורמציה שיש לי, ונדמה לי שיש לי אינפורמציה טובה — אני אומר : נדמה לי, מפני שאני מקבל אינפורמציה מאחרים, ואינני יכול להעיד בודאות שהיא טובה, — אין כלל נטייה להתנגד לשיחרור בערבות של אדם שקיבל עונש קל יחסית. כאשר אדם אינו מורשע על עבירה של אלימות, אין התנגדות לכך. אין גם כל סיבה שתהיה התנגדות לכך, מפני שאין חשש שהנאשם יבצע מיד עבירות אחרות. אולם עלי לומר לכם שאני קורא תיקים רבים של אנשים. יש מקרים של אנשים ששוחררו בערבות, ובזמן השיחרור בערבות כבר ביצעו

הישיבה נועלה בשעה 20.19.